Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА У ФОРМАТІ D

2/2024

ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЯ ОРГАНІЗАТОРІВ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНКУРСУ ДИТЯЧОГО МАЛЮНКА «МАЙБУТНЄ ПЛАНЕТИ У НАШИХ РУКАХ!»

ПІДСУМКИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ «УКРАЇНА-МРІЯ»

Всеукраїнський науково-практичний круглий стіл «МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: ОБ'ЄДНАНІ СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ»

МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ У КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКІЙ СФЕРІ

КОЛЕКТИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ ЩИРО ВІТАЄ З ЮВІЛЕЄМ ОЧІЛЬНИЦЮ, ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРА, КОЛЕГУ І ПРОСТО «СВОЮ, НАШУ» АЛЛУ ІВАНІВНУ ГОРДІЄНКО!

Біографія цієї визначної жінки містить таку кількість яскравих подій, звершень, ініціатив, започаткувань і втіленнь, звань, нагород, посад і статусів, що формальний перелік займатиме чимало часу.
А втім – її першим і єдиним місцем роботи була і залишається наша бібліотека – спочатку Державна республіканська бібліотека для дітей ім. Ленінського комсомолу, з 1993 р. — Державна бібліотека України для дітей, а з 2003 р. – Національна бібліотека України для дітей. Історичні виклики, злами, стрімкий розвиток технічного прогресу та супутні їм бібліотечні інновації – усе це Алла Іванівна проживала разом з бібліотекою. Занурювалася у кожен процес, впроваджувала нові форми роботи, актуалізувала досвід, ініціювала невпинний рух вперед, гуртувала та організовувала всіх навколо себе, заряджаючи енергією та невтомним прагненням досягати поставлених цілей.
Сьогодні Алла ГОРДІЄНКО – заслужений працівник культури України, кандидат культурології, почесний громадянин міста Києва, кавалер орденів «За заслуги» II та III ступенів, президент Національної секції Міжнародної ради дитячої та юнацької книги, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, представник багатьох громадських рад при уповноважених державних органах влади.
Її знають і шанують далеко за межами бібліотечної і навіть культурної галузі України.
А ми пишаємося тим, що працюємо разом. І цінуємо Аллу Іванівну не тільки за високі професійні якості, але і за людяність, емпатію, розуміння і підтримку, вимогливість до всіх і в першу чергу – до себе. Вона – непересічна Особистість, надзвичайна Людина, а ще Справжня жінка – приклад для наслідування та захоплення.
Тож бажаємо Вам, Алло Іванівно, переможного миру, довгих років успішного руху вперед, міцного здоров'я і натхнення втілювати бажане в життя, реалізовувати плани, радіти здійсненню мрій та невпинно мріяти знову!

Наша підтримка – завжди з Вами!

Колектив Національної бібліотеки України для дітей

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА	3
ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ	
Тетяна Кузілова **Ментальне здоров'я дітей: об'єднані спільними зусиллями**	6
Сергій Килимистий **Деякі аспекти організації мовного клубу в бібліотеці**	10
Єлізавета Лідерман **Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей**	13
Ольга Петренко **Зростаємо з Україною в серці: стан сформованості патріотизму у користувачів-дітей за результатами дослідження**	19
Ірина Ольховська **Авторитетний файл для імен осіб**	23
СТОРІНКА ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ	
Людмила Бацай **Намріяли Україну – сильну, вільну, переможну!**	27
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
Надія Герасимчук **Леотека мандрує**	34
Олена Кислова **Дитячі бібліотеки України у соціальних мережах та месенджерах**	36
Людмила Кирієнко, Ірина Примаченко **Медійно-інформаційна грамотність у бібліотеці. Нові акценти в умовах війни**	43
Ірина Срібна **Від інформаційного шуму до критичного мислення: мистецтво медіаінформаційної грамотності**	48
ПАМ'ЯТНІ ДАТИ	
Тетяна Первак **У плеяді славних синів України. Лазаревський Олександр Матвійович**	52
Юлія Осадча **Мандрівка у первісні часи: до 115-річчя роману Ж. Роні-старшого «Боротьба за вогонь»**	57
На тихі зорі, на ясні води…», або Дитинство на зламі епох: до 60-річчя повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять…»	59
Лідія Ушакова **Черкаська обласна бібліотека для дітей: 80 років на бібліотечній мапі краю**	60
КНИЖКОВІ НОВИНКИ	
Юлія Ярова **Янгол із металевими крилами**	64
Наталія Загоруйко, Валентина Красножон **Книжкові новинки від Національної бібліотеки України для дітейй**	66

Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА У ФОРМАТІ D

Щоквартальний науково-практичний журнал.
Заснований у 2015 р.

Головний редактор
ГОРДІЄНКО Алла Іванівна, *генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, президент Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (UA IBBY), кандидат культурології, заслужений працівник культури України.*

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

ВАСЬКІВ Микола Степанович — український літературознавець, педагог, доктор філологічних наук, професор.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна — директор Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, кандидат юридичних наук.

ДОБКО Тетяна Василівна — український науковець у галузі бібліографознавства, бібліотекознавства, книгознавства, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, член Національної спілки письменників України.

МАРЧЕНКО Наталія Петрівна — провідний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, книгознавець, кандидат історичних наук.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна — заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України.

СКОРИК Адріана Ярославівна — доктор мистецтвознавства, професор, член Національної спілки журналістів, автор наукових праць і монографії з питань медіакомунікацій.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна — директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України.

Літературний редактор
КАДЬКАЛЕНКО Олена Анатоліївна.

Дизайн та верстка ПОЛЕВІЧОК Ріта Юріївна.

Посилання на видання обов'язкові.
Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.
Матеріали друкуються українською мовою.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Алла ГОРДІЄНКО

генеральний директор
Національної бібліотеки України
для дітей,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої
та юнацької книги (UA IBBY),
кандидат культурології,
заслужений працівник культури
України

РОЗШИРЮЄМО КОЛО ПАРТНЕРСТВА, ВПЕВНЕНО КРОКУЄМО У МАЙБУТНЄ

Час невпинно рухається вперед. Попри війну, що триває, щодня народжуються нові українці, які потребують умов та можливостей для розвитку тут і зараз. Бібліотекам для дітей довірено крихкий світ дитинства, тому ми покликані у воєнний час створити безпечний і доступний простір для підтримки, розвитку та реалізації креативного потенціалу дітей.

У цьому ключі масштабною подією стали організація і проведення ***Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Україна-МРІЯ»***. Національна бібліотека України для дітей у його рамках прагнула об'єднати покоління і родини, сприяючи національно-патріотичному вихованню молоді, збереженню народних та родинних традицій, а діти у творчих проєктах створили неймовірний образ майбутньої України. Нас підтримали почесні партнери: Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України, Генеральний штаб ЗСУ та Головнокомандувач Збройних сил України 2021-2024 рр., Герой України Валерій ЗАЛУЖНИЙ, Міжнародний жіночий рух «За сімейні цінності», благодійна організація «Фронт допомоги», Добровольче формування територіальної громади міста Києва «Мрія», Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Національні спілки архітекторів, художників, журналістів України.

Понад 2600 учасників та учасниць із різних куточків нашої країни спроєктували власні бачення переможного майбутнього України. У підсумку 12 робіт принесли своїм творцям перемогу, серед них 4 Гран-прі. Ще 23 роботи отримали нагороди від партнерів. Спеціальну відзнаку від Валерія ЗАЛУЖНОГО одержали читачі-учасники клубу за інтересами «Скарбничка» бібліотеки-філії с. Зелена Публічної бібліотеки КЗ ЦКП Лівинецької с/р Чернівецької області за колективну роботу.

Бібліотеки, які залучили найбільшу кількість користувачів та активно сприяли проведенню конкурсу, – КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей» Рівненської обласної ради, Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка та НБУ для дітей, – відзначила грошовими преміями у 10 тис. грн голова Міжнародного жіночого руху «За сімейні цінності» Наталія ФЕДОРЧУК.

Неймовірно потужно пройшов цьогоріч ***III Всеукраїнський екологічний конкурс дитячого малюнка «Майбутнє планети у наших руках».*** Його учасники через творчість роботи закликали світ звернути увагу на жахливі злочини проти природи України, наголошували на важливості розвитку екосвідомості з метою збереження й відновлення екосистем та поділилися пейзажами з улюблених книг.

Конкурс відбувся за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, народного депутата України IX скликання Олени Криворучкіної, Державної екологічної інспекції України, Посольства Азербайджанської Республіки в Україні, Державної нафтової компанії Азербайджанської Республіки SOCAR Energy в Україні, Національної спілки художників України, благодійної організації «Фонд Миколи Томенка «Рідна країна». Цьогоріч участь у конкурсі взяли 4579 дітей. Щиро дякуємо обласним бібліотекам для дітей за організацію і проведення регіональних етапів всеукраїнських заходів. Зокрема, у межах цього конкурсу варто відзначити найактивніших користувачів бібліотек Івано-Франківської, Чернівецької, Одеської, Дніпропетровської, Харківської областей.

Завдяки інформаційній підтримці партнерів конкурсу з 1 по 14 червня вдалося організувати виставку робіт переможців та фіналістів конкурсу «Майбутнє планети у наших руках!» у холі Верховної Ради України. Також відеоролик з роботами переможців можуть переглядати тисячі клієнтів автозаправних станцій Державної Нафтової Компанії Азербайджанської Республіки SOCAR Energy в Україні.

Національна бібліотека України для дітей, окрім збереження природи, підхоплює і поширює всесвітню та державну хвилю підтримки ментального здоров'я. Надактуальною подією з цього напряму став ***Всеукраїнський науково-практичний круглий стіл «Ментальне здоров'я дітей: об'єднані спільними зусиллями».*** Організований і проведений у межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», що впроваджується за ініціативи першої леді Олени Зеленської, він об'єднав у стінах НБУ для дітей низку практиків з різних куточків України та із-за кордону. До організації також долучилися фахівці Університету Григорія Сковороди в Переяславі, благодійного фонду «Здорове дитинство без меж» за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України.

Програма круглого столу була доволі насиченою: понад 120 учасників ділилися досвідом роботи з користувачами у бібліотеках для дітей, проводили психологічні тренінги для дітей різного віку та колег, презентували застосунок EQ.app, що допомагає набути навичок розвитку емоційного інтелекту просто за допомогою смартфонів, методики «Абетка емоцій», флешкарток та інших практичних і дієвих інструментів. Також під час круглого столу гостям презентовано знакову локацію у стінах Національної бібліотеки України для дітей – простір психологічного розвантаження «Затишний світ дитинства» для родин, які постраждали внаслідок війни. Його створено за фінансової підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва у межах реалізації проєкту «Психічне здоров'я для України».

Впевнені, що одержані під час круглого столу знання і навички допоможуть бібліотекам формувати свідоме ставлення користувачів до ментального здоров'я та підтримати дітей, особливо під час війни. А відкриті бібліотечні простори забезпечать права і можливості доступу до ресурсів для нинішніх та потенційних відвідувачів книгозбірень.

Під час фестивалю «Книжкова країна» у Києві проводився круглий стіл «Дитяче читання без бар'єрів», організований Оленою ЗЕЛЕНСЬКОЮ. Долучилися до нього і представники Національної бібліотеки України для дітей. У фокусі обговорюваних питань – інклюзивність сюжетів дитячої літератури, безбар'єрність у галузі культури та освіти, можливості для розвитку дітей з особливими освітніми потребами та доступність читання в Україні загалом. Це був важливий діалог між урядовими, культурними та освітніми інституціями, видавцями та авторами.

Понад 500 фахівців Національної бібліотеки України для дітей та спеціалізованої мережі бібліотек для дітей 7 травня долучилися до ***вебінару «Довідник безбар'єрності та як ним користуватися»***. Організований Міністерством культури та інформаційної політики України захід проходив у межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Спеціалісти організації дитячого читання в інтерактивній формі перевірили свій рівень навичок безбар'єрного спілкування та опанували ще один корисний інструмент, який імплементують у роботу.

Відомий французький письменник Жорж БЕРНАНОС сказав: **«Цей світ судити будуть діти».** Мріється, щоб бібліотеки для дітей не опинилися на лаві підсудних, щоб наша діяльність додала яскравих фарб у дитяче життя в умовах війни.

Тетяна КУЗІЛОВА

в.о. завідувача
всеукраїнського тренінгового центру
Національної бібліотеки України
для дітей

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: ОБ'ЄДНАНІ СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ

Проблема ментального здоров'я, його збереження і підтримки загострилася саме зараз, адже постійна небезпека в умовах повномасштабного вторгнення рф значно збільшила вразливість українців, зокрема дітей. Психічні розлади позначаються на фізичному здоров'ї, ускладнюють соціальну адаптацію, погіршують працездатність. Саме тому питання відновлення ментального здоров'я дорослих і дітей та допомоги близьким у боротьбі зі стресом, у т.ч. у кризових ситуаціях, актуалізувалося. Об'єднавши зусилля, Національна бібліотека України для дітей спільно з Університетом Григорія Сковороди в Переяславі та Благодійним фондом «Здорове дитинство без меж» за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України провели ***Всеукраїнський науково-практичний круглий стіл «Ментальне здоров'я дітей: об'єднані спільними зусиллями»***, який 19 квітня проходив у Національній бібліотеці України для дітей у межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», створеної за ініціативи першої леді Олени Зеленської.

На бібліотечному майданчику зібралися представники державних установ, міжнародних та всеукраїнських громадських організацій, фахові психологи, педагоги та бібліотекарі національних і обласних бібліотек для дітей, які щоденно своєю працею надають допомогу і дітям, і їхнім батькам.

Метою заходу було привернення уваги суспільства до проблем формування компетентностей, спрямованих на збереження, зміцнення і розвиток ментального здоров'я; надання первинної допомоги дітям у кризових ситуаціях, спричинених війною; сприяння формуванню культури піклування про свій внутрішній стан; ознайомлення з сучасними практиками і методами збереження ментального здоров'я.

Учасників зібрання вітали почесні особи:

Алла ГОРДІЄНКО, генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, президент ГО «Українська асоціація працівників бібліотек для дітей», кандидат культурології, заслужений працівник культури України;

Максим ПЕРЕБИЙНІС, голова підкомітету з питань охорони здоров'я Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування;

Леся ХЕМРАЄВА, начальник відділу політики безбар'єрності, гендерної рівності та ментального здоров'я Міністерства культури та інформаційної політики України;

Катерина ОРЛЮК, начальник відділу соціокультурного розвитку регіонів Управління соціокультурного розвитку Міністерства культури та інформаційної політики України;

Сергій ПАЛЬОХА, головний спеціаліст відділу культурних послуг департаменту креативних індустрій та культурних послуг Міністерства культури та інформаційної політики України.

До фахової дискусії з питань відновлення та збереження ментального здоров'я долучилися:

Жанна ЛОМАКА, головний спеціаліст відділу клінічної та наукової експертизи управління розробки програми медичних гарантій Департаменту стратегії універсального охоплення населення медичними послугами Національної служби здоров'я України;

Олена ЧИХАНЦОВА, провідний науковий співробітник Інституту психології ім. Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України, доцент, кандидат психологічних наук;

Юлія КОВАЛЕНКО, психолог, кризовий консультант, арттерапевт ГО «Громадський рух «Жіноча Сила України».

Цікавим досвідом для подальшої роботи з покращення власного ментального здоров'я стало знайомство з **додатком для смартфонів EQ.app**, який презентувала автор ідеї **Ольга ПАНОК**, спеціаліст з управління суспільною свідомістю та комунікаціями, політолог, кандидат політичних наук.

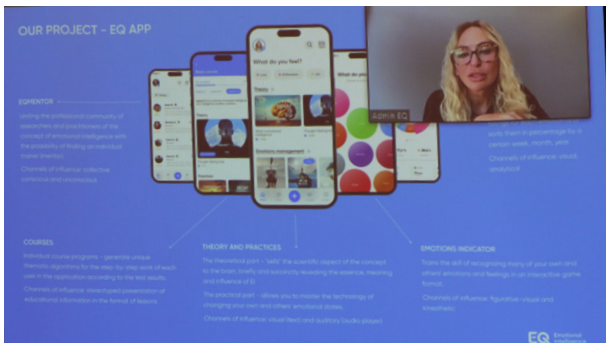

Emotional intelligence

EQ.app – перший у світі унікальний застосунок українського походження з розвитку емоційного інтелекту за принципом «кліпового мислення». Він містить практики та дієві інструменти, що допомагають швидко навчитися усвідомлювати та контролювати емоції, словник з більш ніж 150 емотивів, а також мотиваційні цитати та афоризми. Застосунок нараховує до 150 тисяч користувачів, для українців наразі він абсолютно безкоштовний Звісно, будь-який ресурс потребує значних капіталовкладень на його реалізацію.

Авторська методологія Ольги Панок з розвитку емоційного інтелекту за принципами «кліпового мислення» інстальована у мобільний застосунок *за допомогою гранту Державного департаменту США і Єврокомісії.*

Одним із перших до проблем психологічної підтримки дітей в умовах війни долучився **Благодійний фонд «Здорове дитинство без меж»,** віцепрезидентка якого **Тетяна РЕПЕДЕ** розповіла про проєкти і просвітницькі заходи, спрямовані на підтримку та відновлення психічного здоров'я дітей, організацію безпечного життєвого середовища, які здійснює фонд на благодійній основі.

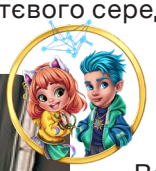

Амбасадор дитинства

Вона презентувала **ГО «Амбасадор дитинства»**, діяльність якої спрямована на реалізацію всеукраїнської ініціативи із соціальної адаптації дітей в умовах дійсної війни, а також представила авторський проєкт **«Зірковий десант»**, у складі якого відомі українські митці – музиканти, актори, поети, композитори, які власними активними волонтерськими діями долучилися до лав захисників сердець наймолодших українців.

ISRAAID FUTURE FIRST

Учасникам круглого столу презентовано досвід міжнародної неурядової гуманітарної організації **IsraAID**, що базується в Ізраїлі, та безпосередньо її українського представництва щодо роботи просторів, дружніх до дитини.

Його представила **Юлія БРЕУС**, менеджер Програми психосоціальної підтримки IsraAID, кандидат психологічних наук, співавтор та експерт проєкту «Я в школі, Я поруч», який реалізується спільно з освітнім центром для педагогів, батьків і дітей «Я і моя школа».

Після завершення тематичних панелей «Що таке ментальне здоров'я, і як подбати про себе» та «Бібліотека як простір психологічної підтримки дітей» розпочалася практична панель ***«Техніки і практики подолання стресу у дітей»***, під час якої проведені фахові тренінги для дорослих та психологічні тренінги для дітей:

- психологічний тренінг для фахівців бібліотек **«Профілактика професійного вигорання співробітників бібліотеки»**, модератор **Тетяна КУЗЬМЕНКО**, старший викладач кафедри практичної психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

- психологічний тренінг **«Психологічна стійкість дорослої особистості під час війни»,** модератор **Марина ХАРАДЖИ**, доцент кафедри практичної психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі, кандидат психологічних наук;

- психологічний тренінг для учнів 10-11 кл. **«Практики подолання стресу у дітей старшого віку під час воєнного стану»**, модератор **Алла СТЕЦЕНКО**, доцент кафедри практичної психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі, кандидат психологічних наук.

- психологічний тренінг для учнів 1-4 кл. **«Абетка емоцій»**, модератор **Ані КОЛЕСНИКОВА**, психолог, гештальт-терапевт, супервізор, засновниця центру дитячої та сімейної психології «Ful filling Life», автор методики «Абетки емоцій»

- психологічний тренінг **«Нейрографіка як метод самовідновлення та збереження психічного здоров'я особистості»**, модератор **Альона ІВАЩЕНКО**, доцент кафедри практичної психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі, кандидат психологічних наук;

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

MH4U

НБУ для дітей презентувала **простір психологічного розвантаження «Затишний світ дитинства»**, створений *за фінансової підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва у межах реалізації проєкту «Психічне здоров'я для України»* для родин, які постраждали внаслідок війни. Під час занять психологи бібліотеки разом з дітьми аналізують різноманітні життєві ситуації та стани, у тому числі використовуючи емоційні картки Troesten, teilen, helfen (Творіть, діліться, допомагайте), подаровані бібліотеці Goethe-Institut в Україні. З їх допомогою можна аналізувати, досліджувати та розбирати логічні послідовності подій. А гра Gefuehle-Domino (Доміно почуттів) занурить дітей у роздуми про емоції у повсякденному житті.

За один день не можна охопити всі напрями роботи у сфері психічного здоров'я. Але такі мотиваційні заходи дають змогу глибше зрозуміти ситуацію, задовольнити емоційні потреби, стабілізувати психічний стан та послабити напругу. Вони мають анестезійний ефект, знижують викид гормонів стресу, зміцнюють внутрішні цінності особистості.

І хоч це лише краплина в океані радості та ментального здоров'я, але вона сприяє покращенню якості життя, підвищує поінформованість підлітків і молодих людей щодо способів підтримки психічного здоров'я, а також є ключовим чинником у створенні безпечного здорового майбутнього для підростаючого покоління.

Сергій КИЛИМИСТИЙ

методист І категорії
сектору міжнародної діяльності
центру дослідження книги та читання
Національної бібліотеки України
для дітей

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВНОГО КЛУБУ В БІБЛІОТЕЦІ

Останнє десятиліття життєдіяльність українців у багатьох аспектах пов'язана з війною, яку рф розв'язала проти України. Війна впливає на всі сфери життя країни: економіку, культуру, соціальну сферу тощо. І вплив цей, як правило, має негативний підтекст. Вимоги до безпеки життя передбачають обмеження живих комунікацій, а відтак збільшують ізольованість людини, посилюють її тривожність, яка часто переходить у страх та постійний стрес. Жити роками в атмосфері страху неможливо, оскільки такий стан людини суттєво впливає на порушення ментального здоров'я.

Разом з тим війна згуртувала українців, вони стали уважніше ставитися до своєї історії, культури і мови як базових понять самоідентифікації народу. Особливо це стосується мовного середовища. З початком російської агресії багато українців відмовилися від мови ворога, яка віками нав'язувалася російською імперією. Щоправда, перехід з однієї мови на іншу, навіть мову своїх пращурів, може мати деякі труднощі та потребує професійної допомоги. Перед значною частиною українців сьогодні постали проблеми психологічного і морального характеру: як досягти високого рівня володіння мовою в побуті і професійній діяльності, як знайти україномовне середовище, в межах якого без внутрішнього дискомфорту можна підвищити рівень володіння українською мовою.

Однією з дієвих форм вирішення питання є організація мовного клубу в бібліотеці, який може бути розрахований на користувачів різного віку та об'єднає усіх бажанням піднятися на новий соціальний щабель повноправного членства в україномовному соціумі, вирішити свої соціальні, професійні і, можливо, особисті проблеми. За умови створення позитивної аури всередині клубу, він може стати осередком ментального здоров'я для його членів.

Головне завдання – створити на платформі бібліотеки україномовне і водночас рекреаційне середовище, яке сприятиме підвищенню рівня володіння розмовною мовою і позитивно впливатиме на покращення ментального здоров'я усіх, хто в нього потрапить.

Базовий принцип роботи клубу – поетапне входження його членів в україномовне середовище, де частина з них може бути носіями мови, можливо, з регіональними особливостями, частина – «суржикозалежними», частина – суто російськомовними. Цей принцип побудований на ланцюговій реакції, в якій члени клубу, які краще володіють мовою, підтягуватимуть до свого рівня слабших, а ті – більш слабших, а всі разом намагатимуться піднятися до рівня модератора і вище. Таким чином, кожен учасник процесу виконуватиме свою роль, підвищуючи при цьому власний рівень володіння мовою.

Ще одним принципом спілкування в клубі є *«комунікативна демократія»*. Вона передбачає звернення один до одного на ім'я, толерантне ставлення до всіх членів клубу незалежно від рівня володіння мовою. Кожен матиме можливість робити особистий вибір теми, до якої він готує коротку доповідь, і на час зустрічі стає її головним фахівцем. У стінах клубу опановувач мови має відчувати себе вільно. Важливим засобом розширення словникового запасу є читання україномовної літератури різних жанрів. Модератор пропонує список творів українських авторів, починаючи з класиків: І. Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки..., і закінчуючи сучасними авторами: Ліною Костенко, Василем Шкляром, Юрієм Винничуком, Володимиром Лисом, Сергієм Жаданом, Ірен Роздобудько та іншими. **Читання – це позаклубний процес, але обговорення прочитаного відбуватиметься під час клубних зустрічей.**

Кожна прочитана членами клубу книга буде предметом обговорення.

Основою методу занурення в мовне середовище буде живе спілкування. Кожна зустріч матиме дві мовні форми: монолог і діалог. Модератор пропонуватиме зробити повідомлення за визначеною темою одному з членів клубу, в інших випадках сам готуватиме інформаційний блок зустрічі (монолог) з подальшим обговоренням теми (діалог). Кожен матиме можливість висловитись з приводу обговорюваних проблем. Саме тому чисельність присутніх на зустрічі не має перевищувати 10-12 осіб.

Основою тематики зустрічей буде культура України: література, мистецтво, архітектура, історія, краєзнавство, музеєзнавство тощо. Будуть і **прикладні заняття на засвоєння комунікативних навичок** на кшталт *«Інтерв'ю», «Побутових діалогів», «Ділового спілкування», «Щасливого випадку», рольових ігор на розвиток мови.* Одну із зустрічей можна присвятити методиці написання реферату, статті, тез і тексту доповіді з подальшою усною презентацією написаного.

Результатом застосування методу поетапного входження стане істотне підвищення рівня володіння розмовною українською, а головне – досягнення найважливішого етапу, основною характеристикою якого буде «ефект відчуття мови», коли людина починає виправляти сама себе й успішно обходити мовні глухі кути. Індикатором змін стануть самі учасники клубного процесу.

Вільне володіння розмовною мовою, швидке і логічне формулювання і озвучування власних думок, продуктивна участь в обговореннях і дискусіях стануть демонстрацією успіхів (або неуспіхів) у досягненні мети.

Ще одним показником мовного прогресу буде **постійний самоаналіз і самоконтроль усної мови**, яка звучить у середовищі клубу і, що важливо, поза його межами (в сім'ї, громадських місцях, на роботі).

В якості тесту на рівень оволодіння мовою кожні 2 місяці проходитиме рубіжний контроль, тобто пропонуватимуться короткі (3-5 хв.) промовки (спічі) на щойно отриману тему. За результатами тесту оцінки не виставляються. Він проводиться з метою самоконтролю, а також аналізу і корекції процесу модератором.

Проєкт передбачає регулярні щотижневі зустрічі в одному з приміщень бібліотеки або за її межами. За бажанням членів клубу графік зустрічей можна ущільнити до двох на тиждень. Зустрічі готує і проводить модератор. Набір групи, її інформаційне і технічне забезпечення – це зона відповідальності адміністратора клубу. Рекомендований термін функціонування клубу – 6 місяців. Часові межі однієї зустрічі – 60-90 хвилин. Форма зустрічей – офлайн. Досвід підказує, що «живе» спілкування значно ефективніше від спілкування в режимі онлайн, оскільки метод передбачає наявність емоцій у процесі спілкування і, як наслідок, впливу емоційної пам'яті.

Для реалізації цілей проєкту ми пропонуємо три тематичні блоки:

1. ***Мовні практикуми*** (побутові діалоги, інтерв'ю, ділові переговори, розповіді історій з життя, імпровізації тощо).
2. ***Моя Україна*** (культура, мистецтво, література, туризм, краєзнавство, визначні особистості).
3. ***Моє хобі*** (кухня, мода, спорт, мандрівки, рукоділля, читання, творчість).

Темою завершальної зустрічі у клубі стане «Лагідний тест», де кожен у вільній формі зможе продемонструвати свої досягнення в опануванні розмовною українською мовою.

Слід зазначити, що запропоноване тематичне наповнення – це лише один з варіантів роботи клубу. Його можна доповнити більшою кількістю тренінгів і вправ, наприклад, на вимову чи імпровізацію. Доцільно додати більше діалогових вправ (дискусій, диспутів, обговорень, круглих столів…). Усе залежатиме від обізнаності, креативності та загального рівня культури модератора і членів клубу.

Як показує практика, життя подібних проєктів продовжується і після офіційного завершення. За час функціонування клубу люди перезнайомляться, потоваришують між собою, зблизяться духовно. Це може стати причиною небажання членів клубу залишати його. У цій ситуації є сенс продовжити роботу, водночас набравши новий склад.

Дві секції клубу будуть працювати паралельно, але в різні дні.

Робота мовного клубу допоможе подолати наслідки довготривалої русифікації, сприятиме відродженню української культури та стимуляції процесу ідентифікації українців, посилить діяльність бібліотеки з патріотичного і духовного виховання, надасть можливість працівникам підвищити рівень володіння українською мовою тощо.

Наразі такий проєкт реалізується на платформі НБУ для дітей. Його результати будуть відомі восени. Тож з нетерпінням чекаємо на них!

Єлізавета ЛІДЕРМАН

методист І категорії
сектору науково-дослідної роботи
центру дослідження книги
та читання
Національної бібліотеки України
для дітей

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОРИСТУВАЧІВ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Медіаграмотність визнана однією з найважливіших навичок сучасної людини, що потрібна всім і кожному, а в першу чергу – дітям. В Україні це питання постало особливо гостро, оскільки в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти нашої держави ворог атакує не тільки ракетами, а й на інформаційному фронті. А навички використання медіа дитина не може розвивати самотужки, власними силами, без допомоги цільового навчання.

В Україні активно розвивається процес формування медіаграмотності як серед дорослого, так і дитячого населення. Це відбувається завдяки синергії зусиль держави, громадських організацій, міжнародних партнерів, експертних і наукових кіл, передбачених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» та Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки».

Навчання медіаінформаційної грамотності дітей – право, закріплене в Конвенції ООН з прав дитини. Набуття базових навичок медіаграмотності є частиною нарізних компетентностей, закладених у концепцію Нової української школи. Сьогодні у державних закладах шкільної освіти медіаграмотність вивчається як предмет варіативної складової (*«Основи медіаграмотності», «Медіаосвіта»* тощо).

В умовах війни українське суспільство потребує більш широкого вироблення навичок формування медійної та інформаційної грамотності. Навички цифрової грамотності просуває й активно поширює *портал Міністерства цифрової трансформації* ***«Дія. Цифрова освіта»***. На підвищення рівня критичного мислення в українців спрямований *Національний проєкт з медіаграмотності* ***«Фільтр»*** *Міністерства культури та інформаційної політики України,* який надає можливості з підвищення рівня медіаграмотності серед усіх вікових груп населення. На розвиток медіаграмотності спрямовані різноманітні освітні та просвітницькі ініціативи громадських і міжнародних організацій: *Академія української преси, Детектор медіа, Інтерньюз-Україна, Фундація Суспільність, платформи онлайн-освіти EdEra* та *Prometheus* та інші.

Один із основних напрямів діяльності сучасних спеціалізованих бібліотек для дітей – це допомога своїм користувачам у компетентному споживанні будь-яких повідомленнь у масмедіа та створення власного медіапродукту. І саме зараз **бібліотеки активно сприяють формуванню у дітей медіаінформаційної грамотності відповідно до їхніх вікових, психологічних та індивідуальних особливостей, адже мають усі можливості долучитися до розвитку критичного мислення у дітей.**

Виклики сьогодення підкреслили необхідність напрацювання єдиного вектора консолідації громадянського суспільства в протидії зовнішній інформаційній агресії; всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою медіа; формування медіаінформаційної та медіакультурної грамотності відповідно до вікових, індивідуальних та інших особливостей. Діти дізнаються про війну із соцмереж, нерідко отримують підозрілі повідомлення та можуть поширювати неперевірену інформацію. Навички медіаграмотності та медіакомпетентності допоможуть протидіяти фейкам та навчать критично мислити.

Досвід роботи бібліотек для дітей показує, що вони не тільки забезпечують оперативний доступ до інформаційних ресурсів для юних користувачів, а й водночас є центрами виховання культури медіаспоживання.

З огляду на це у 2023 році Національна бібліотека України для дітей провела *моніторингове дослідження* ***«Формування та розвиток компетентностей медіаграмотності користувачів у бібліотеках України для дітей»***.

Метою даного дослідження було вивчення ролі бібліотеки і книги у формуванні медійної та інформаційної грамотності дітей – користувачів бібліотек для дітей. Об'єктом дослідження виступили обласні, районні, міські, селищні, сільські бібліотеки для дітей та їхні користувачі-діти. Предметом – медійна та інформаційна грамотність користувачів-дітей. Основним методом дослідження було онлайн-опитування респондентів базових бібліотек для дітей: бібліотекарів-експертів та користувачів.

Базами дослідження стали 134 бібліотеки для дітей. Онлайн-анкети заповнили 1183 респондентів: 134 – бібліотекарі-експерти, 1049 – респонденти-користувачі (*див. діаграму 1*).

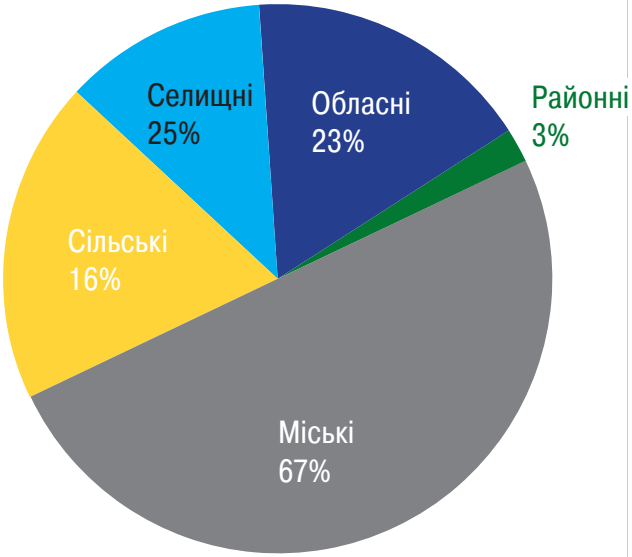

Діаграма 1 | Бібліотеки-бази дослідження.

Медійна та інформаційна грамотність, за концепцією ЮНЕСКО, об'єднує три взаємопов'язані комплекси компетенцій:

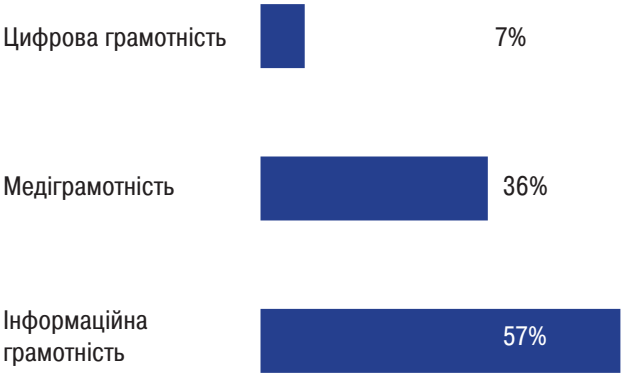

Гістограма 1 | Напрямки медіаосвітньої роботи.

Судячи з відповідей експертів на запитання *«Анкети бібліотекаря»*, саме на формування та розвиток інформаційної грамотності користувачів робиться акцент у медіаосвітній роботі спеціалізованих бібліотек для дітей (57% відповідей). Власне медіаграмотність як розвиток навичок та вмінь отримувати доступ до медіа, оцінювати, використовувати та створювати індивідуальний контент для самовираження та спілкування згадувалася у 36% відповідей.

Напрям діяльності з розвитку цифрової грамотності є найменш упровадженим, оскільки потребує відповідних технічних засобів та цифрових ресурсів (7%) (*див. гістограму 1*).

Зміст роботи бібліотек для дітей з визначених напрямів медіаграмотності наповнюють різні форми роботи. Але найбільш впливовими та корисними, на думку бібліотекарів, були заходи в середовищі значущих для дитини спільнот (малих груп, гуртків, клубів) відповідно до її вікового та психологічного розвитку, потужною допомогою яким є медіаосвітні електронні ресурси. За даними дослідження, в базових бібліотеках для дітей діють 23 гуртки та об'єднання з медіаграмотності, учасниками яких є 1107 осіб. Звичайно, такі об'єднання функціонують не в усіх бібліотеках, бо потребують і відповідного простору, і технічних засобів, а головне – кадрового забезпечення.

Затверджений розпорядженням *Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 272-р «План заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року»* передбачає партнерську взаємодію установ і організацій у сфері медіаосвіти громадян України. **Завдання бібліотек для дітей полягає в пошуку сторін, які проявляють активність у сфері просування медіаграмотності в українському суспільстві.**

Діаграма 2
- Розподіл респондентів-користувачів.
- Вік респондентів-користувачів.
- Наявність власних гаджетів.

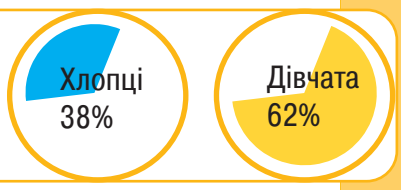

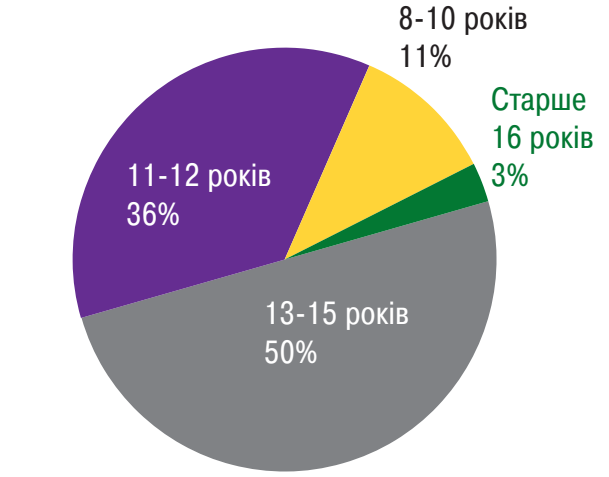

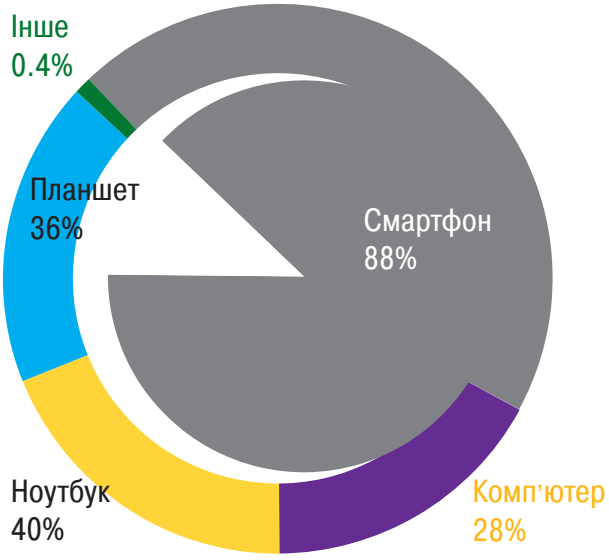

Аналіз відповідей бібліотекарів-експертів показав, що бібліотеки для дітей відкриті до співпраці з усіма зацікавленими організаціями та установами. Для досягнення найкращих результатів бібліотеки для дітей активно співпрацюють з державними інституціями, громадськими та партнерськими організаціями. А взаємодія з міжнародними партнерами є невід'ємною складовою впровадження кращих світових практик з медіаграмотності в освітню діяльність спеціалізованих бібліотек для дітей.

Аналіз відповідей дітей допоміг скласти усереднений образ респондента-користувача дитячих бібліотек. Це – підліток віком 13-15 років, переважно дівчинка, яка користується міською бібліотекою для дітей. Володіє та вміло використовує смартфон (88% відповідей) (ноутбук – 40%, планшет – 36%, стаціонарний комп'ютер та інше цифрове обладнання – 28,4%), за яким проводить більше двох годин на день (66%) (*див. діаграму 2*).

Персональний гаджет переважно використовує для спілкування (75% відповідей), потім вже для пошуку інформації (69%), перегляду відео та прослуховування музики (65%), навчання (65%), ігор (49%), читання (36%) та різних видів дозвілля (малювання, моделювання, подорожі тощо – (23%).*

** Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.*

Термін «медіаграмотність» користувач трактує як вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію (60% відповідей), вміння отримувати доступ до інформаційних ресурсів (соціальні мережі, онлайн-платформи, сайти, блоги, чати тощо), а також створювати контент для самовираження та спілкування (56%), вміння користуватись сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням (48%), читати та ділитися прочитаним (26%), грамотно писати (15%) (*див. гістограму 2*).

Гістограма 2 | Розуміння респондентами-дітьми медіаграмотності у відсотковому відношенні.

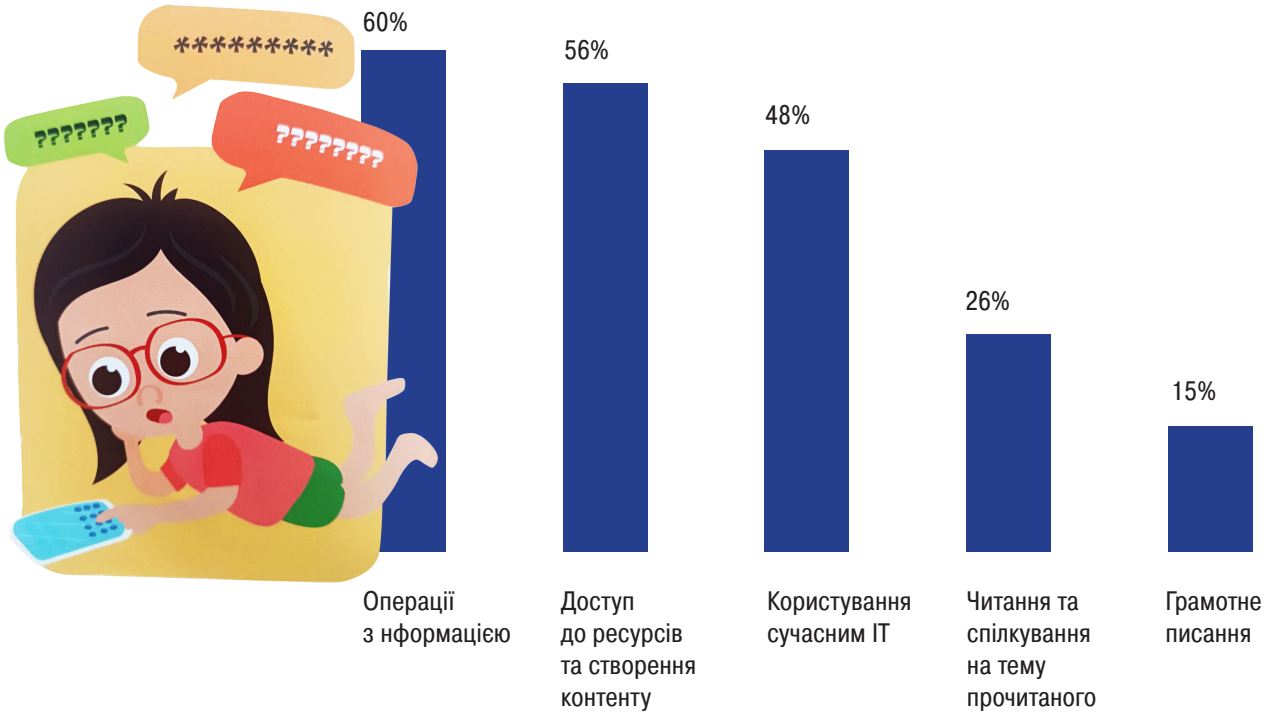

Наш користувач складовими частинами медійної та інформаційної грамотності вважає читання книг, журналів, газет (60%); електронних книжок (55%); обговорення прочитаного в школі, з друзями, з батьками (45%); участь у літературних конкурсах (20%); зустрічі з творцями книг (письменниками, ілюстраторами, укладачами, перекладачами) (19%); написання власних літературних творів (віршів, оповідань, казок тощо) (14%) (*див. гістограму 3*).

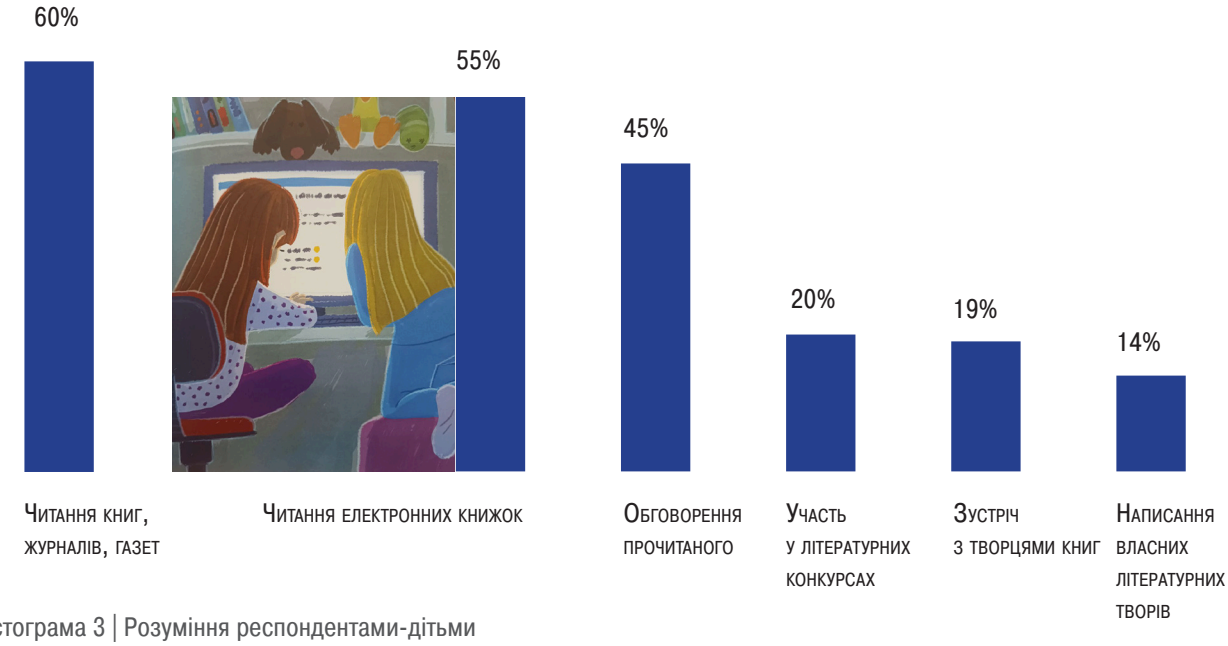

Гістограма 3 | Розуміння респондентами-дітьми складових медіаграмотності у відсотковому відношенні.

іл. до статті Смартфони / Я. О. Воронкова; іл. Н. В. Болдирєвої. — Харків : Вид-во «Ранок», 2021. — 48 с. — (Серія «Як це влаштоване»).

Незважаючи на юний вік, користувач бібліотек для дітей відповідально ставиться до отриманої від ЗМІ та знайденої в інтернеті інформації. Одразу не довіряє, намагається перевірити та знайти ще одне джерело, перевірити (52%); коли джерело не викликає сумніву – тоді вірить (36%).

Користувачів, що вірять джерелу інформації завжди або ніколи не вірять, – по 6% відповідно.

Гістограма 4 | Ступінь довіри до інформації, отриманої ззовні.

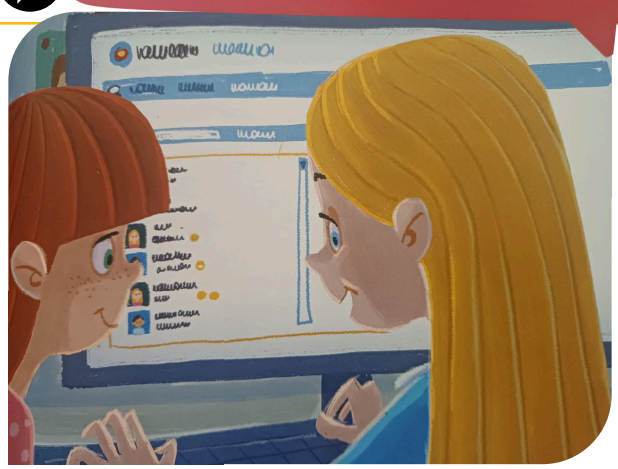

Захист і безпека

Особисті дані в інтернеті

Ми живемо в еру тотальних соціальних мереж, які активно витісняють особисте спілкування дітей та замінюють його віртуальним, і наш користувач не просто ними цікавиться, а «існує» в них. І в першу чергу створює власний акаунт у ***Instagram*** (64%), потім у ***Telegram*** (49%), ***Facebook*** (37%) та ***YouTube*** (36%). В інших соцмережах, наприклад ***TikTok***, ***Twitter***, ***Viber***, мають власні акаунти усього 16% дітей. Не мають власного акаунта в жодній соціальній мережі або месенджері 3% респондентів-користувачів.

64% 49% 37% 36%

Кожна соціальна мережа визначає мінімальний вік користувача, необхідний для реєстрації власного акаунту. Більшість із них вимагають, аби користувачі мали вік від 13 років для створення облікового запису без дозволу батьків.

Середньостатистичний користувач дитячої бібліотеки добре поінформований про це вікове обмеження (31%), про що свідчать результати проведеного опитування.

Знаходячись в інтернет-середовищі та соціальних мережах і маючи невеликий життєвий досвід, дитина може отримати пропозицію долучитися до сучасних підліткових рухів або подій. У такому випадку пильний користувач бібліотеки для дітей вирогідно проконсультується з дорослими (45%) або пошукає додаткову інформацію про цей рух чи подію в інтернеті (45%). Менш пильні користувачі поширять цю пропозицію серед друзів (8%) або відразу погодяться на неї (4%).

• Наявність батьківського контролю у гаджетах респондентів у відсотковому відношенні

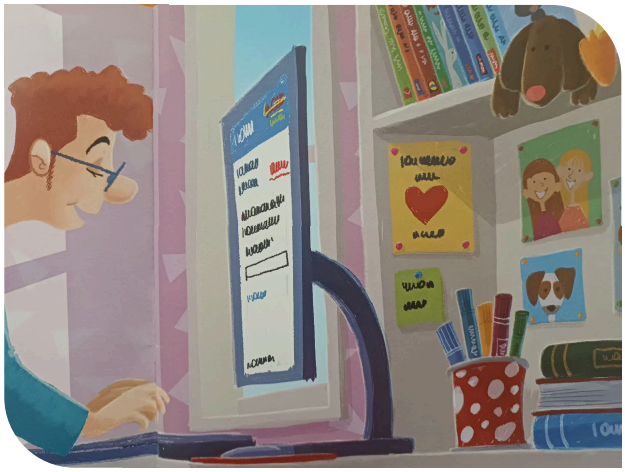

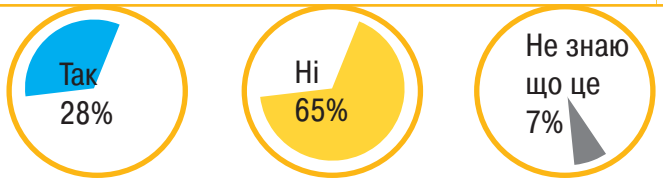

Оскільки користувачі-діти стають дедалі більш освіченими у використанні гаджетів та інтернет-мережі, важливо, аби батьки виявляли пильність до безпеки під час їхнього перебування в онлайн-просторі, зокрема і в соціальних мережах. Програма для батьківського контролю дозволяє обмежити час використання мобільних пристроїв дітьми та блокувати доступ до онлайн-ресурсів з небажаним контентом. Наш же середньостатистичний респондент-користувач не має у своєму гаджеті встановленого «батьківського контролю» (65%). Встановлений він усього в 28% користувачів, інші діти взагалі не знають що таке цей «батьківський контроль» як в гаджеті, так і в соцмережах (7%).

Сучасні діти здебільшого зацікавлені в особистому розвитку, хоча буває самі того не усвідомлюють. Тому наш користувач активно відвідує заходи з медійної та інформаційної грамотності, що організовує бібліотека (43%) або переглядає онлайн-ресурси (39%). Менший відсоток користувачів долучаються до процесу створення ресурсів (5%), є членами клубу або об'єднання медіаосвітнього спрямування в бібліотеці (4%).

Тільки 11% респондентів-користувачів ніяк не залучені до медіаосвітніх бібліотечних заходів.

Отже, формування та розвиток базових навичок медіаграмотності користувачів-дітей є важливою складовою змісту роботи бібліотек для дітей, з якою, за оцінкою 85% респондентів-експертів, вони успішно справляються.

ілл. до статті Безпека в інтернеті / Дженніфер Мур-Маллінос; іл. Густава Мазалі.— Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 32 с. — (Серія «Найкращий вибір»).

Ольга ПЕТРЕНКО

завідувач сектору
науково-дослідної роботи
центру дослідження книги
та читання
Національної бібліотеки України
для дітей

ЗРОСТАЄМО З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ: СФОРМОВАНІСТЬ ПАТРІОТИЗМУ У КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів, яке розвивається в особистості у соціумі. Тому процес патріотичного виховання дітей тісно пов'язаний зі створеними можливостями для самореалізації та розвитку юних громадян у всіх сферах суспільного життя. І такий простір розвитку їхньої соціальної активності та громадянської відповідальності мають бібліотеки для дітей.

Вплив діяльності бібліотек для дітей на формування та утвердження української національної ідентичності юних користувачів вивчила Національна бібліотека України для дітей під час *всеукраїнського соціологічного дослідження* ***«Національно-патріотичне виховання користувачів-дітей у бібліотеках України для дітей»***, і частково результати вже опубліковані в журналі «Бібліотека у форматі Д°»[1].

Сутністю патріотизму є любов до Батьківщини, прагнення її захищати, розбудовувати, дбайливо ставитись до рідної землі, оточуючих людей, мови, традицій, культури, нести відповідальність за її долю. Як свідчить практика, діти, особливо старшого підліткового віку, є найбільш сенситивними у формуванні патріотизму, оскільки саме вони не тільки наслідують і засвоюють норми і правила життя в суспільстві, а й намагаються творчо інтерпретувати їх у власному житті та відібрати цінності, які б відповідали їхньому внутрішньому світу, на які б вони опиралися у власній поведінці.

[1] Петренко О. Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління бібліотеками України для дітей в умовах війни: аналіз результатів досліідження . — Бібліотека у форматі Д°. — 2024. — № 1.— С. 13-17 — Режим доступу. — https://chl.kiev.ua/D0/Book/View/139#page/12/mode/2up.— Назва з екрана.

Прояви психолого-вікової специфіки підліткового віку завжди враховуються бібліотекарями у процесі підготовки та проведенні заходів з національно-патріотичного виховання.

Відповідно до цих критеріїв розроблено ***«Анкету користувача»*** – опитувальник респондентів-дітей під час проведення всеукраїнського соціологічного дослідження «Національно-патріотичне виховання користувачів-дітей у бібліотеках України для дітей».

Відповіді на запитання в онлайн-режимі надали 1133 респондентів-дітей: із них дівчаток – 687, хлопчиків – 446. Вік респондентів відповідно становив: (*див. діаграму 1*).

Діаграма 1
- Розподіл респондентів-користувачів.
- Вік респондентів-користувачів.

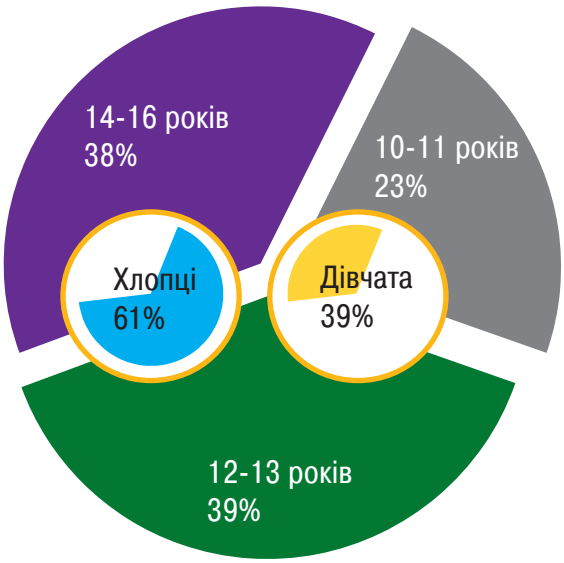

Респондентами є користувачі спеціалізованих бібліотек для дітей: обласних бібліотек для дітей – 215, районних – 41, міських – 471, селищних – 320 і сільських – 86 (*див. діаграму 2*).

Діаграма 2 | Респонденті-користувачі бібліотек України для дітей.

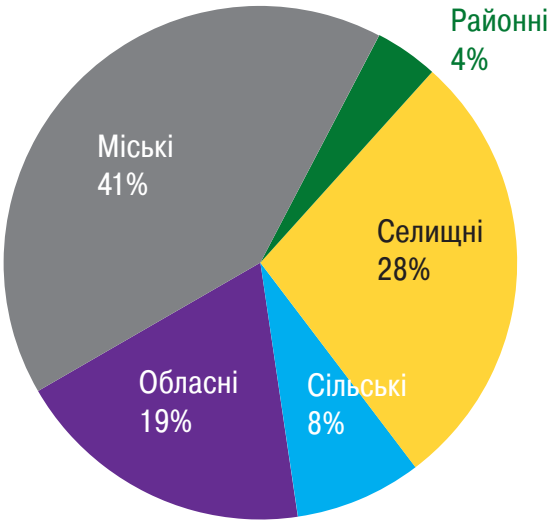

Це вказує на репрезентативність дослідження.

Запитання торкалися актуальності подій сьогодення, розуміння дитиною поняття «патріотизм» та її власного рівня патріотизму. Так, аналіз відповідей респондентів на перше запитання ***«Що для тебе патріотизм?»*** показав, що діти усвідомлюють поняття «патріотизм» і три чверті з них визначають «патріотизм» як любов до рідного краю; 68,7% – як гордість за Україну; половина з них – як готовність захищати Вітчизну та пов'язують це поняття зі знанням історії своєї країни; 41,1% – дотримання національних традицій; трохи більше однієї третини переконані, що їм має бути притаманна національна гідність громадянина; 23,6% пов'язують патріотизм з толерантністю до людей іншої національності, які проживають в Україні.

Респондентів, що не визначилися з відповіддю на запитання, не виявилося.

Відповіді засвідчили, що сучасні діти правильно розуміють поняття патріотизму. І це розуміння носить природний поверхневий характер, властивий дітям досліджуваної вікової категорії, адже більшість з них пов'язують почуття патріотизму з любов'ю до рідного краю. Тож не дивно, що майже 92% респондентів, відповідаючи на запитання **«Чи вважаєш ти себе патріотом?»,** дали стверджувальну відповідь.

ілл. до статті Конституція для всіх - і великих, і малих / Володимир Читай; іл. Ірина Шаганян

Саме у патріотичних почуттях відображається ставлення особистості до своєї держави, її минулого, майбутнього та сьогодення.

Так, особливу гордість за Україну у респондентів викликають її героїчні захисники і захисниці (83,7%) та рідна українська мова (62%). Проаналізовані відповіді показали, що у багатьох опитаних спостерігається сформована національна ідентичність: вони прив'язані як почуттям любові до рідного краю (42,5%), так і гордістю за українців: їхні традиції (54,3%), ментальність (30,7%), видатні історичні постаті (45,7%).

Безпрецедентне єднання суспільства на тлі війни різко вплинуло і на ставлення респондентів-дітей до української мови, яка є джерелом тисячолітньої стійкості української нації та одним із основних складників поняття «патріотизм». Відповіді на запитання «Якою мовою спілкуєшся: у сім'ї, навчанні, з друзями, у громадських місцях?» засвідчили, що сьогодні більшість дітей у спілкуванні намагається використовувати українську мову: під час навчання – 96,0% респондентів, у громадських місцях – 83,4%, у родинному колі говорять 75,5% респондентів, навіть з друзями – 70,4% респондентів (*див. гістограму 1*).

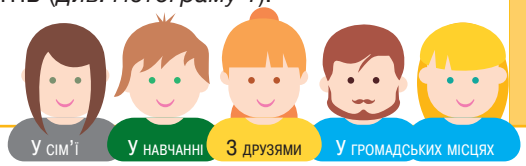

Гістограма 1* | Мова спілкування.

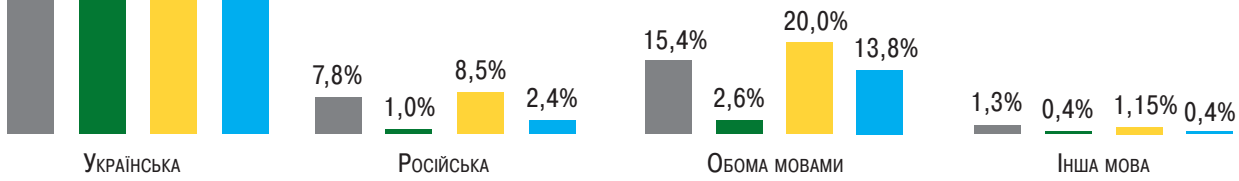

** Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.*

Процес переходу на українську мову спілкування не є одномоментним і потребує певного часу адаптації. І все ж основним критерієм патріотизму є не мова, а реальні справи, спрямовані на загальне благо українського народу. У вирішенні проблеми національно-патріотичного виховання має брати участь сама особа, повністю усвідомлюючи важливість своєї участі в житті країни, громади або установи (школи, бібліотеки), яку вона відвідує.

І відповіді користувачів дитячих бібліотек на запитання ***«Як ти усвідомлюєш власне почуття патріотизму?»*** показали, що вони є досить активними і вмотивованими патріотами.

Патріотизм, на думку респондентів-дітей, має виявлятися в дії, а не на словах. Судячи з відповідей на дане питання, сьогодні усвідомлений прояв патріотизму користувачів дитячих бібліотек виявляється у вчинках, спрямованих на саморозвиток та готовність посильно допомагати дорослим відстоювати незалежність своєї держави.

Так, «відвідую патріотичні заходи» – повідомили 63,3% респондентів (60,3% запевнили, що беруть особисто участь у патріотичних заходах, проєктах, які проводять бібліотеки); «читаю книжки про історичні події, сучасну війну» заявили 58,5%; «долучаюся до благодійних акцій» – 51,0%; «роблю власноруч патріотичні поробки» – 36,0%; «допомагаю внутрішньо переміщеним особам» – 19,0%; «займаюся фізичною культурою, спортом» – 35,9%; «беру участь у військово-спортивних іграх і змаганнях» – 17,9%; «не маю в цьому потреби» – повідомили лише 1,3% респондентів, а не відповіли на запитання 3,5% (*див. гістограму 2*).

У силу своїх вікових психологічних особливостей підлітки схильні дослухатися в певних життєвих питаннях до думки оточуючих: родини, друзів, вчителів, бібліотекарів, інших співгромадян. Тож важливими для розуміння впливів на свідомість дитини стали відповіді на запитання ***«Хто або що більш за все впливає на формування твоїх патріотичних почуттів?»***. Респонденти продемонстрували важливість ролі сім'ї у патріотичному вихованні дітей (65%). Також велике враження на формування дитячих патріотичних почуттів складає приклад мужності військових Збройних Сил України (61,6%).

Про вплив заходів у бібліотеці та вчителів у школі вказали відповідно 55,8% і 55,5% респондентів. Читання книжок українських авторів також позначилося на формуванні патріотизму (43,6%) (*див. гістограму 3*).

Гістограма 2
Як ти усвідомлюєш власне почуття патріотизму?

Гістограма 3
Хто або що більш за усе впливає на формування твоїх патріотичних почуттів?

Отже, результати соціологічного дослідження показали, що робота спеціалізованих бібліотек для дітей спрямована на виховання підростаючого покоління в дусі української ідентичності: традицій і цінностей нації, поваги до держави і суспільства; прищеплення любові до свого народу, знання своєї історії, культури, літератури. І у майбутньому це патріотично налаштоване покоління громадян діятиме і мислитиме в інтересах українського народу.

Ірина ОЛЬХОВСЬКА

провідний бібліотекар
сектору індексування документів
відділу каталогізування
Національної бібліотеки України
для дітей

АВТОРИТЕТНИЙ ФАЙЛ ДЛЯ ІМЕН ОСІБ

Формування бази даних (БД) «Авторитетний файл для імен осіб» є однією з умов організації та ведення електронних каталогів провідних бібліотек світу та авторитетного контролю опису документів. Проблема створення і функціонування авторитетних файлів (АФ) дискутується з початку 1970-х років. Більшість бібліотек формують авторитетні файли для уніфікації та однозначності подання імен осіб, найменувань організацій, назв географічних об'єктів, тематичних рубрик у бібліографічних записах та забезпечують ефективний інформаційний пошук. Створення системи АФ є однією з обов'язкових умов організації і ведення електронних каталогів (ЕК) провідних бібліотек світу.

На даний час АФ використовуються в різних автоматизованих інформаційних системах (бібліотечних, архівних, музейних тощо), а також у глобальних інформаційних системах. Сучасне основоположне призначення АФ визначено в документі *ІФЛА* ***«Функціональні вимоги до авторитетних даних»***, а саме:

- фіксувати рішення, прийняті при виборі форми доступу і побудові системи посилань;
- слугувати довідковим інструментом при виборі пошукового значення;
- контролювати ідентичність подання термінів у бібліографічних записах;
- підтримувати доступ до АФ, враховуючи примітки та посилання, які допомагають користувачеві сформулювати пошуковий запит;
- забезпечувати зв'язок між бібліографічними та авторитетними записами.

Національна бібліотека України для дітей (далі – *Бібліотека*) розпочала створення власних баз даних АФ у 2014 році.

«Авторитетний файл для імен осіб» – єдиний для усіх баз даних електронного каталогу і орієнтований на стандартизацію подання імені автора та сумісність бібліографічних записів Бібліотеки.

Формування авторитетних записів «Авторитетний файл для імен осіб» відбувається на основі додатку формату MARC21 «Перелік категорій предметних заголовків» для поля «600 Персоналії», скорочений варіант якого подано на сайті НБУ для дітей у розділі «На допомогу бібліотекареві. Проєкт КОРДБА».

«Авторитетний файл для імен осіб» створюється для творців дитячої книги (авторів, ілюстраторів, перекладачів тощо), а також як предметна рубрика, якщо в документі, що каталогізується, є важлива для відображення змісту інформація про життя та діяльність особи.

Це можуть бути:

- автобіографія, біографія, мемуари, монографії про життя та діяльність або окремі роботи даної особи;
- видання до річниць та ювілеїв;
- опис архівів, спогади самої особи та/або спогади про неї;
- опис персональних виставок і меморіальних музеїв;
- опис подорожей особи або її перебування у певній місцевості;
- твори, що відображають особу в літературі та мистецтві, тощо.

На сьогодні БД «Авторитетний файл для імен осіб» НБУ для дітей налічує понад 16000 записів. Формування файлів авторитетного контролю здійснюється на основі поточної обробки нових надходжень документів та рекаталогізування фонду Бібліотеки.

Оскільки процес рекаталогізування фонду є складним та довготривалим, можна стверджувати, що БД АФ й надалі динамічно зростатиме кількісно. Окрім створення нових авторитетних записів, ведеться постійна робота з доповнення та редагування вже існуючих, що передбачає уточнення та коригування попередньо внесених даних, дотримання чинних стандартів та орфографії, вилучення дублетних.

У процесі опрацювання документів застосування АФ забезпечує уніфікацію максимальної точності створення бібліографічних записів та ефективний пошук у БД електронного каталогу Бібліотеки. Також скорочується час складання бібліографічного опису, при цьому досягається високий рівень стандартизації в каталогізуванні.

Головним в *авторитетному записі (АЗ)* є уніфікований заголовок – різні варіанти написання імені автора, що зливаються в один пошуковий запит, за яким здійснюється пошук документів.

Зокрема, викладення імені особи іноземними мовами, різне написання однією мовою, псевдоніми, зміни прізвища, прізвище з повним особистим іменем (іменами тощо), особове ім'я, особове ім'я та по-батькові тощо.

Це надає можливість користувачам отримати інформацію про наявні документи особи у фонді Національної бібліотеки України для дітей та знайти у бібліотеці як праці автора, так і літературу про особу.

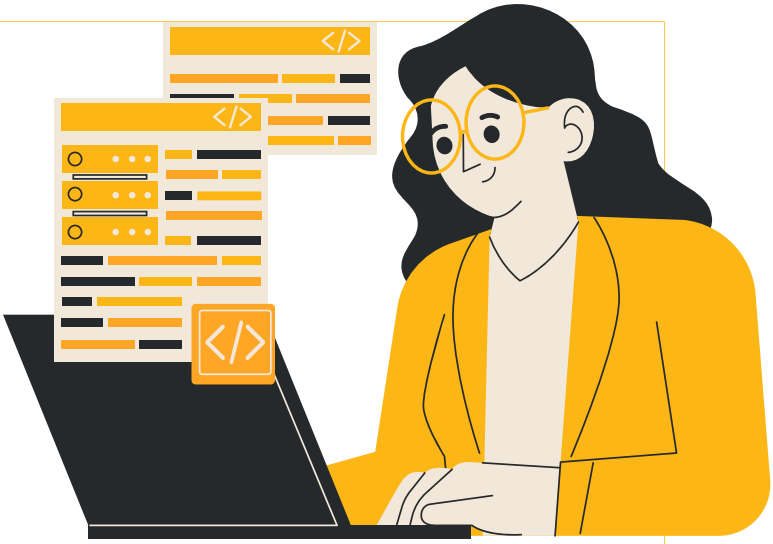

Заголовок у полі <100a> записується українською мовою прописними літерами згідно з бібліотечними стандартами «ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 «СІБВС. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання», «ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Якщо особа більш відома під псевдонімом, який використовується замість справжнього прізвища, для заголовка обирається та форма імені, під якою персоналія найвідоміша.

Наприклад,

100 0_ $aУКРАЇНКА, ЛЕСЯ
400 1_ $aКосач, Лариса Петрівна
400 1_ $aКосач-Квітка, Лариса Петрівна
400 0_ $aUkrainka, Lesya
400 0_ $aУкраїнка, Lesia
400 0_ $aUkrajinka, Lesja

У заголовку наводиться лише особисте ім'я, якщо особа не мала прізвища або отримала популярність під цим особистим ім'ям.

Наприклад,

100 0_ $aМАМАЙ
100 0_ $aСОФОКЛ
100 0_ $aРОКСОЛАНА

Біблійні персонажі з іменем, стародавні особи є персоналіями та повинні також формуватися як заголовок.

Наприклад,

100 0_ $aІУДА ІСКАРІОТ

Якщо у документі описується династія, сім'я, князівський, королівський, імператорський або інший дім, прізвище в однині чи множині ставиться наперед, а в дужках уточнюється відповідний їм термін.

Наприклад,

<100 3 # $aСТЮАРТИ (ДИНАСТІЯ)>
<100 3 # $aДРАГОМАНОВИ-КОСАЧІ (СІМ'Я)

Якщо в документі розглядається декілька персоналій, то створюється авторитетний запис на кожну особу.

Приклади запису файлу авторитетного контролю з різним статусом точки доступу:

Приклад 1:

000 _ _ $0 n
001 _ _ $0UKR/NBUD/AF/478692558
005 _ _ $020240506143428.6
040 _ _ $aUA-NBUd
040 _ _ $bukr
080 1_ _ $22009
080 _ _ $a37(477)(092)
080 _ _ $bБіографії видатних педагогів України
100 1_ $aСУХОМЛИНСЬКИЙ, ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
100 _ _ $eписьменники
100 _ _ $eпедагоги
100 _ _ $eпублісти
100 _ _ $eпоети
100 _ _ $eгромадські діячі
100 _ _ $d1918-1970
100 _ _ $zУКРАЇНА
100 _ _ $zУКРАЇНА
100 _ _ $cЗаслужений вчитель УРСР
100 _ _ $gКандидат педагогічних наук
100 _ _ $gЧлен-кореспондент Академії педагогічних наук СРСР
100 _ _ $gбатько
400 1_ _ $aSukhomlynsky, Vasyl
400 1_ _ $aSuchomlinskij, Vasilij
400 1_ _ $aSuhhomlinski, Vassili
500 1_ _ $aСухомлинська, Ольга Василівна
670 _ _ $aВасиль Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Розмірковуємо про художньо-емоційний світ дитинства : тези XI Міжнар. і XXVIII Всеукр. пед. читань (24 верес. 2021 р.) / уклад. Л. П. Ходанич. – Ужгород : Рік-У, 2021. – 217 с.

Приклад 2:

000 _ _ $0 n
001 _ _ $0UKR/NBUD/AF/478196058
005 _ _ $020210205153500.6
040 _ _ $aUA-NBUd
040 _ _ $bukr
080 1_ $22009
080 _ _ $a821.112.2.09
080 _ _ $bЛітературна критика німецької літератури
100 1_ $aГОФМАН, ЕРНСТ ТЕОДОР АМАДЕЙ
100 _ _ $eписьменники
100 _ _ $eкомпозитори
100 _ _ $eхудожники
100 _ _ $d1776-1822
100 _ _ $zНІМЕЧЧИНА
100 _ _ $zНІМЕЧЧИНА
400 1_ $aHoffmann, Ernst Theodor Amadeus
400 1_ $aHoffmann, E. T. A.
400 1_ _ $aГофман, Ернст-Теодор-Амадей
670 _ _ $aЗарубіжна література. Портрети письменників [Образотворчий матеріал] : 9 кл. : наоч. посіб. / упоряд. О. Давидової, М. Більчук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 12 карт. – (Галерея мистецтв).

Якщо в документі розглядається колектив авторів, які використовують один псевдонім, то створюються авторитетні записи на цей псевдонім та на кожного з авторів, що його використовують.

Приклад:

000 _ _ $0 n
001 _ _ $0UKR/NBUD/AF/768049430
005 _ _ $020240503110658.9
040 _ _ $aUA-NBUd
040 _ _ $bukr
080 1_ $22009
080 _ _ $a821.161.2.09
080 _ _ $bЛітературна критика української літератури
100 0_ $aОЛДІ, ГЕНРІ ЛАЙОН
100 _ _ $eписьменники
100 _ _ $eпоети
100 _ _ $eрежисери
100 _ _ $d1991-
100 _ _ $zУКРАЇНА
100 _ _ $gКолектив авторів, що використовують один псевдонім
400 0_ $aOldi, Genri Lajon
500 1_ $aГромов, Дмитро Євгенович
500 1_ $aЛадиженський, Олег Семенович
670 _ _ $aСкляренко В. М. Література України : для дітей серед. шк. віку / В. М. Скляренко, Я. О. Батій. – Харків : Бібколектор, 2015. – 318, [1] с. : іл.

Іноді під час розпису видань, особливо іноземною мовою, виникають труднощі, що ускладнюють опрацювання документних ресурсів. Тому для уточнення бібліографічних даних та файлів авторитетного контролю фахівці НБУ для дітей звертаються до:

- міжнародних та національних баз даних,
- вебкаталогів та електронних ресурсів. Серед них *Віртуальний міжнародний авторитетний файл* (VIAF, Virtual International Authority File) – віртуальний каталог міжнародного нормативного контролю.

VIAF забезпечує доступ до авторитетних файлів імен, організацій, географічних назв тощо. Це спільний проєкт провідних бібліотек світу. Бібліографічні дані знаходяться у вільному доступі в інтернеті та можуть бути використані для уточнення інформації, уніфікованого розкриття змісту документів тощо. Пошук авторитетних даних здійснюється за ключовими словами, різними варіантами імені автора, назвами організацій, географічними об'єктами тощо.

Режим доступу до ресурсу: http://viaf.org/.

Іноді інформацію про сучасних іноземних авторів можна знайти лише скориставшись АЗ Віртуального міжнародного авторитетного файлу (VIAF), в такому випадку в полі 670 подається посилання на VIAF.

```
000 __ $0 n
001 __ $0UKR/NBUD/AF/761748025
005 __ $020240227163554.6
040 __ $aUA-NBUd
040 __ $bukr
080 1_ $22009
080 __ $a821.511.113.09
080 __ $bЛітературна критика естонської літератури
100 0_ $aВАЙНОЛА, КАТЛІН
100 __ $eписьменники
100 __ $d1978-
100 __ $zЕСТОНІЯ
400 1_ $aВайнола, Катлин
400 1_ $aВайнола, Кетлін
400 1_ $aVainola, Kaetlin
400 0_ $aMyrk, Marie
670 __ $ahttps://viaf.org/processed/LC%7Cno2005056064
```

Концепція створення АЗ вимагає існування універсальної для всіх бібліотек України методики формування і ведення *Національного авторитетного файлу* (НАФ), яка б відповідала міжнародним стандартам та вимогам. Створення НАФ – завдання трудомістке, а його рішення зумовлене необхідністю приєднання надбань України до світових ресурсів. Для успішного розвитку та функціонування НАФ необхідно врахувати комплекс заходів. Серед них:

- визначення критеріїв якості авторитетних записів;
- участь України в міжнародних корпоративних проєктах;
- розробка технології подання авторитетних даних в електронних каталогах і базах даних відповідно до моделей «Функціональних вимог до бібліографічних записів» (FRBR) і «Функціональних вимог до авторитетних даних» (FRAD);
- організація доступу і залучення до участі у створенні і використанні НАФ архівів, музеїв, інформаційних служб, наукових організацій та інших установ, які працюють над формуванням авторитетних даних.

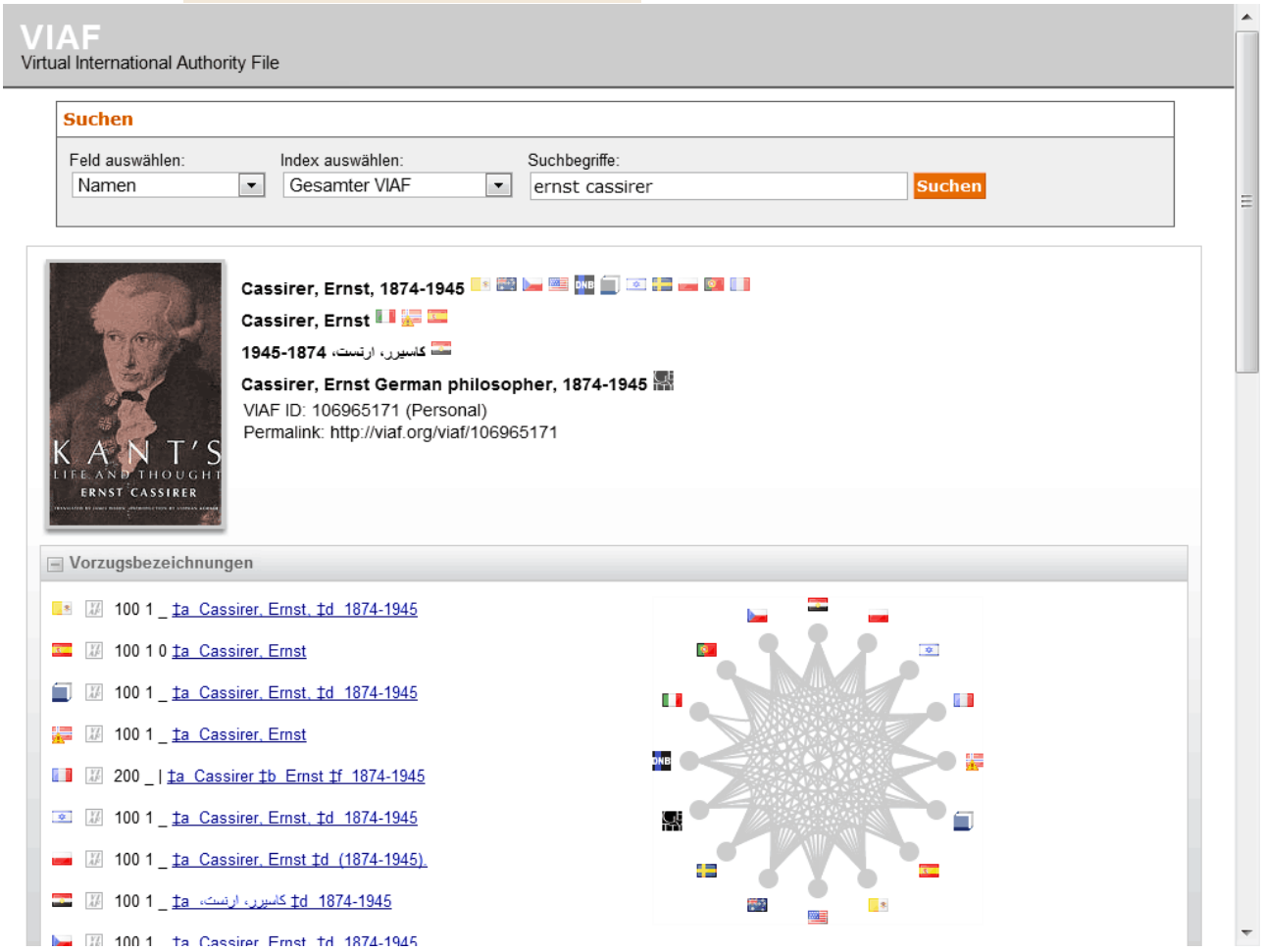

Людмила БАЦАЙ

заступник генерального директора
з комунікацій та зв'язків
із громадськістю
Національної бібліотеки України
для дітей

НАМРІЯЛИ УКРАЇНУ – СИЛЬНУ, ВІЛЬНУ, ПЕРЕМОЖНУ!

*Україна була! Україна є!
Україна завжди буде –
неймовірна, незламна, нездоланна,
незалежна, непереможна!*

Ці твердження були лейтмотивом і пронизували всі дитячі роботи, які надійшли на ***Всеукраїнський конкурс дитячої творчості «Україна-МРІЯ»***. Між датами старту і фінішу конкурсу – відрізок часу у понад 3 місяці. Здається, зовсім небагато, та водночас вмістив він безліч активностей, дискусій, творчості, напруги, радості і сліз.

Символічно, що конкурс стартував у День єднання 16 лютого, а підбиття підсумків приурочили до святкування Міжнародного дня захисту дітей.

Українські діти заслуговують найкращого життя у мирній, процвітаючій, прогресивній, європейській країні, бо діти наші – розумні, креативні, творчі, активні, патріоти… Саме про таке життя вони і мріють. І мрії свої вилили у малюнки, вироби декоративно-прикладного мистецтва, текстові описи та віртуальні моделі чи відеозамальовки.

У Всеукраїнському конкурсі дитячої творчості «Україна-МРІЯ» взяла участь 2641 дитяча робота, проте дітей-учасників насправді було значно більше, бо серед тисяч робіт десятки були колективними. Їх надсилали мистецькі гуртки, творчі студії, талановиті родини…

До конкурсу могли долучитися діти двох вікових категорій – 7-13 та 14-18 років.

У ІІ тур конкурсу після роботи регіональних журі потрапили 218 робіт (індивідуальних і колективних) із 22 областей України та м. Києва. Найчисельнішу групу робіт-фіналістів становили малюнки (118).

Інші номінації розподілилися так: *«Вироби декоративно-прикладного мистецтва»* – 46, *«Текстовий опис»* – 39, *«Віртуальна модель або відеосюжет»* – 15.

Ініціювали проведення конкурсу та виступили головними організаторами ***Управління зв'язків із громадськістю Генерального штабу Збройних сил України та Національна бібліотека України для дітей.*** Своє сприяння та покровительство надав конкурсу і Герой України, Залізний генерал Валерій ЗАЛУЖНИЙ.

Ідейним натхненником конкурсу стала майор **Олена МОКРЕНЧУК**, голова БО «Фронт допомоги», письменниця, журналістка, прес-офіцер Управління зв'язків і громадськістю Збройних сил України.

Головне журі конкурсу очолила **Наталія ФЕДОРЧУК** – голова ГО «Міжнародний жіночий рух «За сімейні цінності». А до його складу увійшли партнери і співорганізатори: голова Національної спілки художників України **Костянтин ЧЕРНЯВСЬКИЙ**, голова Національної спілки архітекторів України **Олександр ЧИЖЕВСЬКИЙ**, перший секретар Національної спілки журналістів України **Ліна КУЩ**, ректор Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука **Олена ОСАДЧА** та **ОЛЕНА МОКРЕНЧУК.**

Працювати журі було дуже складно, адже роботи дітей оцінювати найважче, бо їхня щирість, відкритість, безпосередність, чистота і правдивість кожній роботі надали унікальності й неповторності.

Члени журі, оглянувши всі малюнки та вироби декоративно-прикладного мистецтва, перечитавши дитячі твори і переглянувши відео, довго дискутували, відстоювали своїх фаворитів, обґрунтовували свої позиції, захищали свій вибір, досягали консенсусу.

В результаті таки обрали **4 володарів Гран-прі** у кожній номінації. Представляють вони Черкаси, Вінницю, Миколаїв та Кіровоградську область. Це Пекурару Анна (вироби декоративно-прикладного мистецтва), Зіненко Ілля (відеосюжет), Виноградна Віра (малюнок) та Якименко Ангеліна (текстовий опис). Володарі Гран-прі одержали свої подарунки і сувеніри та пообіцяли долучатися до інших всеукраїнських конкурсів, аби перемогти та вирушити в мандри після справжньої української Перемоги.

Обрані **8 переможців конкурсу у двох вікових категорія**х – це талановиті діти з Києва, Запоріжжя, Чернігівщини, Сумщини, Херсонщини, Кіровоградщини:

- *у категорії «Малюнок»*: Білашенко Анастасія (м. Ромни, Сумська обл.) – переможець серед читачів 7–13 р., Харченко Дар'я (м. Ромни, Сумська обл.) – переможець серед читачів 14–18 р;
- у *категорії «Вироби декоративно-прикладного мистецтва»*: Кондратовець Катерина (м. Запоріжжя) – переможець серед читачів 7–13 р., Проданчук Катерина (м. Вільнянськ, Запорізька обл.) – переможець серед читачів 14–18 р.;
- *у категорії «Текстовий опис»*: Коваль Даніїл (м. Київ) – переможець серед читачів 7–13 р., Білоус Говря (с. Іванівка, Кіровоградська обл.) – переможець серед читачів 14–18 р.;
- *у категорії «Віртуальна модель або відеосюжет»*: Петровський Роман (м. Херсон, Херсонська обл.) – переможець серед читачів 7–13 р., Ковальова Єсенія (м. Остер, Чернігівська обл.) – переможець серед читачів 14–18 р.

Усі вони одержали дипломи та подарунки від організаторів конкурсу.

Спеціальною відзнакою від Валерія ЗАЛУЖНОГО нагородили читачів-учасників клубу за інтересами «Скарбничка» Бібліотеки-філії с. Зелена публічної бібліотеки КЗ ЦКП Лвинецької с/р Чернівецької області (колективна робота – 8 дітей учнів початкових класів).

Призові місця закінчилися швидко, а робіт дитячих було ще багато, тож журі, партнери і співорганізатори почали присуджувати особливі відзнаки і додали до реальних 13 переможців та володарів Гран-прі ще 22 призера. Обдарованим дітям присудили свої особливі відзнаки Генеральний штаб ЗСУ, Міжнародний жіночий рух «За сімейні цінності», Благодійна організація «Фронт допомоги», Національна спілка журналістів України, Національна спілка архітекторів України, Національна спілка художників України, Добровольче формування територіальної громади міста Києва «Мрія», ТРО Медіа і, звісно ж, Національна бібліотека України для дітей.

Роздрукувати електронний диплом учасника зможе абсолютно кожна дитина, яка долучилася до Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Україна-МРІЯ».

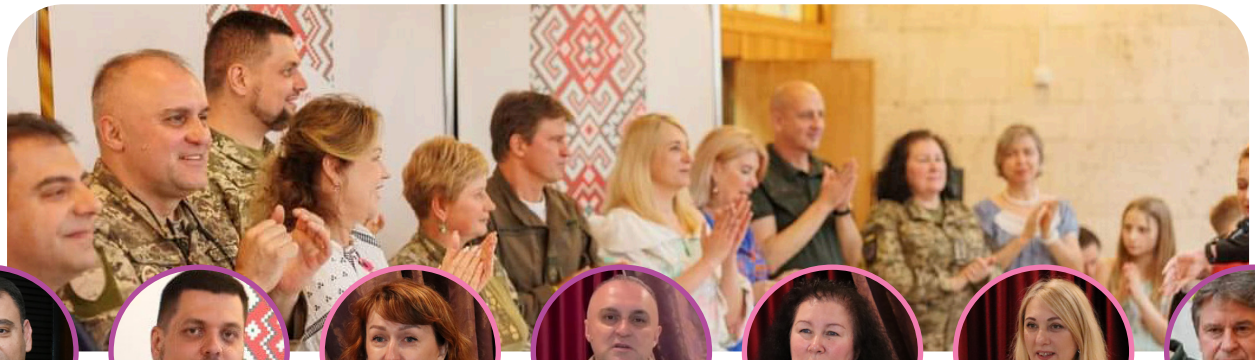

До бібліотеки на святкування Міжнародного дня захисту дітей завітало багато почесних гостей:

- **Сеймур МАРДАЛІЄВ** – Надзвичайний та Повноважний Посол Азербайджанської Республіки в Україні;
- капітан **Андрій КОВАЛЬОВ** – речник Генерального штабу Збройних сил України;
- **Тетяна НОВГОРОДСЬКА** – представник Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- полковник **Віталій РУДЕНКО** – заступник командира Добровольчого формування територіальної громади міста Києва «Мрія»;
- **Олена МОКРЕНЧУК** – голова БО «Фронт допомоги», письменниця, журналістка, пресофіцер Управління зв'язків з громадськістю Збройних сил України;
- **Наталія ФЕДОРЧУК** – голова Громадської організації «Міжнародний жіночий рух «За сімейні цінності»;
- **Павло КОСТЕНКО** – радник командира Добровольчого формування територіальної громади міста Києва «Мрія»;

- **Олексій ДМИТРАШКІВСЬКИЙ** – командир ТРО Медіа;
- **Володимир ДАНИЛЮК** – секретар Національної спілки журналістів України, офіцер відділу внутрішніх комунікацій Командування Сил Територіальної оборони ЗСУ;
- **Олександр ЧИЖЕВСЬКИЙ** – президент Національної спілки архітекторів України;
- **Ігор ВОЛОЩУК** – заступник голови Національної спілки художників України;
- **Інна ПЕТРОВА** – проректор з науково-педагогічної діяльності Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, професор кафедри графічного дизайну;
- **Михайло ГЕРШЕНЗОН** – член правління Національної спілки архітекторів України, старший викладач Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури.
- **Людмила ТОКАР** – виконавчий директор ГО «Сучасне об'єднанння кінематографістів»

У Національну бібліотеку України для дітей на святкування Міжнародного дня захисту дітей 31 травня злетілися, з'їхалися та прийшли юні читачі з усіх куточків країни, навіть із героїчних Харківщини, Чернігівщини, Запоріжжя, Дніпропетровщини… 8 переможців і призерів Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Україна-МРІЯ» прибули до бібліотеки наживо.

Генеральний директор НБУ для дітей Алла Гордієнко привітала усіх зі святом, подякувала Збройним силам України, колегам і читачам, закликала усіх дорослих дбати про дітей, захищати їхнє життя, права і здоров'я.

Міжнародний день захисту дітей, якому цьогоріч виповнюється 75 років, набув небувалої актуальності для України в останнє десятиліття, а особливо з 24 лютого 2024 року.

Натхненниця конкурсу «Україна-МРІЯ», майор ЗСУ, голова **БО «Фронт допомоги»** **Олена МОКРЕНЧУК**, звертаючись до присутніх, зазначила: «Тепер я побачила цю Україну дитячих мрій. Вона прекрасна!!! І знаєте, я справді готова боротися і покласти життя на створення саме ТАКОЇ України. Я готова її захищати, скільки вистачить мого життя і сил –захищати нашу країну і наших дітей, які будуть її будувати і в ній жити. Я щаслива з того, що діти думають про майбутнє, моделюють його, планують шляхи досягнення своїх мрій. Значить, усі ці випробування, всі жертви не лишаться марними. Нова Україна таки постане!».

Багато подарунків та призів, і не лише читачам, дісталося від **Міжнародного жіночого руху «За сімейні цінності»**. Очільниця цієї громадської організації, за сумісництвом голова головного журі конкурсу **Наталія ФЕДОРЧУК** не стримувала сліз, обіцяла зі свого боку та зусиллями громадськості усіляко втілювати дитячі мрії у життя, адже найголовніше у житті кожного – це щасливі діти, дружна сім'я, міцна родина. Наталія Федорчук та її організація нагородили грошовими преміями три найактивніші бібліотеки – ***НБУ для дітей*** ***(генеральний директор Алла ГОРДІЄНКО),*** ***комунальний заклад «Рівненська обласна бібліотека для дітей» Рівненської обласної ради*** ***(директор Наталія НАЗАРУК) та Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка (директор Таїса МАНЖУЛА).***

По завершенні урочистої церемонії нагородження переможці та призери конкурсу взяли участь у квест-екскурсії бібліотекою, познайомилися з унікальними інтер'єрами головної дитячої бібліотеки країни, її цікавинками та сучасними креативними бібліотекарями.

І свято до Міжнародного дня захисту дітей, і пресконференція з підбиття підсумків Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Україна-МРІЯ» минули на піднесеній високій ноті.

Щира вдячність мужнім захисникам за те, що в умовах війни забезпечують дітям можливості гратися, радіти, комунікувати, святкувати…

Надія ГЕРАСИМЧУК

провідний бібліотекар
Львівської обласної бібліотеки
для дітей, координатор проєкту
«Леотека у Вроцлаві»

ЛЕОТЕКА МАНДРУЄ

Дружимо бібліотеками і людьми... Вже другий десяток років між Львівською обласною бібліотекою для дітей і Вроцлавською міською публічною бібліотекою ім. Тадеуша Ружевича відбувається постійний бібліотечний рух. Вісім чародійських ночей у бібліотеці Львова, обмін читачами, пошук польськими підлітками левів на львівських вулицях, а львівськими – гномів у Вроцлаві, формування фонду української літератури у бібліотеці на вроцлавському вокзалі, виступи на конференціях, семінарах, робочі візити, знайомства, стажування – усе це зі скарбнички нашої багаторічної співпраці...

Спочатку пандемія, а потім і повномасштабне вторгнення змусили нас шукати нові шляхи співпраці, адже справжню дружбу ніщо не може похитнути. А ще ми зрозуміли, якою важливою є наша допомога вроцлавським колегам, адже у Вроцлаві під час війни опинилися десятки тисяч українців.

Поєднання інформаційних технологій і читання – одна з родзинок Леотеки. Саме це стало головною ідеєю проєкту ***«Леотека у Вроцлаві»***. І ми помандрували до Вроцлава! Ну, як помандрували? Віртуально, але мандрівкою своєю залишились дуже задоволені! У філіях **MultiCentrum MBP Wrocław i Filia nr 12 MBP we Wrocławiu Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu** відбувалися заходи нашого спільного проєкту ***«Leoteka we Wroclawiu»*** для маленьких українців, які проживають у Вроцлаві.

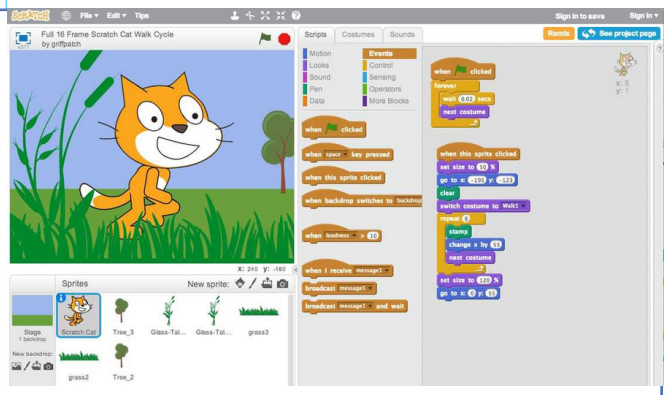

Зацікавлені діти відкрили для себе веселий світ **програмування у Scratch**, створили перші анімації, ігри та інтерактивні історії. Навчання тривало 3 місяці в онлайн-форматі і завершилося грандіозним випускним балом наживо у Вроцлаві. У проєкті взяли участь 12 дітей, які за час навчання здружилися, допомагали один одному, обмінюлися ідеями. Найцікавішим у навчанні було те, що діти побачили, як можна поєднати програмування і читання, і вже після декількох занять запитували: ***«А за якою книжкою створимо проєкт сьогодні?».*** Ось таким нехитрим способом можна привити у дітей любов до книжки, бо ж програмувати і читати – це круто!

А ось декілька ідей, як можна втілити це у життя. Пропонуємо дітям прочитати книжку, придумати свою кінцівку твору і цю кінцівку запрограмувати у Scratch.

З книжок ми дізнаємося таємниці, беремо ідеї, черпаємо натхнення.

Наприклад, за книжкою львівської письменниці Н. Малетич «Привид, який не міг заснути» діти створили гру «Хованки з привидом», продовживши так дружбу дівчинки Маргаритки і доброго Привида.

Книжка «Моя подруга із темної матерії» К. Безкоровайного, Д. Скрибченко розкрила дітям таємниці всесвіту, а у Scratch вони намалювали сузір'я Великої Ведмедиці.

Діти так захопилися, що самостійно намалювали сузір'я Рака і Пса. Цікаві ідеї для своїх проєктів діти змогли взяти у книжках «Створюй відеоігри за допомогою Скретч» та «Створюй анімації за допомогою Скретч» із серії «Програмування для дітей».

Програмування сприяє розвитку мислення, логіки, математичних здібностей, творчості. Діти вчаться аналізувати різні варіанти дій і робити висновки, вирішувати проблеми і співпрацювати в команді. А читання робить цей процес більш натхненним, дає мотивацію і поштовх до дій.

Свято-випускний у Вроцлаві було феєричним! Маленькі програмісти продемонстрували свої вміння, запрограмували веселу гру, розв'язували складні завдання вікторини і танцювали, а польські бібліотекарі з великим зацікавленням вчилися і переймали наш досвід.

Олена КИСЛОВА

завідувач сектору реклами
та іміджевих заходів
відділу культурної діяльності
та зв'язків з громадськістю
Національної бібліотеки України
для дітей

ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА МЕСЕНДЖЕРАХ

За результатами анкетування

З метою вивчення присутності дитячих бібліотек України на різноманітних платформах соціальних мереж та активності комунікації у месенджерах із користувачем на початку 2024 року було проведено анкетування, в якому взяли участь 18 обласних бібліотек для дітей та 3 обласні бібліотеки для дітей та юнацтва, а також Національна бібліотека України для дітей.

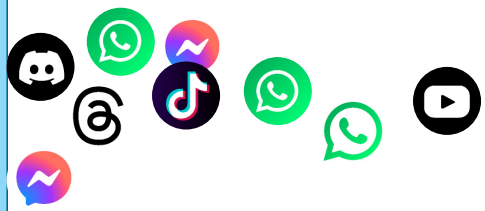

Соціальні мережі сьогодні – невід'ємна частина життя людства. Вони є потужним засобом для особистого спілкування, простором для соціалізації, помічником у просуванні бізнесу. Також надають компаніям можливість встановити прямий контакт зі своєю цільовою аудиторією. Присутність організації у соціальних медіа значно розширює сферу її впливу і сприяє успішній діяльності. За статистикою, сумарна кількість активних користувачів соціальних мереж перевищує 4 мільярди осіб.

Всі соціальні мережі, що є у світі, можна поділити на чотири групи:

ГЛОБАЛЬНІ. Це світові гіганти • **Facebook** (рік заснування – 2004), • **YouTube** (2005), • **Twitter** (2006), • **Instagram** (2010), які мають мільярди користувачів і пропонують широкий спектр функцій, від обміну повідомленнями та фотографіями до професійної мережі та відеоконтенту. До глобальних мереж наприкінці другого десятиріччя додалася й мережа • **Tik-Tok** (рік заснування – 2017).

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ПРОФЕСІЙНІ. Це платформи, що спеціалізуються на ділових і професійних контактах. Прикладами таких мереж є • **LinkedIn,** • **Behance** та інші. В них користувачі можуть створювати профілі, встановлювати ділові зв'язки та ділитися професійними досягненнями.

ВЕРТИКАЛЬНІ. Це мережі, орієнтовані на певну сферу інтересів або групу людей.

Наприклад:

• **Strava** – це спеціальний ресурс для спортсменів, де вони можуть читати цікаві новини, відстежувати свої тренування й конкурувати з іншими учасниками,

• **Ravelry** – онлайн-спільнота для любителів в'язання та рукоділля. У Ravelry є інструменти для пошуку проєктів за типом в'язання, рівнем складності і колірними уподобаннями. Користувачі також можуть продавати свої роботи і купувати вироби інших авторів.

• **Goodreads** – мережа для книжкових фанатів. Це місце, де читачі діляться рецензіями на книжки, долучаються до книжкових спільнот та беруть участь у читацьких конкурсах. У закладки на сайті можна додавати книжки, які хочеться прочитати та шукати рекомендації на основі своїх уподобань.

• **Vero** – маловідома соцмережа, яка вирізняється поміж інших відсутністю реклами. Тут можна ділитися фотографіями, відео та активністю без надокучливих рекламних віконечок, а також самостійно вирішувати, кому показувати свої публікації. Про Vero ще мало хто знає, проте цей ресурс пропонує новий підхід до соціальних медіа.

МЕСЕНДЖЕРИ ТА ЧАТИ. Це платформи, створені для обміну повідомленнями. Прикладами таких застосунків є • **Telegram,** • **Viber,** • **WhatsApp** тощо.

Дитячі бібліотеки давно і плідно використовують можливості соцмереж як важливих каналів комунікації з користувачем та просування бібліотечних послуг, подій, сервісів, позиціонування дитячої бібліотеки як сучасного і затребуваного у суспільстві інформаційного, просвітницького, дозвіллєвого центру для дітей і дорослих.

Найпершими мережами, які у 2010-2011 роках почали опановувати дитячі бібліотеки України, стали *Facebook*, Twitter та заборонена в Україні із 2017 року мережа *ВКонтакте.* Останнім часом Twitter втратив свою актуальність і популярність серед дитячих бібліотек. Лише Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки в анкеті вказала діючим свій акаунт у цій мережі.

Перші офіційні бібліотечні сторінки на платформі Instagram з'явилися у 2017 році, але й досі не усі бібліотеки вважають обов'язковою свою присутність на ній. Освоєння мережі *YouTube* бібліотеки розпочали у 2011 році. Саме тоді створила свій офіційний канал Харківська ОБД, а надалі опанування цієї платформи йшло поступово ще й до 2020 року, коли створили свої офіційні відеоканали Волинська та Кіровоградська ОБД.

Одна із «наймолодших» мереж – *TikTok* – серед дитячих книгозбірень України не має великого поширення. Але з 2022 по 2024 роки 7 бібліотек обласного підпорядкування й 23 міські, районні, бібліотеки-філії створили на цій платформі свої канали – загалом це всього 4,5% від загального числа дитячих бібліотек країни.

4,5%

На сьогодні бібліотеки мають офіційні сторінки у таких глобальних мережах:

• **Facebook** – 100 % бібліотек для дітей обласного рівня та 72% міських, селищних, сільських мають сторінку у цій мережі.

• **YouTube**– 86% обласних бібліотек мають офіційний відеоканал; серед інших бібліотек свої сторінки в ютубі мають 11%.

• **Instagram** – 77% бібліотек обласного рівня представлені офіційними сторінками на цій платформі і всього 13 % міських, селищних та сільських. Найбільше у Львівській (23 бібл.) та Київській (12 бібл.) областях.

Як бачимо, присутність дитячих бібліотек у вищеназваних соціальних мережах є доволі потужною, а у Facebook майже вичерпною.

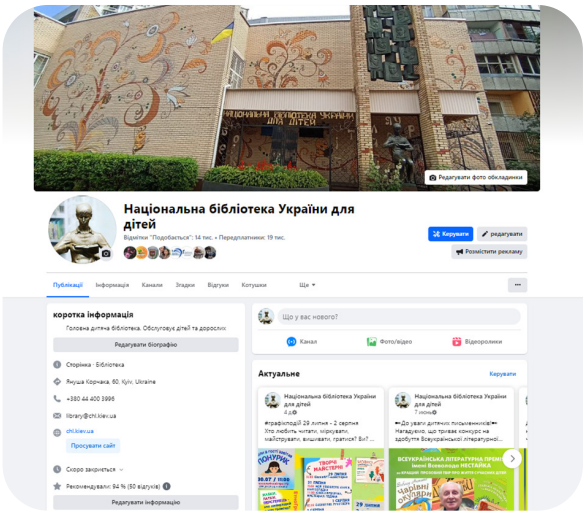

100% 86% 77%

FACEBOOK

Хронологічні рамки освоєння дитячими бібліотеками України цієї мережі – 2011-2019 роки. Це основна соціальна мережа, на якій дитячі бібліотеки України представляють свій бренд, сервіси, послуги, здійснюють комунікацію із користувачем. Саме тому бібліотеки тут представлені офіційними сторінками, назви яких збігаються із назвою бібліотеки, що полегшує пошук потенційним підписникам.

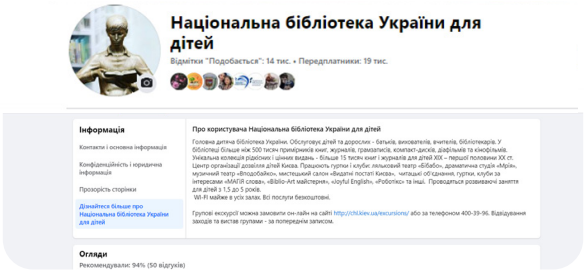

НБУ для дітей веде тематичні групи:

- «Family Nest – сімейно-психологічна служба без бар'єрів»,
- «Проєкти, гранти, партнерство Національної бібліотеки України для дітей»
- «Англійська без обмежень»

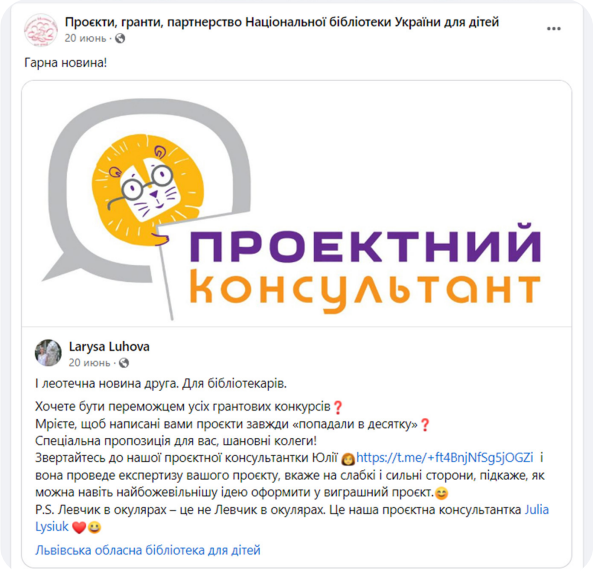

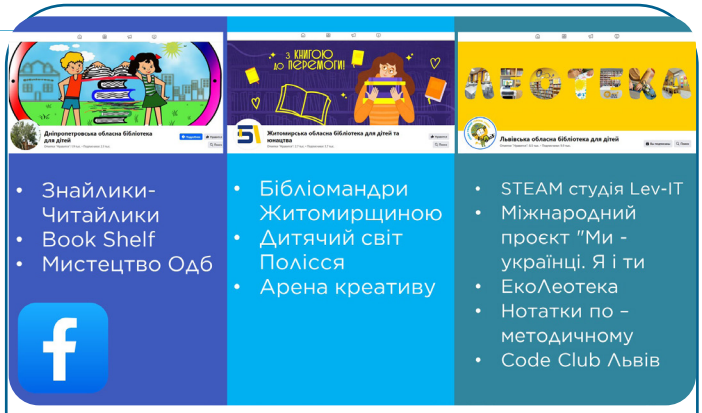

Деякі бібліотеки не обмежилися лише офіційними сторінками, а створили для більш активної комунікації із користувачами додаткові тематичні групи. Наприклад, відділи Дніпропетровської ОБД мають ще три власні сторінки:

- «Знайлики-Читайлики»,
- «Book Shelf»,
- «Мистецтво Одб».

Житомирська ОБДЮ об'єднала дитячі бібліотеки області у трьох ФБ-спільнотах:

- «Бібліомандри Житомирщиною»,
- «Дитячий світ Полісся»,
- «Арена креативу».

Лідером з кількості каналів доступу у мережі «Facebook» є Львівська ОБД, яка має п'ять тематичних сторінок:

- STEAM студія Lev-IT,
- Міжнародний проєкт «Ми – українці. Я і ти»,
- ЕкоЛеотека, Нотатки по-методичному, Code Club Львів.

Мають додаткові сторінки Черкаська ОБД (фахова сторінка «Бібліотечний хронограф») та Рівненська ОБД («Бібліоігротека»), хоча коефіцієнт включеності під публікаціями учасників двох останніх спільнот настільки низький, що викликає сумніви у доцільності їх ведення.

Лідерами серед представництва бібліотек області у цій мережі є:

- Львівська – 50 (100%), • Дніпропетровська – 48 (100%), • Одеська – 49 (96%).

Кількість учасників ФБ-спільнот коливається від 840 учасників (Запорізька ОБД «Юний читач») до 10 тис. (Волинська та Львівська ОБД). Понад 3,0 тис. учасників мають представництва Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна та Житомирської ОБДЮ. Середня кількість підписників більшості сторінок є в межах 1,5-2,0 тис. учасників. Найбільша кількість – у спільноті Національної бібліотеки України для дітей – 19,7 тис. (рік створення офіційної сторінки – 2013).

Частота публікацій переважно щоденна – у 82% опитаних, решта 18% бібліотек розміщують публікації кілька разів на тиждень. При цьому 86% опитаних бібліотек зазначили в анкетах, що працюють за контент-планом.

Бібліотечні сторінки містять широкий спектр публікацій, різноманітних за тематикою та форматами представлення, задовольняючи інтереси цільової аудиторії та запити спільноти. Бібліотеки поширюють актуальні публікації зі сфери культури, публікують дописи про життя і діяльність бібліотеки, бекстейджі роботи бібліотеки; краєзнавчі матеріали та посилання на електронні бібліотечні ресурси; інформації про волонтерство у бібліотеках, а також рекомендації щодо психологічної допомоги дітям під час війни.

Популярним є контент, що залучає до дії та творчості – конкурси, вікторини, акції тощо. Його використовують 82% опитаних бібліотек.

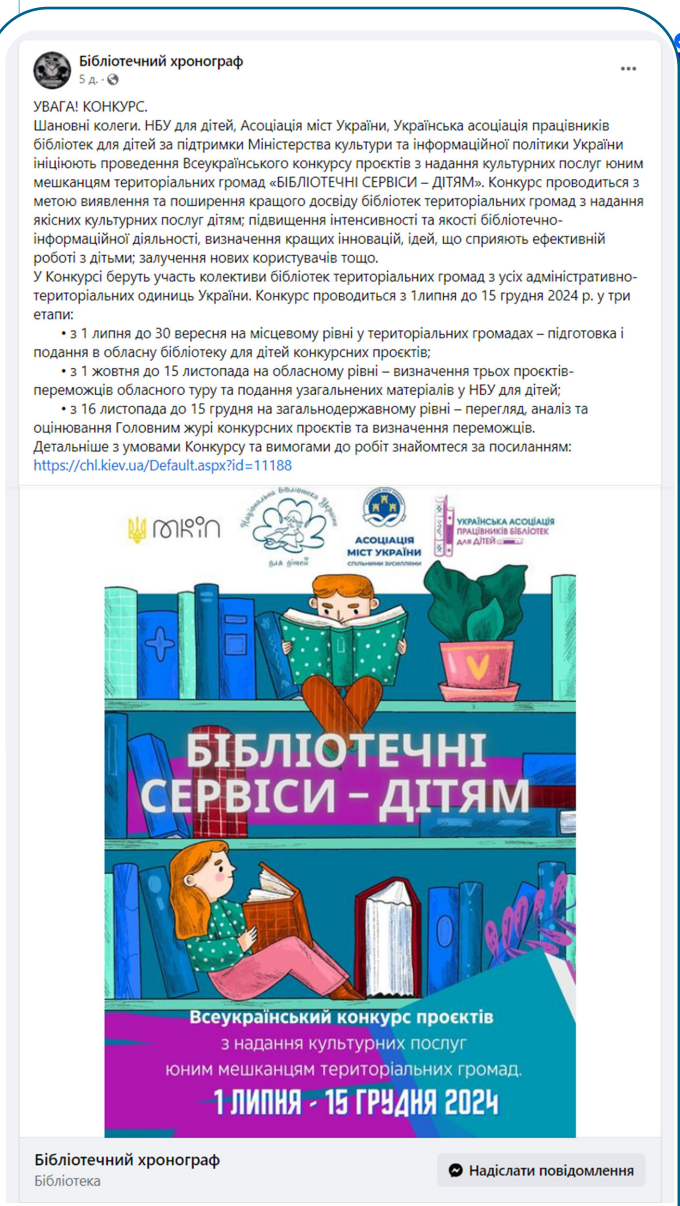

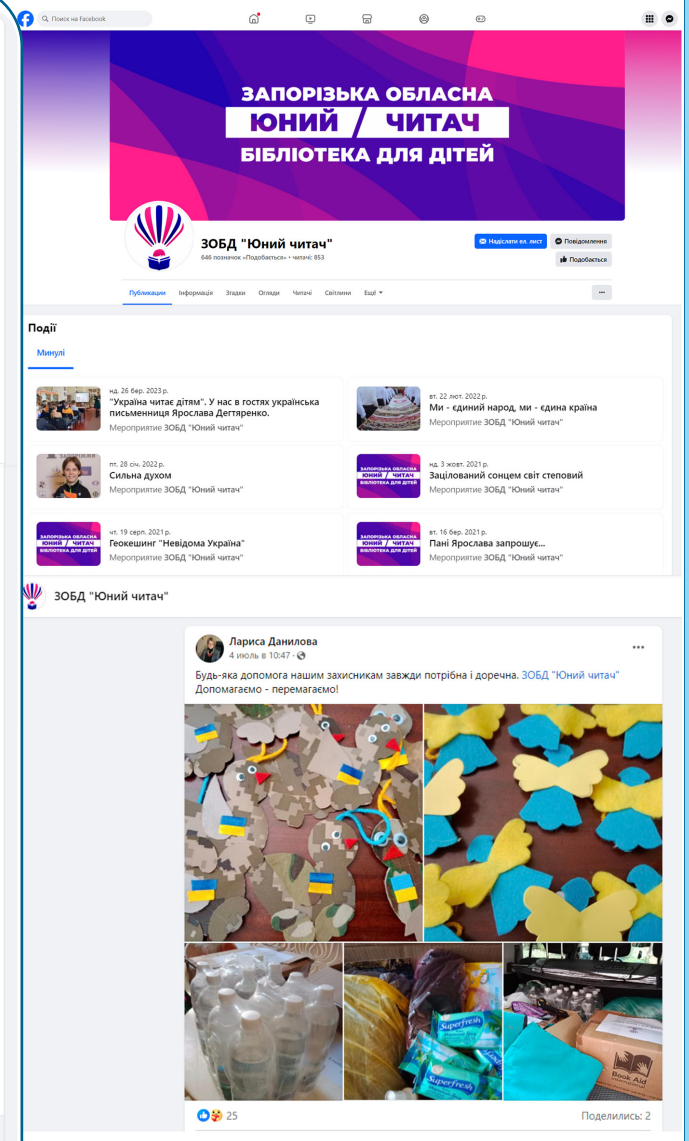

Серед популярних форматів бібліотеки також вказали:

- онлайн-події – 68%;
- відеореels/shorts – 63%;
- презентації – 63%;
- web-квести –– 27%;
- фотоальбоми – 27%.

За форматом представлення матеріалу найбільш поширеними є текстовий допис з картинкою (фото, ілюстрація тощо) – 100 %, а також відео – 95%.

Приріст кількості учасників залежить від якості контенту та відповідності його інтересам цільової аудиторії, активності комунікації у приватних повідомленнях, коментарях, а також від величини спільноти.

Це підтверджується результатами анкетування та спостерігається при перегляді сторінок. Наприклад 1000 і 2000 нових підписників на сторінці з'явилися у великих спільнотах Волинської та Львівської ОБД, сторінка НБУ для дітей отримала 3000 нових учасників за 2023 рік. У середньому сторінки бібліотек щороку залучають 200-300 підписників.

YouTube

Ця мережа є другою платформою за бібліотечним представництвом – 19 із 22 опитаних обласних бібліотек для дітей мають офіційний відеоканал. Три обласних бібліотеки – Івано-Франківська ОБД, Одеська ОБД, Закарпатська ОБДЮ – не мають на відеохостингу свого представництва, хоча бібліотечне відео сьогодні є поширеним форматом представлення користувачеві ресурсів бібліотеки у форматі відео.

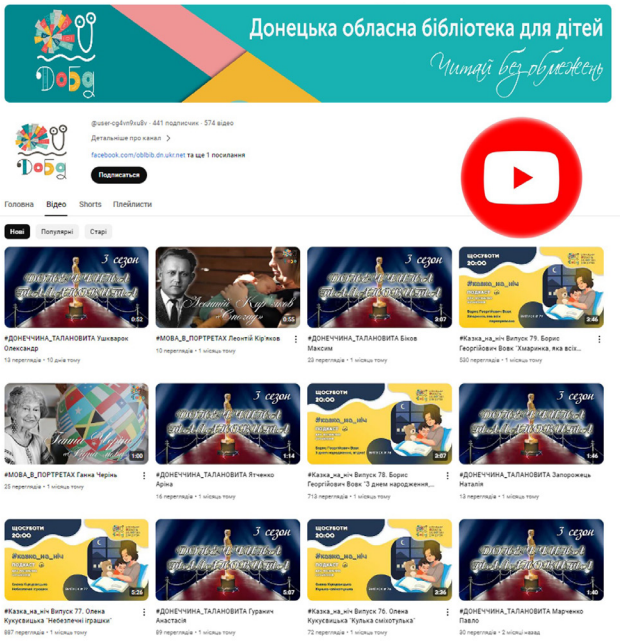

Першою дитячою бібліотекою у 2009 році на цій платформі стала Чернігівська ОБД, у 2011 році доєдналися Харківська та Черкаська ОБД. Надалі активне освоєння YouTube бібліотеками для дітей відбувалося у 2013-2014 роках. Майже третина опитаних – 6 обласних бібліотек – були зареєстровані не так давно – у 2019-2020 рр. У більшості книгозбірень канали на YouTube мають допоміжний характер – публікація відео, яке потім поширюється на сайті та Facebook-сторінці бібліотеки. Частота публікацій на сторінках YouTube обласних бібліотек для дітей за відповідями анкети: кілька разів на місяць – 54%; на тиждень – 6-27%.

Тематика представленого бібліотеками відео охоплює широкий діапазон тем, напрямів. Бібліотеки знімають постановочні сюжети – буктрейлери, рекламні ролики, читають вголос, записують відеоогляди книг та книжкових виставок, фільмують читацькі виступи, майстерки, вистави бібліотечних театральних студій, публікують інтерв'ю з авторами, відеопривітання бібліотеці, створюють сюжети про історію бібліотеки, її сьогодення, репортажі подій, розміщують матеріали семінарів і конференцій, конкурсні читацькі відео, краєзнавчі матеріали, ведуть прямі ефіри, записують бекстейджі, проводять story-time, конкурси та інші онлайн-події, створюють подкасти…

Це не повний перелік відповідей на відкрите запитання анкети.

Одним із візуальних методів просування відео на платформі є створення прев'ю (привабливої картинки-обкладинки), аби користувач міг швидко оцінити зміст або якість контенту, не витрачаючи час на повний перегляд. Лише Донецька ОБД та НБУ для дітей використовують цей простий спосіб осучаснити свій канал, зробити його привабливим для вимогливого ютюб-користувача.

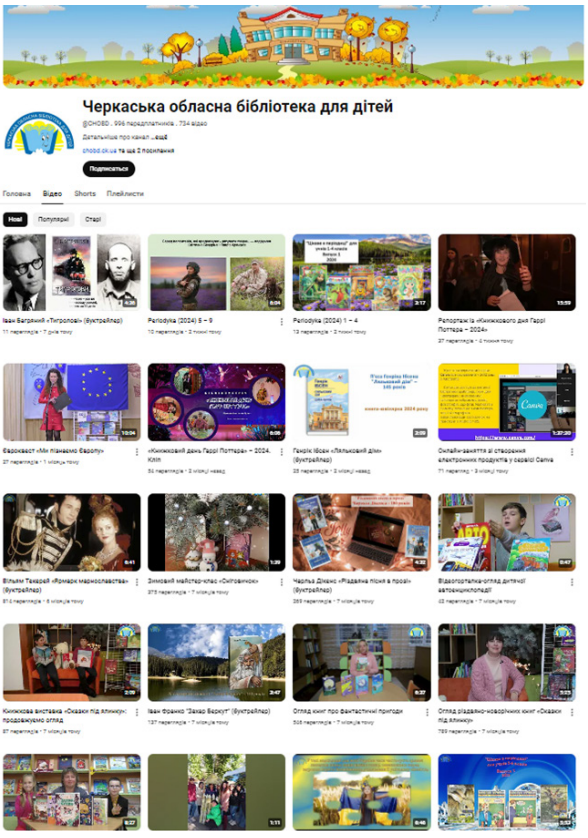

Instagram

У цій мережі для естетів представлені 17 (77%) обласних бібліотек для дітей і невелика частка інших бібліотек для дітей – усього 13%. НБУ для дітей зареєструвалася першою у цій мережі ще у 2014 році, у 2017 – з'явилися сторінки Дніпропетровської, Київської, Миколаївської обласних дитячих книгозбірень, надалі поступово до мережі приєдналися інші бібліотеки. Це цілком зрозуміло, адже щоб створити ідеальний з гармонійною стрічкою, а головне – ефективний – із великою кількістю реакцій та зворотнім зв'язком Instagram-профіль, потрібно вибудувати стратегію наповнення каналу, мати окремий контент-план, створювати спеціальні публікації для цієї платформи. Припускаємо, що саме ці міркування утримують деякі бібліотеки від створення Instagram-сторінки. Не завжди бібліотеки мають можливість на створення окремого контенту для кількох соцмереж, тому частіше відбувається кроспостинг з Facebook-сторінки, а іноді і сайту бібліотеки. Це підтверджується даними анкетування, переглядом бібліотечних insta-сторінок. Лише незначна кількість бібліотек створюють оригінальний, привабливий контент, який враховує філософію платформи.

Кількість підписників бібліотечних профілів коливається в діапазоні від 150 до 3000, при цьому не існує прямої залежності між роком створення профілю і величиною спільноти. Темпи приросту підписників сторінок – у більшості каналів 100-200 на рік. Найбільший коефіцієнт включеності підписників бібліотечних профілів мають:

- **leo_teka** – Львівська обласна бібліотека для дітей: високий рівень включеності, є комунікація у коментарях;
- **library_oodb** – старший відділ бібліотеки для дітей ім. В. Катаєва м. Одеса: високий рівень включеності, але немає коментарів;
- **book_child_family** – сторінка відділу для дошкільників та учнів 1-4 класів Дніпропетровської ОБД: середній рівень включеності (30-50 вподобайок), є комунікація;
- **Bibliotekadityacha** – Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В.О.Лягіна: середній рівень включеності (30-50 вподобайок), є комунікація;
- **oblbiblio.dn** – ДОБД (Донецька обласна бібліотека для дітей): середній рівень включеності (25-40 вподобайок), але є комунікація.

Дуже естетичною і гармонійною є букстаграмна стрічка Вінницької обласної бібліотеки для дітей та юнацтва ім. І. Франка – library_vn – але рівень включеності дуже низький – кількість вподобайок під дописами не більше 30, майже немає коментарів.

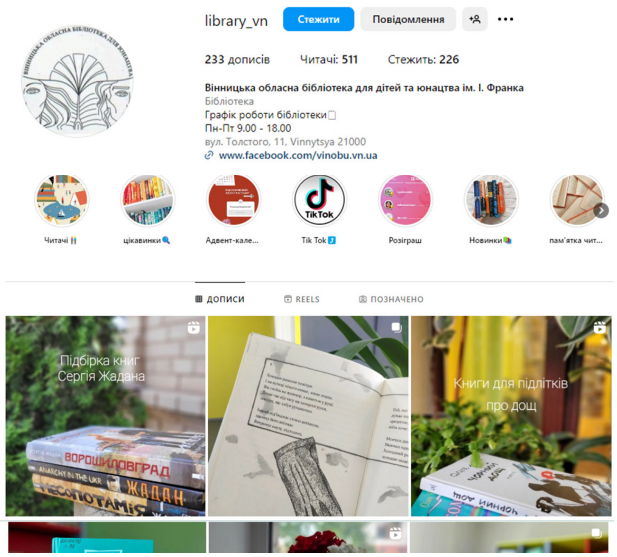

За даними анкет, 75% бібліотек працюють за контент-планом, хоча перегляд сторінок демонструє певну невідповідність між реальністю і відповідями. Частота публікацій у більшості – 68% опитаних – кілька разів на тиждень, 26% бібліотек наповнюють свою Instagram-стрічку щоденно.

Серед формату публікацій на цій платформі, як і на платформі Facebook, найбільш поширеними є текстовий допис з картинкою (фото, ілюстрація тощо) – 100 %, і відео – 95%.

Тематика записів також частково збігається із бібліотечними Facebook-представництвами, але на Instagram-сторінках значно більше книжкового контенту: анонси та інформація про заходи, поповнення фонду бібліотеки (Тернопільська, Вінницька, Чернігівська ОБД); фото/відеоогляди книг, анонси, відео заходів (Дніпропетровська ОБД); фотозвіти, фото інтер'єру бібліотеки, реклама бібліотечних послуг, фото та інформація про книги, конкурси, анонси, публікації у сторіз (Львівська, Івано-Франківська ОБД); афіші заходів, тренінги, майстер-класи, буктрейлери, онлайн-вікторини, онлайн-огляди книжкових новинок, краєзнавчі матеріали (Кіровоградська ОБД ім. Т. Шевченка); творчі роботи користувачів бібліотеки – акції, челенджі (Донецька ОБД); висвітлення подій бібліотеки, промоція читання, культурно-просвітницька діяльність (Харківська ОБД); анонси заходів, реклама послуг закладу та висвітлення роботи бібліотеки, популяризація книги та читання (Рівненська ОБД, Миколаївська ОБД ім. В. О. Лягіна). Одеська ОБД ім. Катаєва здійснює на своїй сторінці соціально-психологічну підтримку підлітків.

Інформація про проведені заходи не входить в число популярного контенту на цій платформі, але 50% опитаних бібліотек все одно розміщують подібну інформацію на сторінках.

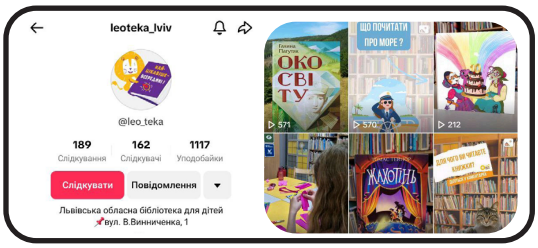

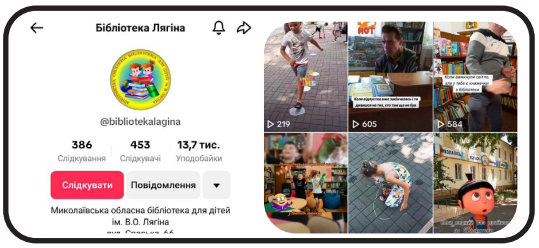

TIK-TOK

Мережа з'явилася порівняно недавно – у 2017 році, й певний час серед бібліотечного загалу мала репутацію несерйозної, тому не вартої уваги. Але одразу полюбилася підліткам і набула в їхньому середовищі популярності дуже швидко.

Тож у 2022 році Вінницька ОБДЮ (нині ім. Івана Франка), Хмельницька ОБД імені Т.Г. Шевченка та Одеська ОБД ім. Катаєва пішли за своїм користувачем, надалі до мережі приєдналися Харківська, Львівська ОБД, Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна, Житомирська ОБДЮ.

Наразі там присутні 7 дитячих бібліотек обласного рівня. Найбільшою (за даними анкети) є одеська тематична група (патріотичне виховання) спільнота у 950 слідкувачів, яку підтримує бібліотека. Відеосюжети у цій мережі переважно розважальні, жартівливі, та бібліотекарі через веселощі й розваги і книжки популяризують, розповідають і про бібліотечні послуги, свята, авторів книжок, видатних людей, цікаві факти про все на світі. Змістовний контент у легкому форматі споживання знаходить своїх користувачів, але не надто багато. Про це свідчать реакції під відео – а саме вподобайки, коментарі, поширення. Можна констатувати, що бібліотечний контент у цій мережі не є в ТОПі.

TELEGRAM

З 2019-2020 років бібліотеки застосовують для обміну миттєвими повідомленнями з користувачами в групових чатах також і месенджери Viber, Telegram. Платформа Viber використовується бібліотекарями переважно для комунікації у тематичних групах з метою інформування про новини і події, обміну світлинами із заходів, а бібліотечні Telegram-канали охоплюють значно ширший спектр тем. Мають свої акаунти в Telegram 50% бібліотек обласного рівня та приблизно 3% – інші дитячі бібліотеки. Кількість підписників, які стежать за новинами дитячих бібліотек у цьому месенджері, доволі незначна – від 70 до 260, найбільшою є спільнота Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка – 450 підписників.

Бібліотеки використовують цей додатковий канал інформації для анонсування подій, промоції послуг і сервісів бібліотеки, книги та читання, а також публікації буктрейлерів, проведення онлайн-вікторин, онлайн-оглядів книжкових новинок. Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки в групі учасників інформаційного центру «Вікно в Америку для майбутніх лідерів» публікує різноманітні матеріали для вивчення англійської мови. Цільовою аудиторією переважно є організатори дитячого читання: батьки, вихователі, вчителі, бібліотекарі.

Онлайн-світ невпинно еволюціонує, щороку з'являються нові соціальні мережі, які пропонують унікальні можливості та функції. Але лідерами у світовому рейтингу на цю мить залишаються Facebook, Youtube і Whatsapp. Instagram посідає IV місце.

Рейтинг соціальних мереж серед українців у 2024 році виглядає так:

1. **YouTube** – 23 мільйони
2. **Facebook** – 15,6 мільйона
3. **Instagram** – 13,2 мільйона
4. **Tik-Tok** – 12 мільйонів

Тож можна зазначити, що дитячі бібліотеки України цілком в тренді – мають свої представництва у найбільш поширених у світі соціальних мережах, освоюють нові платформи, аби бути ближче до свого користувача.

Дитячі бібліотеки країни мають потужні Facebook-акаунти. Спільнота цих сторінок – переважно організатори дитячого читання, а це аудиторія безпосереднього впливу на дітей і підлітків, яка активно і вдячно споживає наш контент: батьки транслюють на своїх дітей інформацію й новини зі сторінки, розраховані на дитячу активність; вчителі записуються на відвідування заходів; письменники хочуть до нас в гості; колегам цікаві фахові новини. Це означає, що основні завдання соціальних медіа – комунікація та реклама – є ефективними.

При цьому існує невисока затребуваність ресурсів YouTube, Instagram, TikTok, орієнтованих на підліткову аудиторію. Ця тема потребує спеціальної уваги та окремого обговорення. Аби відповідати запитам наших користувачів у соціальних мережах, нам потрібно знати ареал їх побутування у соціальних медіа, спектр інтересів та найбільш популярних серед цієї ЦА ресурсів і каналів.

Тож, вивчаємо, опитуємо, моніторимо, вдосконалюємося…

Людмила КИРІЄНКО,
головний бібліотекар
відділу обслуговування читачів-учнів 5-9 класів
Чернігівської обласної бібліотеки для дітей

Ірина ПРИМАЧЕНКО,
бібліотекар
відділу обслуговування читачів-учнів 5-9 класів
Чернігівської обласної бібліотеки для дітей

МЕДІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ У БІБЛІОТЕЦІ

НОВІ АКЦЕНТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі ми спостерігаємо безперервне зростання доступу до інформації та онлайн-спілкування, але у цьому величезному потоці часом важко визначати достовірність цієї інформації. Багатьом людям незрозуміло, як правильно реагувати на новини, обговорювати та ділитися ними. Ситуація ускладнюється кризами, що сприяють поширенню дезінформації та фейкових новин.

Молодь, яка є основним користувачем інтернету та генератором нових комунікаційних технологій, водночас є найбільш вразливою групою споживачів інформації, яка потребує підтримки та навчання ефективному та свідомому використанню медіа.

Бібліотеки, виконуючи місію інформаційних центрів громади, грають ключову роль у підтримці медійної, інформаційної та комп'ютерної освіти.

За концепцією ЮНЕСКО, медійна та інформаційна грамотність містить три ключові аспекти: ***інформаційну грамотність***, яка полягає у вмінні знаходити та аналізувати інформацію; ***медіаграмотність***, що дозволяє доступ до медійних ресурсів та створення власного контенту; ***технологічну грамотність***, яка передбачає використання сучасних технологій.

Чернігівська обласна бібліотека для дітей з моменту отримання 10 комп'ютерів *за програмою «Бібліоміст»* активно займається медійною та інформаційною освітою, а також технологічною грамотністю.

Працівники бібліотеки пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію тренерів з курсів комп'ютерної грамотності. У 2013 році бібліотека започаткувала ***мінітренінги для людей старшого віку «З комп'ютером на ТИ»***.

Перший навчальний рік для наших перших «дорослих» студентів, які вчилися набирати тексти, створювати електронну пошту, переносити дані на зовнішні носії, завершився 10 червня 2014 року. У межах цього проєкту на сайті бібліотеки функціонує ***онлайн-платформа для початківців комп'ютерної грамоти «Комп'ютерні історії»***. Уроки знайомлять з цікавою інформацією про світ комп'ютерів та навчають необхідних знань і вмінь.

Один із кращих українських проєктів для самоосвіти та навчання, доступний через сайт бібліотеки, – ***гра для дорослих «Медіаграмотна місія» від IREX***. Вона допомагає користувачам розвивати критичне мислення та покращувати навички перевірки та аналізу інформації, розпізнавати «джинсу», маніпуляції та фейки; у грі використовуються реальні кейси та пояснення для кращого засвоєння матеріалу. Завдання гравця – знищити «фабрику брехні», яка поширює неправдиву інформацію. Особливий бонус для гравця – «секретна інформація» зі світу політики та медіа.

«Жорстоке вторгнення росії в Україну змінило контекст кібербезпеки» – з такими словами виступила Лінді Кемерон, голова британського національного центру кібербезпеки (NCSC). Це висловлювання точно описує ситуацію у сфері цифрової безпеки та захисту даних в умовах гібридної війни. З початку повномасштабної війни росія здійснила проти України понад 2 тисячі кібератак. Головними цілями таких атак є шпіонаж, збір даних про громадян, системи та логістику внутрішніх переміщень, включно зі зброєю. Вони також мають на меті знищення критичної інфраструктури та проведення інформаційно-психологічних операцій. В умовах війни, коли формуються нові суспільні відносини, кіберзлочинність набирає нових форм. Зловмисники, що використовують кібератаки як головний інструмент, у воєнний час перетворюються на бойові одиниці. Під час воєнного стану атаки можуть відбуватися не тільки з боку ворога, а й з боку тих, хто хоче скористатися перевантаженням правоохоронних органів для наживи на коштах громадян. Це актуалізує проблеми кібербезпеки та конфіденційності.

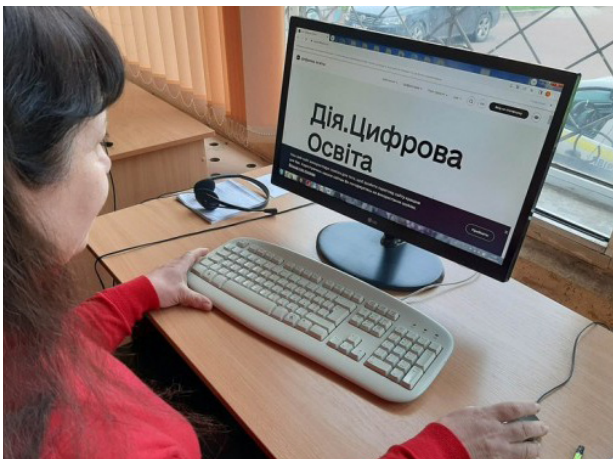

У відповідь на виклики Чернігівська обласна бібліотека для дітей розпочала ***цифровий проєкт «Дія. На допомогу користувачу»***. На заняттях учасники навчаються, як захистити себе під час кібервійни, як зберегти особисті дані та не стати жертвою віртуальних злочинців. Онлайн-курс на цифровій платформі «Дія» присвячений кіберзахисту. Він навчає, як запобігати кібератакам та що робити, якщо вберегтися від інтернет-шахраїв не вдалося. Курс, який проводять працівники бібліотеки, охоплює наступні теми:

- як запобігти крадіжці фінансового номера;
- як діяти у разі втрати або викрадення мобільного пристрою;
- як встановити місцезнаходження гаджета;
- як вберегтися від витоку інформації;
- як протидіяти фішингу та вішингу.

Під час занять слухачі дізнаються, як захистити себе від дій зловмисників, ознайомлюються з успішними прикладами боротьби з кібератаками та отримують покрокові інструкції для ефективного захисту своїх приватних даних. Після кожної серії учасники проходять тестування з метою закріплення знань, а завершивши курс, отримують електронні сертифікати від цифрової платформи «Дія».

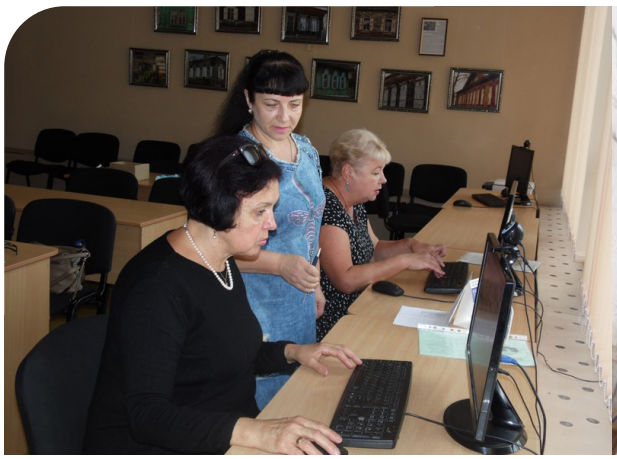

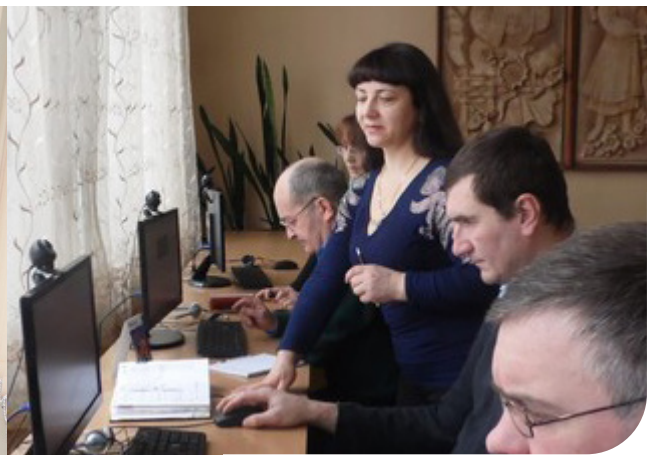

Ще один проєкт з кібербезпеки, започаткований у Чернігівській обласній бібліотеці для дітей, називається ***«Безбар'єрність – це про кожного з нас»***. У нашому суспільстві існує чимало обмежень, які ускладнюють безбар'єрний доступ до інфраструктури, транспорту, роботи, освіти, отримання інформації та послуг. Проте важливість рівного доступу і можливостей поступово визнається, зростає інтерес до інклюзії та безбар'єрності у різних аспектах життя. Найчастіше з бар'єрами стикаються літні люди, особи з інвалідністю, а також батьки маленьких дітей або дітей з особливими освітніми потребами. Ці групи є ключовими у втіленні Національної стратегії створення безбар'єрного простору в Україні. Концепція безбар'єрності полягає не лише в наданні рівних прав і можливостей, а й у комплексному підході до подолання бар'єрів: від розповсюдження інклюзивних практик і забезпечення доступності до турботи про психічне здоров'я, що є фундаментом благополуччя кожної особи.

Освітній курс «Безбар'єрна грамотність» включає вісім коротких серій тривалістю від 6 до 10 хвилин кожна, які розкривають основні принципи безбар'єрності через призму повсякденних ситуацій, демонструючи, які бар'єри можуть виникати, та чому це важливо для нас. Аби перетворити безбар'єрність на нову суспільну норму, критично важливо, щоб чоловіки та жінки по всій Україні розуміли її ключові принципи. Наразі бібліотека прагне відповісти на наступні запитання:

- Що таке безбар'єрність?
- Які перешкоди спричиняють бар'єри?
- Кого торкається безбар'єрність?
- Чому важливо уникати стереотипи та упередження?
- Чи готові українці подолати бар'єри?
- Чому наше суспільство потребує безбар'єрності?
- Чому безбар'єрність є спільною справою?

Бібліотека також щорічно організовує заходи з медійної та інформаційної грамотності у межах Дня безпечного інтернету.

Це ***практичний курс «Онлайн-безпека для батьків»***, розроблений за матеріалами цифрової платформи «Дія. Освіта» та за підтримки Міністерства освіти і науки та Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України. Протягом тижня обговорюються питання, важливі для забезпечення безпеки молодих користувачів інтернету.

Під час курсу розглядаються наступні питання:

- Що таке батьківський контроль?
- Які загрози становлять кібербулери, грумери та шахраї?
- Які базові правила забезпечать дитині безпеку в інтернеті?
- Як створити безпечний пароль для захисту особистих даних?

Учасники курсу навчаються розпізнавати шкідливий онлайн-контент, уникати цькування та сексуальної експлуатації в інтернеті, а також дізнаються про популярні соціальні мережі, месенджери та онлайн-ігри, що користуються увагою дітей, та потенційні ризики, пов'язані з ними.

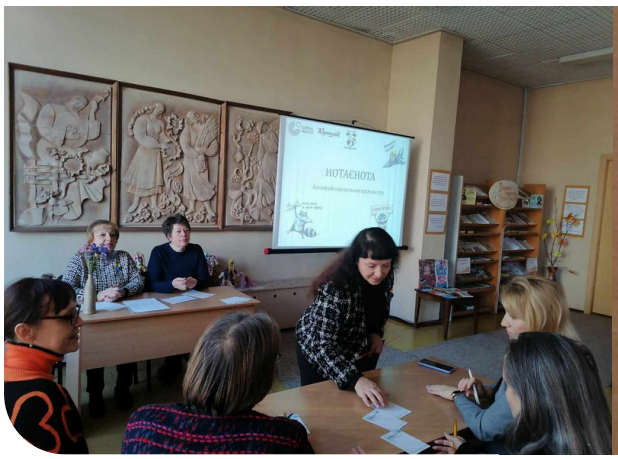

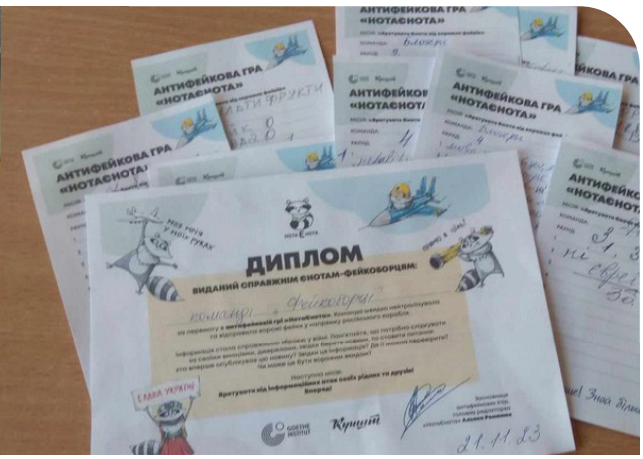

У 2023 році бібліотека започаткувала новий проєкт «***Медіаграмотність. Інформаційна гігієна»***, корисний як для дітей, так і для дорослих. Країна-агресор не вагається використовувати будь-які засоби для поширення своїх домінуючих ідей, у т. ч мультфільми, які часто ефективніші за інші пропагандистські техніки. Пропагандистські анімації спрямовані на вразливу аудиторію – дітей. Наприклад, російський мультфільм «Накажу Друга!» про Івана і Миколу пояснює причини російської війни в Україні через брехливу російську пропаганду. Цей мультфільм з'явився на російських екранах та на YouTube через тиждень після початку російського вторгнення. Мультфільми, націлені на дітей, впливають також на дорослих, використовуючи візуальні засоби для структурування своїх наративів – від приниження українського хлопчика до «причин» війни в Україні. На заняттях бібліотекарі аналізують ці інструменти російської пропаганди проти України, підкреслюючи їх небезпеку.

У межах проєкту змістовною стала співпраця Чернігівської обласної бібліотеки для дітей з волонтеркою **«Гончаренко центр-партнер Чернігів education and culture» Світланою ПЕТРЕНКО**. Вона просто і цікаво навчає дітей правильно користуватися інформацією, критично її аналізувати, оцінювати та передавати. Через ігри діти навчаються відрізняти факти від фейків і пропаганди, а також розпізнавати маніпуляції, розвиваючи критичне мислення.

Особливо корисними та важливими є сьогодні онлайн-платформи, що включають ігри, тести і змагання для підвищення рівня медіаграмотності. Команда бібліотеки під керівництвом куратора-бібліографа Наталії СВИРИДЕНКО взяла участь у ***медіагрі проєкту «Інтерактивні квізи як інструмент медіаграмотності для боротьби з фейками і дезінформацією про COVID-19»***.

До проєкту залучили 5 бібліотек та 5 навчальних закладів із Житомира, Запоріжжя, Чернігова, Рівного, Луцька, Харкова, Краматорська, Львова та Вінниці, які змагалися між собою. Чернігівські учасники змагалися з командою Львівського національного університету імені Івана Франка у п'яти онлайн-раундах, кожен з яких включав завдання на різні теми медіаграмотності: визначення термінів, викриття фейків, розпізнавання маніпуляцій та фактчекінг. Перший батл завершився нічиєю, і так тривало до кінця гри, де обидві команди продемонстрували рівні знання та вміння, не дозволяючи одна одній здобути перевагу. Наша команда показала відмінні знання, логіку та кмітливість, а головне, що завдання заходу було досягнуто – перемогла медіаграмотність.

Керівник проєкту Олександр ГОРОХОВСЬКИЙ відзначив наполегливість і знання чернігівців, адже «нічия» зі львівськими студентами для наших учасників уже була перемогою. Учасники отримали сертифікати та подарунки від ГО «Центр аналітики і розслідувань», що є вагомим визнанням рівня кваліфікації наших співробітників.

З раннього віку дитина знайомиться з медіа – від комп'ютерних ігор до телебачення та радіо. Якщо для малюків контент формують батьки, то молодшим школярам необхідно навчитися обирати інформацію та критично до неї ставитися. Саме у цьому і полягає с**уть медіаграмотності – вміло і безпечно споживати інформацію.**

Чернігівська обласна бібліотека запропонувала батькам та вчителям ЗСШ № 25 тижневі заняття з інформаційної грамотності ***«Я у медіапросторі»***. Школа забезпечила необхідне обладнання і сформувала дві групи по десять школярів. На заняттях у форматі гри діти вивчали, що таке медіа, та як вони поширюють інформацію, особливості роботи радіо та телебачення, а також користь і шкоду сучасних гаджетів та інтернету. Також учням розповідали про відмінності між книгами і періодичними виданнями та засоби пошуку книги у бібліотеці. Ці заняття охоплювали теорію та практику, включали фотографування, малювання, перегляд мультфільмів та кіно. Сам процес відбувався в ігровій формі. Батьки були задоволені результатами занять проєкту «Я у медіапросторі», оскільки і вони змогли відкрити для себе багато нового. Мова йде про вміння відрізняти правдиву інформацію від фейків – навички, що важливі не тільки для дітей, а й дорослих.

А проєкт продовжує розвиватися, залучаючи нові школи міста та розширюючи свій вплив. І однією з новинок стала інтелектуальна гра ***«НотаЄнота»***. Її метою є демонстрація механізмів дії фейків та дезінформації на основі реальних кейсів, навчання учасників розпізнаванню ворожих впливів та протидії маніпуляціям.

Чернігівська обласна бібліотека для дітей також займається підвищенням кваліфікації своїх працівників через онлайн-навчання з медійної, інформаційної та комп'ютерної грамотності. Одним з них є онлайн-тренінг «Медіаграмотність: практичні навички», який зосереджується на роботі з різними віковими категоріями читачів у спеціалізованих бібліотеках для дітей та дитячих відділах публічних бібліотек. Важливим напрямом у межах підвищення кваліфікації працівників також є серія занять «Інформаційні вкиди російсько-української війни». На конкретних прикладах бібліотекарі навчаються розпізнавати дезінформацію, дізнаються, як працюють маніпулятивні методи та пропаганда. В умовах інформатизації сучасного суспільства особливої актуальності набуває формування інформаційної та медійної культури особистості, перед якою відкриваються широкі перспективи для ефективного використання накопичених людством інформаційних ресурсів. І наразі бібліотеки є установами, які мають усі можливості задля формування медіаграмотного та поінформованого споживача інформації.

Ірина СРІБНА

завідувач відділу
бібліотечного прогнозування
та інновацій
КЗ «Херсонська обласна бібліотека
для дітей імені Дніпрової Чайки»
Херсонської обласної ради

ВІД ІНФОРМАЦІЙНОГО ШУМУ ДО КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ:

мистецтво медіаінформаційної грамотності

Упровадження медіаінформаційної грамотності (*МІГ*) є одним із пріоритетних напрямів роботи Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки. У сьогоденні розвиток навичок з МІГ є надзвичайно актуальним, оскільки медійне середовище стає все більш складним та перенасиченим «інформаційним фастфудом». Зростання кількості джерел, каналів поширення інформації, різноманітність форм подачі матеріалів та стрімкий розвиток технологій створюють потребу у високому рівні медіаграмотності для того, щоб ефективно аналізувати, розуміти та активно взаємодіяти з медійним середовищем.

Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки активно розвиває медіаграмотний рух на Херсонщині.

Сертифіковані медіатренери бібліотеки розробили серію авторських навчальних програм для різних категорій населення (дошкільнят, учнів середньої та старшої школи, бібліотекарів, вчителів, батьків), які допомагають збагачувати знання учасників курсів про інформаційну безпеку, цифрову та медіаінформаційну грамотність.

Серед найпопулярніших проєктів:

- розвиваюча студія для дошкільників «Бібліомалята»;
- «Школа медіаграмотності для підлітків»;
- курс «Медіаінформаційна культура шкільного бібліотекаря»;
- спецкурс «Школа медіаінформаційної грамотності для вчителів»;
- «Курс занять з інфобезпеки та інформаційної грамотності» тощо.

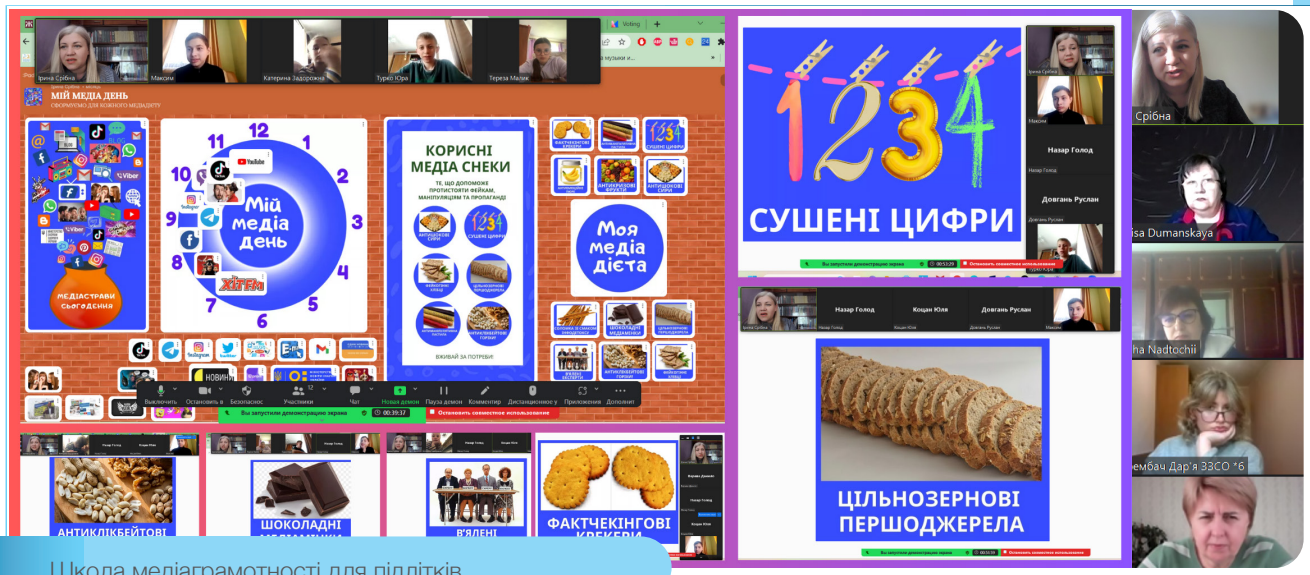

Школа медіаграмотності для підлітків

Актуальними та затребуваними серед користувачів бібліотеки є тематичні тренінги:

- «Протидія дезінформації як інструмент подолання розриву довіри в контексті російсько-української війни»,
- «Нові виклики у світі МІГ»,
- «Розшифровка впливу: техніки критичного мислення для медійників та освітян»,
- «Медіаграмотність як ген життя: фактчек-кампанія від «А» до «Я»»,
- «Світ штучного інтелекту» та ін.

У сучасному світі соціальні медіа та месенджери відіграють значну роль традиційних, ставши важливими каналами комунікації. Але їх відмінність полягає у тому, що вони не опираються на загальні правила журналістики, і існує багато відмінностей у процесах збору, перевірки та створенні такої інформації. В епоху постправди та постжурналістики традиційні стандарти журналістики – повнота, об'єктивність, достовірність інформації та перевірка фактів – відступають перед «вірусним» контентом і новинами, що розраховані на шок та сенсацію. Це призводить до розмивання меж між якісною журналістикою та контентом, створеним для привертання уваги без належної перевірки інформації. Тож для протидії цим тенденціям важливо сприяти розвитку навичок критичного мислення, перевірки джерел інформації та освіті, зосередженій на важливих питаннях медіаінформаційної грамотності.

Між тим, найбільш активними користувачами сучасних месенджерів, соціальних мереж, різноманітних тематичних блогів, які вміло адаптують різноманітний контент під запит аудиторії, є підлітки. Випускниками курсу «Школа медіаграмотності для підлітків» упродовж 2022-2024 років стали понад 300 учнів 7-11 класів з Херсонської, Донецької та Львівської областей, для яких було проведено близько 30 тренінгів.

Яким джерелам інформації ви найбільше довіряєте?

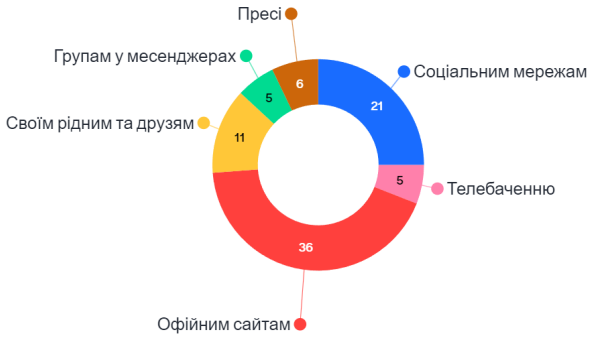

Робота з підлітками

Базова програма цього курсу включає 5 тематичних занять, які допомагають молоді розвивати критичне мислення, вміння аналізувати та оцінювати різні джерела інформації, захищати себе від онлайн-ризиків та маніпуляцій, а також ефективно та безпечно використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Ці заняття різняться за формами викладу матеріалу й застосованих способів організації взаємодії учасників, але у кожному з них домінантним є практичний компонент:

- «Мій медіа день». Інтерактивна вправа.
- «Критичне мислення – базова навичка XXI століття». Тренінг.
- «Довіряй, але перевіряй!» Воркшоп з медіагігієни.
- «Стереотипи. Упередження». Мова ворожнечі. Вебквест.
- Випускний у «Школі медіаграмотності для підлітків». Підсумкова гра.

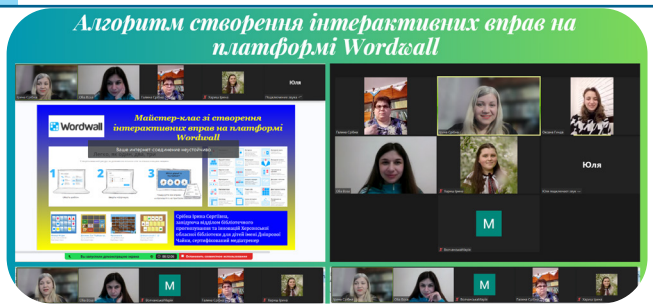

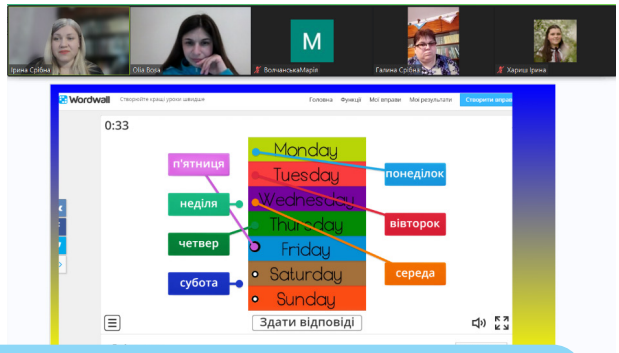

Робота з освітянами

У «Школі медіаграмотності для підлітків» тренери-бібліотекарі допомагають учасникам проєкту максимально збагатити свої знання про світ медіа, його власників, дослідити алгоритми маніпуляцій та пропаганди, стереотипи й упередження, фейки (діпфейки), наративи, ІПСО, засвоїти правила медіагігієни та протидії дезінформації. Організовуючи навчання з МІГ для різних категорій користувачів бібліотечних послуг, ми спираємося на переконання, що навички медіаграмотності сприяють не лише особистісному розвитку кожної людини, а й створенню більш освіченого та обізнаного суспільства в цілому. Бібліотекарі як мультиплікатори медіаосвіти опановують нові актуальні знання та передають їх своїм користувачам – учням, студентам, батькам, вчителям. Ми вивчаємо нові форми роботи, удосконалюючи власні навички та впроваджуючи інноваційні ідеї.

Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки вже досить тривалий час є платформою неформального професійного навчання для бібліотекарів закладів загальної середньої освіти нашої області та Херсонської міської територіальної громади зокрема. Медіатренери книгозбірні розробили серію практичних тренінгів за курсом «Медіаінформаційна культура шкільного бібліотекаря».

З огляду на потреби та запити шкільних бібліотекарів в умовах дистанційного освітнього процесу програма занять 2023\2024 навчального року розширена за рахунок компонентів цифрової грамотності і має таку структуру:

- Знайомство з курсом. Поняття МІГ та її складових.
- Огляд інтерактивних платформ для удосконалення роботи бібліотекаря (Padlet, Canva, Wordwall, LearningApss).
- Виконання практичних завдань на запропонованих інтерактивних платформах (Padlet, Canva, Wordwall, LearningApss).
- Штучний Інтелект (ШІ) – основні поняття та можливості використання в роботі бібліотекаря.
- Використання ШІ для створення зображень і презентацій. Знайомство з платформами Bing, Adobe Firefly.
- Залік (захист-презентація власних інтерактивних розробок).

Кожне заняття включало блок теоретичних матеріалів та практичних вправ з метою подальшого створення бібліотекарями власних медіапродуктів. Під час захисту-презентації інтерактивних розробок кожен бібліотекар представив власну роботу. Ці матеріали були упорядковані на спільній платформі напрацювань випускників тренінгового курсу.

Медіатренери бібліотеки систематично долучаються до обласних курсів підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів Херсонщини, які проводить КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради. За програмою курсів наші медіатренери презентували такі теми: ***«Лідерство шкільної бібліотеки у формуванні медіаінформаційної грамотності здобувачів освіти»; «Безпечний медіаінформаційний простір в умовах цифрової трансформації освітнього середовища»; «Медіаграмотність та медіаосвіта: навчаємось, щоб навчати»; «Шкільна бібліотека в освітньому просторі воєнного часу: пропозиції для професійного вдосконалення»*** тощо.

Активна взаємодія з медіа, створення власного контенту та використання інтерактивних методів навчання стають ключовими елементами в сучасній освіті. Швидкі зміни в технологіях та підходах до навчання спонукають вчителів до постійного оновлення знань та обміну досвідом у цьому ключовому напряму. Споживання та створення медіаконтенту стає невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. У школах це стає особливо важливим і помітним, оскільки учні навчаються та взаємодіють з інформацією через цифрові платформи. Вчителі повинні бути обізнаними не лише з класичними методами навчання, а й мати здатність критично осмислювати та аналізувати медійний контент, який вони можуть переносити у віртуальну площину під час дистанційного навчання.

Навчання від АУП

Тож під час занять за спецкурсом «Школа медіаінформаційної грамотності для вчителів», організованим бібліотекою імені Дніпрової Чайки у партнерстві з Херсонською академією неперервної освіти, учасники отримали можливість не лише оволодіти новими затребуваними знаннями, а й обмінятися неоціненним досвідом з колегами. Цей обмін був не менш важливим, аніж сам процес навчання. Вчителі висловлювали свої ідеї, ділилися успішними практиками та вирішенням труднощів, з якими вони стикалися в сучасному медійному освітньому середовищі. Подібні тренінги були проведені також для вчителів Львівської та Волинської областей.

Особливою популярністю у 2024 році користувався тренінг «Нові виклики у світі МІГ». Його учасниками стали 150 педагогів, бібліотекарів Херсонщини та навіть, у адаптованому форматі, – учні старшої школи.

Упродовж тренінгу учасники поглибили свої знання щодо принципів об'єктивності медіа; реальності та віртуальності – різниці сприйняття у медіа; діпфейків та їх впливу на суспільство; маніпуляцій у соціальних медіа та месенджерах; наративів роспропаганди 2022-2023 років; ІПСО (інформаційно-психологічних операцій).

Сертифіковані медіатренери Херсонської обласної бібліотеки для дітей систематично підвищують свою кваліфікацію, досліджуючи нові аспекти у світі МІГ; проходять навчання, які організовують Академія української преси, Фонд Фрідріха Нуамана за свободу, Центр медіа- та цифрової грамотності Інституту медіа- та комунікаційних студій Вільного університету Берліна (Німеччина), Міжнародна організація Internews та Агенція США з міжнародного розвитку (USAID), опановують інші навчальні програми у цій царині.

Медіаграмотність сприяє формуванню інформаційної культури, яка є невід'ємною складовою конструктивного патріотичного світогляду особистості в умовах сьогодення. Медіаграмотність дозволяє людям бути активними громадянами, які можуть критично сприймати медіаповідомлення, висловлювати свою думку та брати участь у суспільних процесах. Медіа завжди відігравали ключову роль у поширенні інформації. Вони історично стали головним каналом, через який суспільство формує ставлення до інформації. Тож уміння виявляти щоденні маніпуляції та пропаганду, фейки та неправдиві новини подекуди можуть навіть врятувати життя і вже точно вберегти від необдуманих кроків та рішень.

Медіа невпинно еволюціонують. Розуміння та вміння аналізувати інформацію, відрізняти факти від думок, інтерпретувати та створювати власний контент – це кропіткий цілеспрямований процес, якому потрібно постійно навчатися. Медіаграмотність – це не лише навички, яких можна набути, це життєво-необхідні вміння, які потребують постійного вдосконалення та адаптації до нових технологій, трендів та викликів. Тож ми завжди знаходимося на початку шляху до розуміння та ефективного використання медіа, оскільки цей шлях ніколи не завершується і вимагає від нас постійної готовності навчатися та вдосконалюватися.

Тетяна ПЕРВАК

головний бібліотекар
відділу обслуговування дітей,
юнацтва та організаторів
дитячого читання
Національної бібліотеки України
для дітей

У ПЛЕЯДІ СЛАВНИХ СИНІВ УКРАЇНИ

ЛАЗАРЕВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР МАТВІЙОВИЧ (20.06.1834 — 13.04.1902)

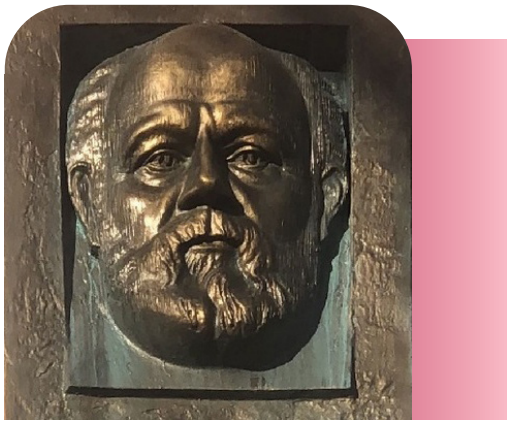

У 2024 році виповнюється 190 років від дня народження видатного українського історика, генеолога, джерелознавця та видавця, організатора національної архівної справи, першого дослідника адміністративно-судового устрою Гетьманщини, першого бібліографа життя та творчості Т. Г. Шевченка, редактора кількох видань журналу «Киевская старина», автора понад 400 наукових праць з історії України Олександра Лазаревського.

Народився майбутній вчений у дворянській родині 20 червня 1834 року в селі Гирявка Конотопського повіту Чернігівської губернії (нині с. Шевченкове Сумської області). Корінням своїм батьки – Матвій Ілліч Лазаревський та Опанасія Олексіївна Лащинська – походили із конотопських козаків, знаних ще з 1711 року. Батько був суддею, більшість свого майна заповідав використати на освіту синів.

Дитинство майбутнього історика, сьомої дитини в родині, проходило в постійних переїздах та подорожах. Дітей було восьмеро, всіх навчати родина не мала змоги, тому семирічним Олександра відвезли до Харкова під опіку брата Федора, щоб той навчив його грамоти. У 1844 році малий Сашко повернувся додому та вступив до Конотопського повітового училища. Через два роки, не закінчивши навчання, переїхав до Петербурга, став кандидатом у кадети дворянського полку, де виховували за казенні кошти. Згодом тринадцятирічний підліток разом із братом Василем переїхав в Оренбург до старших братів Михайла та Федора. І саме там до рук Сашка випадково потрапила книга Д. Бантиш-Каменського «История Малой России», яка змінила життя юнака. Невідому до того часу Україну хлопець побачив в образах героїчної козаччини, гетьманських походах та у творах про мальовничі землі рідної Чернігівщини.

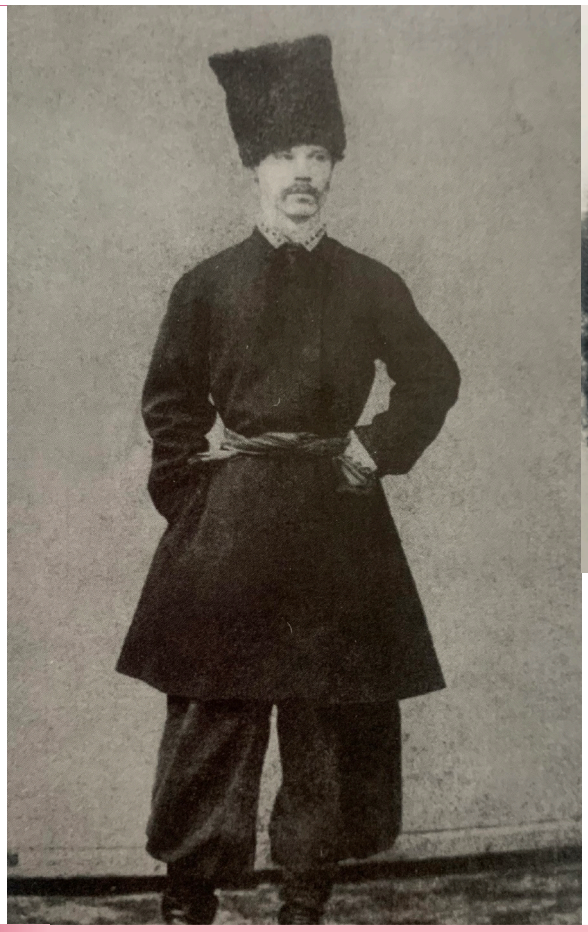

Олександр Лазаревський. Петербург, 1858 р.

Брати Лазаревські. Фотомонтаж з портретів. 1853 р.

Перший ряд – Федір, Василь; *другий ряд* – Олександр, Михайло, Іван, Яків

УКАЗАТЕЛЬ

ИСТОЧНИКОВЪ ДЛЯ ИЗУЧЕНІЯ

МАЛОРОССІЙСКАГО КРАЯ

ВЫПУСКЪ I

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

1858

Влітку 1848 року Сашкові довелося виїхати знову до Петербурга у зв'язку зі зміною місця служби старшого брата Василя, з яким він проживав. У лютому 1849 року після оцінки знань Олександра віддали до другої петербурзької гімназії швейцарця Пренса і зарахували одразу до третього класу. Ще гімназистом Олександр занотовував народні українські пісні, приповідки й прислів'я.

Перші статті хлопця з історії України та Гетьманщини почали друкуватися на початку 50-х років у газеті «Черниговские губернские ведомости» ***(«Василий Золотаренко, полковник Нежинский», «Опыт указателя источников для изучения Малороссийского края в историческом и географическом отношениях»).***

У 1854 році, маючи цілком сформований науковий інтерес, двадцятирічний Олександр Лазаревський вступив до Петербурзького університету на історико-філологічний факультет. Метою молодого дослідника було укладення бібліографії видань, присвячених різним галузям україністики: історії, географії, етнографії, фольклористики тощо. Навчаючись, юнак працював доглядачем бібліотеки та музею графа О. Уварова. Описуючи бібліотечні скарби, Олександр знаходив там цікаві рукописи. Наслідком цієї роботи стало видання ***«Записки о русском хронографе»***, яке посприяло зустрічі і співпраці з відомим істориком І. Срезневським.

Цінною для науки та історії й донині є окрема книжка Олександра Лазаревського ***«Указатель источников для изучения Малороссийского края»***, що вийшла у 1858 році в Петербурзі з присвятою відомому історику Й. Бодянському і налічувала більше 600 позицій. У ній автор підсумовує пошуки праць, розшуки джерел рукописних та друкованих з історії України 1622-1856 років.

Тарас Шевченко, повернувшись із заслання, гостював у будинку графа Уварова, там і познайомилися з ним брати Лазаревські. Саме Олександр Лазаревський є зачинателем шевченківської мемуаристики й біографістики. Його брати Михайло та Федір Лазаревські, обіймаючи високі чиновницькі посади в Петербурзі й Оренбурзі, всіляко намагалися полегшити долю Тараса Шевченка на засланні. Олександр Матвійович подарував Шевченкові свої роботи ***«Украинская литературная летопись»*** та ***«Указатель источников для изучения Малороссийского края»***, а той підписав йому свого «Кобзаря» – «Чистому серцем, доброму козакові Олександру Лазаревському – Кобзарь Тарас, 6 лютого 1860 рік».

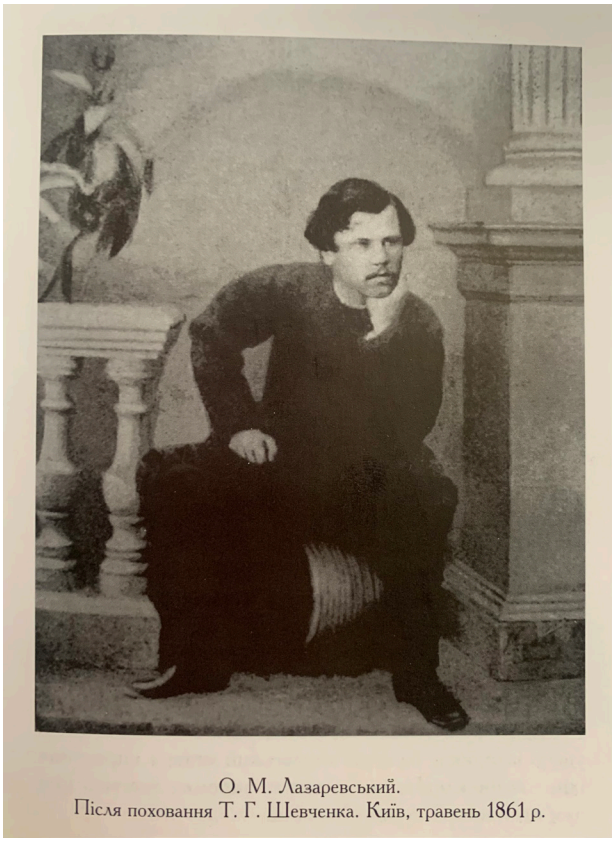

О. М. Лазаревський.
Після поховання Т. Г. Шевченка. Київ, травень 1861 р.

Знайомство з поетом залишило у Лазаревського глибокий слід на все життя. Олександр був із Шевченком в останні дні його життя, записав передсмертні години поета, зібрав перші матеріали з його дитячих років і супроводжував спільно з художником Г. Честахівським Шевченкову домовину до Канева. У петербурзькій газеті «Северная пчела» в день смерті з'явилася публікація Олександра Лазаревського ***«Останній день життя Т. Г. Шевченка»***, а через рік у часописі «Основа» надруковані ще дві його розвідки про Кобзаря.

У вересні 1861 року історик Лазаревський переїхав на Чернігівщину і одразу почав працювати мировим посередником. На Чернігівському з'їзді мирових посередників у цьому ж році він брав участь у здійсненні селянської реформи, згодом працював наглядачем акцизної округи і секретарем Чернігівського статистичного комітету та членом Полтавського окружного суду.

У 1863 році на зухвалий вислів царського міністра внутрішніх справ Петра Валуєва, що «української мови ніколи не було, немає і не може бути», Олександр Лазаревський опублікував у часописі «Черниговский листок» замітку, в якій виступив на захист мови геніального Шевченка, мови, «якою і тепер говорить народ», і запропонував широко вводити її в освіту та літературу в Україні. Відтоді вчений Лазаревський потрапив під таємний нагляд поліції, який не знімався з нього аж до самої смерті.

З 60-х років XIX століття розпочалася плідна наукова робота Олександра Матвійовича як історика України. Його дослідження ***«Малороссийские посполитые крестьяне (1648-1783)»***, яке містило великий фактичний матеріал, було надруковане у 1866 році. У цій першій фундаментальній правовій праці він засудив жорстоку експлуатацію селянства. Багатьом сучасникам Олександр Лазаревський був відомий як організатор національної справи, тому що активно допомагав створювати Чернігівську губернську вчену архівну комісію.

У вересні 1865 року Олександр Матвійович одружився з Катериною Федорівною Лащинською, вони побудували хатинку в селі Підлипному біля Конотопа. У липні 1872 року дружина померла від сухот, в її пам'ять чоловік започаткував великий садок та гай біля свого будинку. В простій хатині під соломою у Підлипному він створив музей-бібліотеку з великою кількістю видань, портретів діячів минувщини та етнографічних збірок (писанок, шиття, гончарних виробів тощо).

Науковець та громадський діяч Лазаревський розробляє для Чернігівського губернського статистичного комітету спецпрограму щодо збирання матеріалів з історії, етнографії, топографії, кліматології, ботаніки, зоології, промисловості й сільського господарства. Комітет за редакцією Лазаревського видавав ***«Записки»***, в яких друкувалися розвідки різних профілів за спеціальною програмою. Упродовж 1880-1890-х, користуючись матеріалами величезних архівів центральних установ Гетьманщини, які звозилися до Чернігова з різних куточків України, історику Лазаревському вдалося зібрати ґрунтовні монографії з цієї теми. Його знахідки в архівах Малоросійської Колегії, Генеральної канцелярії та Чернігівської Казенної палати лягли в основу більшості історичних досліджень. Тут він знайшов багато Рум'янцевського опису (генеральна ревізія або ж генеральний опис Лівобережної України (Гетьманщини), що його проводив за дорученням уряду Російської імперії у 1765-1769 Петро Рум'янцев, генерал-губернатор Малоросії.

Метою ревізії було зробити перепис населення та зібрати докладні відомості про демографічний та економічний стан краю, що мав 148 фоліантів, кожен майже в 1000 аркушів. Це був опис полків: Чернігівського, Ніжинського, Прилуцького, Стародубського, частини Київського та Лубенського. Лазаревський склав **«Обозревание Румянцевской описи»**.

Редакція Київської старіни, 1897 р.

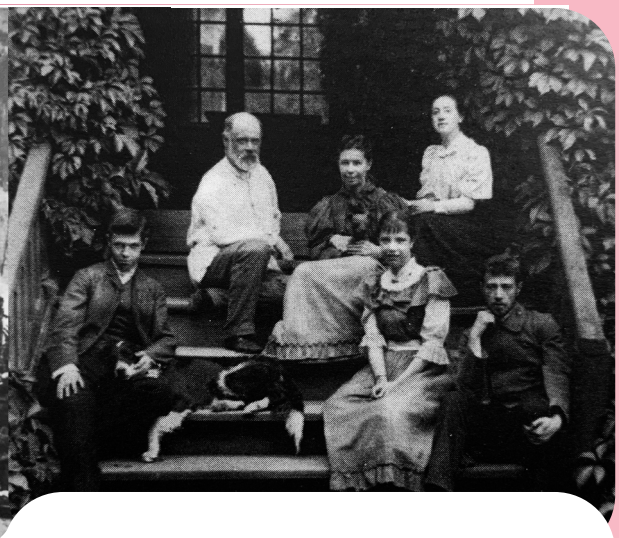

Садиба Лазаревських,
с. Підліпне. 1894 р.

Перший ряд: зліва направо
Олександр Матвійович Лазаревський,
Ганна Миколаївна (дружина),
донька Ганна Олександрівна

Жоден із значних чернігівських архівних фондів не залишився поза увагою дослідника. У своїх роботах Олександр Матвійович завжди використовував тільки факти, і це стало цінним джерелом для висвітлення історії України.

Ще одна важлива зацікавленість вченого – історія судової справи Гетьманщини.

- Окремою книгою вийшла розгорнута рецензія «Замечания на исторические монографии Д. П. Миллера о малороссийском дворянстве и статусовых судах» (1898),
- праці «Судебная инквизиция в бывшей Гетьманщине» (1886),
- «Универсал Разумовского о прекращении старшинских насилий» (1896),
- «Суды земские, городские и подкоморские в XVII в.» (1901),
- «К истории статусовых судов в Левобережной Малороссии» (1901),
- «Практика смертной казни в старой Малороссии» (1901).

Чимало розвідок Лазаревського присвячені інформації про давні українські юридичні акти, *наприклад*:

- «Украинские юридические акты XVII в.» (1862),
- «Универсал гетьмана Скоропадского о переводе «книг правых» на малороссийский язык» (1887),
- «Акты по истории землевладения в Малороссии 1630-1690» (1890),
- «Акты по истории землевладения в Малороссии 1636-1730» (1891),
- «Малороссийские переписные книги 1666 г.» (1899).

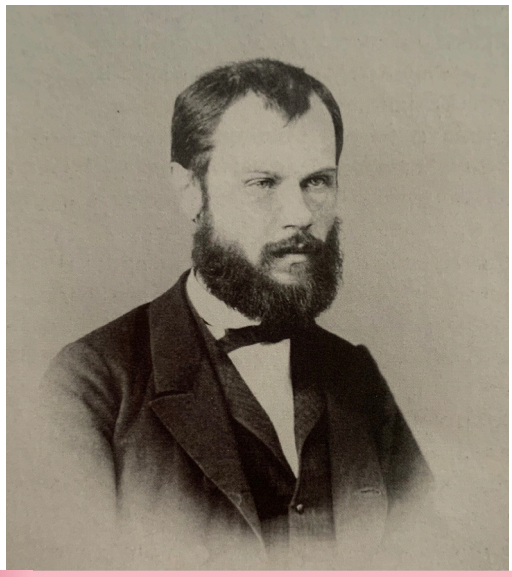

О. М. Лазаревський. Чернігів, 1865 р.

Писав Лазаревський важливі дослідницькі роботи про життєписи української шляхти, що з часом стала дворянами в Україні, досліджував біографії, правдиво їх висвітлював сухими фактами історика, порівнюючи з життєвими історіями простих селян.

З травня 1880 року Лазаревський був призначений в Київ на посаду заступника Київського окружного суду, а з 1885 року став членом Київської судової палати.

Майже 20 років у судових установах він займався переважно селянськими справами.

Олександр Матвійович входив до багатьох науково-історичних товариств, та найбільшу участь брав у роботі київських архівістів – в історичному товаристві Нестора-літописця, створеному в 1872 році.

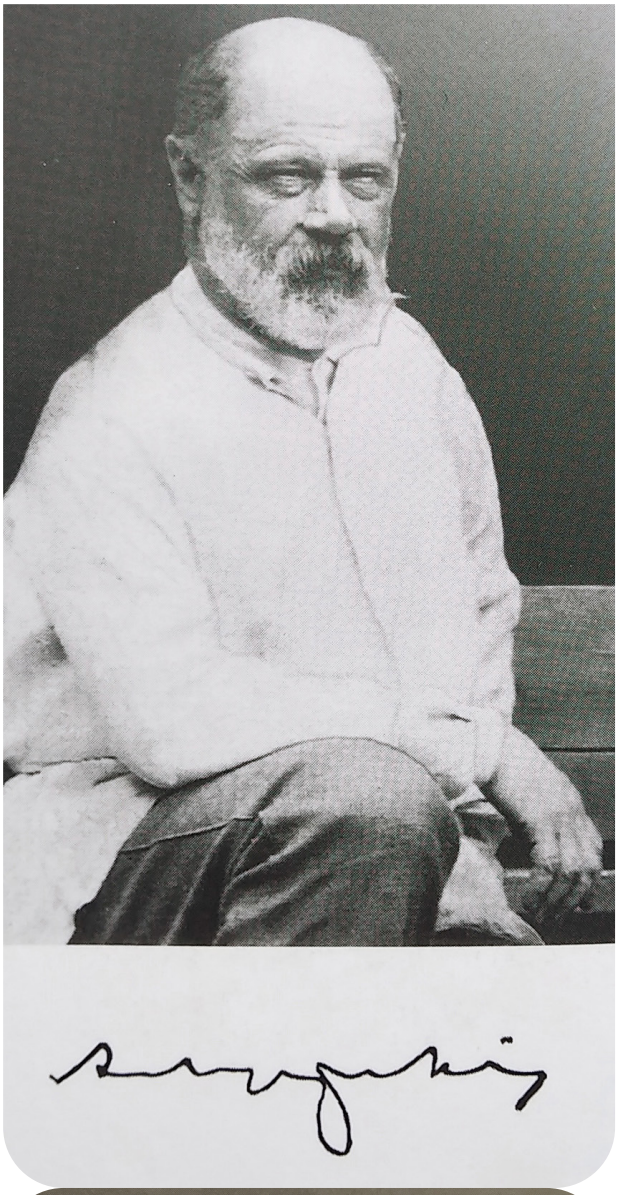

У 1893 році з нагоди 40-річчя наукової діяльності вченого Лазаревського було обрано почесним членом товариства, потім членом Ради, потім головою. Маючи славу найкращого знавця історії Лівобережної України, Олександр Матвійович Лазаревський запровадив читання публічних лекцій для киян, і це тривало з 1895 до 1904 року. За головування Лазаревського зріс авторитет товариства й за межами Росії. Так, у листі завідувача відділу бібліотеки Конгресу США висловлено прохання надіслати відомості про Товариство Нестора-літописця для внесення їх у «Довідкову книгу вчених товариств та установ».

Олексій Матвійович став багаторічним редактором першого національного журналу «Киевская старина». Саме тут світ побачили 76 томів праць Олександра Матвійовича, його статті, нотатки, публікації, історичні документи. Друкувався ще Лазаревський і в історичному журналі «Русский архив».

У 1896 році Олександр Матвійович допоміг заснувати конотопську земську бібліотеку, став найбільшим спонсором книг, брошур, журналів, старожитностей для неї.

Все, що стосувалося України, навіть різними мовами світу, мусило потрапити до бібліотеки історика Лазаревського. Свою домашню бібліотеку він розглядав як суспільне майно, яке мало стати після його смерті доступним широким колам науковців. Вчений вимінював дублетні матеріали чи купував книги та журнали у букіністів біля Братського монастиря на Подолі. Знаходячи там різноманітний матеріал, він записував все в «Малороссийские сборники».

О. М. Лазаревський. Чернігів, 1872 р.

13 вересня 1901 року на правлінні бібліотечної комісії університету Святого Володимира було вирішено прийняти в дарунок бібліотеку Лазаревського, її розмістили в одній кімнаті зі збіркою академіка Миколи Бунге з відповідним написом: «Библиотека Университета Св. Володимира. Отдел А. М. Лазаревского». Вже після смерті дослідника та історика у 1927 році зібрання передали до бібліотеки ВУАН (Всеукраїнська академія наук). Помер Олександр Лазаревський у 1902 році у Києві, у чині дійсного статського радника, маючи численні нагороди, похований за заповітом у селі Гирянці.

У роки незалежності наукова спадщина Олександра Матвійовича Лазаревського стала для сучасних істориків першоджерелом, але завжди правдиво і повноцінно висвітлювала історію України.

Юлія ОСАДЧА

провідний бібліотекар
КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека
для дітей»

МАНДРІВКА У ПЕРВІСНІ ЧАСИ

до 115-річчя роману Ж. Роні-старшого «Боротьба за вогонь»

Зазирнути у прадавні часи…
А чому б і ні?
Адже погодьтеся, цікаво, як жили
наші пра-пра-пра… щури
(аж страшно, скільки тих «пра»…)?
І як взагалі жили?
Звісно, не з медом.
Але як?
Що відчували, про що думали
і мріяли (нехай примітивно, а все ж)?
Як пробуджувалися у них свідомість,
мова, почуття?

Палеонтологія порівняно з минулим століттям зробила величезний крок вперед, книгами про первісних людей (науковими та художніми) нікого не здивуєш, але хтось мав бути першим…

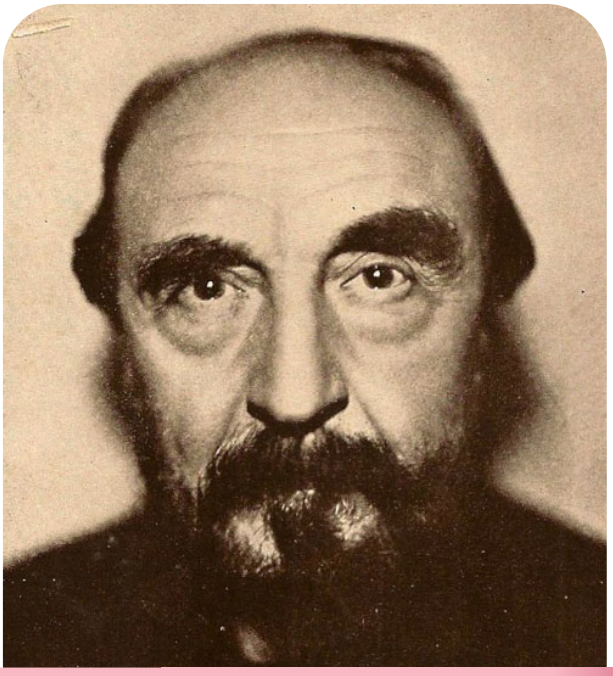

Жозе́ф Анрі́ Роні́-старший

Жозеф-Анрі Роні. Бельгієць за походженням та місцем народження, він став досить відомим французьким письменником на межі XIX та XX століть. Захоплювався з дитинства математикою, біологією, хімією. Після одруження оселився в Лондоні, а потім у Парижі.

До 1909 року творив разом із молодшим братом Серафім-Жюстеном, після сварки демонстративно взяв псевдонім Роні-старший.

Таке прізвище у тому ж році з'явилося на обкладинці книги ***«Боротьба за вогонь»***.

Читачі ще й до того могли впевнитися, що сучасність, на відміну від прадавньої давнини та далекого майбутнього, його не цікавила ні з якої точки зору, ні під яким кутом.

Інколи історія та наукова фантастика поєднувалися в одному творі (наприклад, у ***романі «Ксіпехузи»*** розповідається про контакт первісних людей з інопланетянами), частіше – кожній темі присвячувався окремий роман. «Боротьба за вогонь» та продовження ***«Печерний лев»*** стали своєрідною реконструкцією життя первісних людей.

Пам'ятаєте нестайківських героїв – Лесика, Жору і Агашкіна із «Дивовижних пригод у 6 «Б», які потрапили у ті часи? Нехай уві сні або у фантазії, але труднощів з перших же хвилин ковтнули сповна. І мріяли тоді тільки про вогонь, хоча б вуглинку, хоча б тліючу гілочку…

Для героїв Жозефа Анрі вогонь – це Вогонь, отак, з великої літери. Життя і смерть, друг і ворог, порятунок і загибель… І ось двоє улармів-суперників з надією на одруження із дочкою вождя Нао і Ага йдуть на його пошуки… Світ за очі, аби повернутися із тліючою головешкою.

У них сильні тіла, але проти хижаків на кожному кроці потрібна не лише сила, а й розум. Вони ще не знають слів «любов», «дружба», «ревнощі», «суперництво» – та почуття вже існують! Вони вже можуть дивитися на небо, зірки, знають, що не можна залишати пораненого товариша, роблять вдалу спробу подружитися із величезними мамонтами… Труднощі зустрічаються майже щомиті; хижаки, які прагнуть поласувати людським м'ясом (а то й племена людожерів), – на кожному кроці, небезпекам і пригодам немає ліку; а у вдумливого читача, особливо дорослого, все-таки не може не виникнути думка: навіщо відбирати вогонь силою? Адже його не поменшає, коли ним поділитися… (Рано чи пізно людина це зрозуміла. І це був один із кроків до того, аби стати Людиною).

А найкраще завершить розповідь історія, яку почула від доброї знайомої, коли згадували улюблені книжки дитинства…

«Коли тобі шість-сім-вісім років, а в улюбленого старшого брата своя велика компанія, вогнища-походи-пригоди, тебе до їхнього гурту, звісно, не беруть – мало того, що дівчисько (кіски-стрічечки), та ще й малявка… Не знаю хто як, а я зі своїм хлоп'ячим характером страждала і ображалася. І сама вигадувала для себе різні пригоди (добре, що батьки не про всі знали). І ось в такому бунтарському настрої до рук потрапила книга «Боротьба за вогонь» та її продовження – «Печерний лев». Відкрила – і через пару рядків зі своїми косичками, стрічками і сандаликами телепортувалася в доісторичну епоху і не верталася, аж доки не була прочитана остання сторінка.

Оце були пригоди, оце було життя! Пам'ятаю, як заявила батькам про своє гаряче бажання жити в ті часи! «У них навіть електрики не було», – намагалася повернути мене до дійсності мама. «Ну і нехай! Але у них були вогонь і воля!».

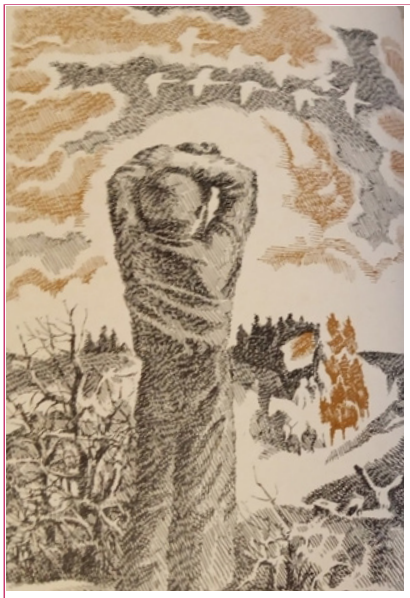

«НА ТИХІ ЗОРІ, НА ЯСНІ ВОДИ...», АБО ДИТИНСТВО НА ЗЛАМІ ЕПОХИ

до 60-річчя повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять...»

«А щоб ти жив в епоху змін!» – проклинають своїх ворогів китайці.

Зараз ми живемо в епоху глобальних змін. І з цієї точки зору спробуємо відповісти на запитання: «Як жити хлопчику-дев'ятилітку в українському селі сто років потому, коли тільки-то, одна за одною, прокотилися по ньому хвилі громадянського протистояння (червоні-білі-петлюрівські і хтозна-які), у лісі – бандити (та до того лісу не дійти, бо чобіт немає), батько – десь на війні, хліба обмаль, про цукор годі і думати… «Розор», – сумно і лаконічно кажуть односельці. Ким можна стати у цьому розорі? Зацькованим вовченям?».

Але…

«…Над нашою хатою пролітають лебеді. Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні звуки далеких дзвонів. Дід говорить, що так співають лебедині крила. Я придивляюсь до їхнього маяння, прислухаюсь до їхнього співу, і мені теж хочеться полетіти за лебедями, тому й підіймаю руки, наче крила. І радість, і смуток, і срібний передзвін огортають та й огортають мене своїм снуванням».

- Ось і принесли нам лебеді на крилах весну і життя…
- Діду, куди вони полетіли?
- На ясні зорі, на тихі води, Михайлику…

До спогадів дитинства Михайло Стельмах повернувся тоді, коли життя вже перевалило за полудень. Дилогія про дитинство – ***«Гуси-лебеді летять»*** і ***«Щедрий вечір»*** – була написана із проміжком у два роки, в самий розквіт творчості письменника… Чи закривав він очі на страшні і болючі протиріччя свого часу-розору? Аж ніяк! Темряви вистачало у дитячих роках, як і світла…

«Двоє дивляться вниз. Один бачить калюжу, другий – зорі. Що кому (Олександр Довженко)».

І одному читачеві впадуть в око злидні у старій хаті-клуні, а іншому – кирея, у якій батько взимку носить сина до школи. Один запам'ятає яскраво виражених негативних героїв, фініспектора в галіфе Юхима Бабенка, який так і не дав Михайликові «Пригоди Тома Сойєра» і скупого Володимира, а інший – жартівливого Миколу, зіроньку Мар'яну, лісовичку Любу… І влучні характеристики («…колись усі були люди, а тепер стали – куркулі, середняки і злидні»; «…що було моїм, то було моїм, а тепер ніхто не добере, де моє, де твоє, а де наше»), і наївний ідеаліст (може, тому і знайшов спільну мову із дитиною) дядько Себастіан, і оспівування червоних лицарів революції, і побіжні згадки і про «страшний тридцять третій», і про «недоброї пам'яті тридцять сьомий»… Як кажуть, що було, то було… «Таке врем'я»…

«Я мало зустрічався тоді зі скарбами людського духу…». Неправда Ваша, Михайле Панасовичу! Самі ж розповіли про дідуся і бабусю, які за довге життя не сказали одне одному жодного поганого слова, про матір-Ярославну із незрадливою любов'ю до землі, про батька з його філософією: «Тепер головне – чиста сорочка і чиста совість»? Хіба не плакали над «Тарасом Бульбою» і не захоплювалися першою виставою у селі – так, що самі почали писати п'єси? Хіба не Вам прозвучали благословенням слова згорьованої селянки, якій Ви не пошкодували жменьку насіння – отого, за якого сподівалися прочитати «Тома Сойєра»:

«Хай тобі, дитино, завжди, завжди добре буде поміж людьми»…

І дідусеве пророцтво незадовго до смерті:

«Будеш ти іти між людьми і вибивати іскри!»

Лідія УШАКОВА

директор
КЗ «Обласна бібліотека
для дітей» Черкаської
обласної ради

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ: 80 РОКІВ НА БІБЛІОТЕЧНІЙ МАПІ КРАЮ

2024 рік став ювілейним для Черкаської обласної бібліотеки для дітей. Цьогоріч ми відзначаємо сімдесяту річницю набуття нею статусу обласного закладу. Щоправда, довідково-бібліографічним, інформаційним та консультаційним центром для спеціалізованих дитячих, шкільних і сільських бібліотек області книгозбірня стала не відразу. На це знадобилися роки та чимало зусиль відданих своїй праці людей.

Черкаська обласна бібліотека для дітей заснована на базі Черкаської міської бібліотеки для дітей, яка функціонувала з 1 березня 1944 року. Тож уже 80 славних років наша бібліотека вірно слугує інтелектуальному розвитку дитинства.

До 1948 року заклад знаходився у підпорядкуванні Київського обласного відділу народної освіти. Наявної інформації щодо перших років існування бібліотеки замало. Відомо, що на початку своєї діяльності заклад обслуговував до тисячі читачів, обсяг книжкового фонду складав 2 тис. примірників, штат налічував 3 працівники. Бібліотека розміщувалася (разом із Палацом піонерів) у будівлі по вул. Свердлова (нині – Байди Вишневецького), 54.

Заклад набув статусу обласної бібліотеки для дітей та юнацтва на початку 1954 р. з утворенням Черкаської області, він став методичним центром для 3 міських і 8 районних бібліотек для дітей Черкащини.

У зв'язку з цим оновлено структуру, штат бібліотеки розширено до 10 працівників; обсяг книжкового фонду становив 20 тис. примірників, читачів налічувалося понад 2 тис. осіб.

Першим директором обласної бібліотеки для дітей була ***Ольга ОСТАФОВА***. У 1958 р. цю посаду обійняла ***Лідія ГОНЧАРОВА***, яка керувала бібліотекою протягом 20 років. З 1978 до 2009 р. бібліотеку очолювала ***Ольга ДУБОВА***, а з травня 2009 р. і до нині директор – ***Лідія УШАКОВА.***

Значні зміни в житті книгозбірні відбулися в 1962 році. Відповідно до шкільної реформи, наказу Міністерства культури УРСР «Про реорганізацію роботи бібліотек для дітей» (від 6 квітня № 138) та наказу управління культури Черкаського обласного виконкому (від 5 травня № 186), обласна бібліотека для дітей та юнацтва реорганізована в обласну дитячу. Тож читачів-учнів 9-11 класів перевели на обслуговування в бібліотеку для дорослих, частину книжкового фонду (понад 15 тис. примірників), що не відповідала профілю дитячої бібліотеки, також передали бібліотеці для дорослих. Положення про державну обласну бібліотеку для дітей Української РСР, затверджене Міністерством культури УРСР 5 квітня 1962 року, остаточно закріпила за обласною бібліотекою для дітей функцію методичного центру для всіх бібліотек області, що обслуговують читачів-дітей дошкільного віку та учнів 1-8 класів. Це принесло свої результати. Як зазначається у виданні «Організаційно-методична діяльність бібліотек для дітей (1946-1976 рр.)»: **«В 60-і й на початку 70-х років Черкаська обласна бібліотека для дітей була флагманом у справі організаційно-методичної діяльності. На її базі було створено республіканську школу передового досвіду з питань краєзнавства та народознавства (1974 р.)».**

Родзинкою діяльності обласної бібліотеки для дітей у 70-80-х роках стала активізація масової роботи, урізноманітнення її форм, створення низки гуртків за інтересами для дітей. Попри чинну ідеологію працівники закладу особливу увагу звертали на допомогу дітям у навчанні, організації дозвілля, залучали їх до читання книг, що містили інформацію про історію, традиції, культуру різних народів, розвиток науки й техніки.

Книгозбірня не раз змінювала місце розташування, адже протягом десятиліть її штат і фонд розросталися, так само незмінно підвищувався рівень роботи бібліотеки та цікавість до неї читачів. Нарешті 1 вересня 1985 року бібліотека отримала власне приміщення по нинішній вулиці Святотроїцька, 24, збудоване за спеціальним проєктом та адаптоване для різних потреб користувачів. У ньому знайшлося місце не лише для звичних абонементів і читальних залів, а й для музичного салону, кінозалу, кімнати казок, а згодом й інтернет-центру. До внутрішнього оздоблення долучилися художники, керамісти, скульптори — *Олекса КОСТОГРИЗ, Іван ФІЗЕР, Петро ВОЛОЩУК, Станіслав ГРАБОВСЬКИЙ, Неоніла НЕДОСЄКО, Микола ТЕЛІЖЕНКО*. Стіни і колони прикрашають панно, інсталяції, барельєфи.

Удосконалюючи якість роботи з юними читачами, розширюючи коло форм і методів індивідуальної, групової та масової популяризації книг, колектив бібліотеки постійно працював на задоволення інформаційно-читацьких потреб дітей. У 1991 році книгозбірню занесено на обласну дошку пошани, вона стала учасницею виставок досягнень народного господарства в Києві. На базі бібліотеки проводилися всесоюзні та республіканські наради, семінари.

Новий етап розвитку обласної бібліотеки для дітей пов'язаний із впровадженням в її діяльність інформаційних технологій. Першу спробу комп'ютеризації здійснено в 1993 році, але по-справжньому цей процес почав розвиватися з 1997, коли в роботу впровадили бібліотечне програмне забезпечення та створили локальну комп'ютерну мережу. Того ж року розпочалося формування електронного каталогу, і на сьогодні загальний обсяг баз даних становить близько 200 тис. записів.

У 2002 році завдяки укладанню партнерської угоди з Міжнародною радою наукових досліджень та обмінів (IREX) у бібліотеці запрацював центр доступу до інтернету, а в 2013 – відкрито інтернет-центр. Це стало можливим завдяки перемозі в IV раунді конкурсу проєктів «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до інтернету» за програмою «Бібліоміст».

З 2010 року функціонує сайт бібліотеки, де представлено інформацію про книгозбірню, її ресурси та послуги, новини та анонси заходів тощо. Про якість контенту свідчить той факт, що 2015 року бібліотека стала одним із переможців Всеукраїнського конкурсу бібліотечних інтернет-сайтів у номінації «Кращий сайт з популяризації читання бібліотеками для дітей/юнацтва».

Залученню дітей до книги, читання сприяє активна робота бібліотеки у соціальних медіа: Facebook, Instagram, YouTube. Тут фахівці бібліотеки інформують користувачів про події, заходи, новинки літератури, моніторять перебіг різноманітних конкурсів та знайомлять з результатами, розповідають про цікавинки проєктів, у яких бере участь заклад та бібліотеки області, залучають школярів до різноманітних активностей. Інструментом популяризації дитячої бібліотеки й читання є ***блог – віртуальний хаб «Навколо читання».***

Інформаційна діяльність набула нового формату. Буктрейлери та відеоогляди книг, інтерактивні ігри та ресурси, віртуальні книжкові виставки, вебліографічні посібники, лонгріди – усе направлено на популяризацію книги та бібліотеки. Важливу роль у покращенні бібліотечної роботи відіграють спільні з Національною бібліотекою України для дітей корпоративні проєкти. Черкаська обласна бібліотека для дітей бере участь у трьох із них: «Об'єднана віртуальна довідка», «КОРДБА» (аналітичний розпис періодичних видань) та «Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей».

З 2017 року співробітники Черкаської ОБД стали волонтерами всеукраїнського соціально-культурного проєкту «Перша українська дейзі-бібліотека», започаткованого Львівським обласним осередком ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ». Формат «Дейзі» – це цифрові озвучені книжки зі зручною навігацією, за допомогою якої незряча людина може швидко знайти будь-який потрібний розділ, параграф, сторінку.

Та все ж центральне місце в роботі бібліотеки належить популяризації книги та читання. Сьогодні у фонді закладу міститься понад 200 тисяч примірників документів. Це книги українською та іноземними мовами, періодичні видання, звукозаписи, документи на електронних носіях. Звісно, що обслуговує бібліотека сьогодні значно більше людей, ніж 8 десятиліть тому. Користувачами бібліотеки є понад 14 тисяч дітей із міста та області.

Для розвитку творчих здібностей користувачів працюють об'єднання за інтересами: літературно-творчий гурток ***«Пегасик»***, ляльковий театр ***«Грайлик»***, кіностудія ***«Соняшник»***, читацький клуб ***«Книжкові серфери»***, лекторії ***«Джерельце»*** та ***«Світ музики»***.

Сприяють залученню дітей до бібліотеки та читання великі проєкти, реалізовані колективом в останні роки.

Один з них – урочисте відкриття на всеукраїнському рівні Тижня дитячого читання, яке відбулося 2019 року в Черкасах у приміщенні обласної філармонії. Захід відбувся за участі представників Міністерства культури та інформаційної політики України, Національної бібліотеки України для дітей, органів місцевої влади та письменників Черкащини.

Бібліосутінки «Книжкова ніч Гаррі Поттера», що їх Черкаська обласна бібліотека для дітей провела в межах однойменної міжнародної акції вже вчетверте, належать до наймасштабніших соціокультурних заходів закладу.

За 2020-2024 роки участь у ньому взяли близько 500 дітей і підлітків не лише з Черкас, а й з інших населених пунктів області. Захід має широкий резонанс та активний зворотний відгук від учасників, інтерес до нього не згасає.

Книгозбірня постійно реагує на зміни в суспільстві, на нові виклики сьогодення й відповідно трансформує свою діяльність. Розуміючи винятково важливе значення національно-патріотичного виховання дітей та підлітків, формування національної ідентичності,колектив реалізував низку проєктів

цього спрямування:

- медіачелендж ***«Скарби козацького міста»***,
- конкурс патріотичних відеороликів у жанрі соціальної реклами ***«Синьо-жовте кіно»***,
- обласні краєзнавчі конкурси ***«Черкаський пазл на карті України»*** та ***«З Шевченком і з Черкащиною в серці»*** тощо.

Заходи спонукали дітей до вивчення історії та культури рідного краю, сприяли утвердженню в них власної громадянської позиції та національної свідомості, розвитку вміння відстоювати їх і доносити до однолітків, дали можливість кожному сказати на весь світ, як важливо поважати й берегти землю, на якій живеш, і зізнатися в теплих почуттях до Батьківщини.

Відрадно, що наші проєкти не лише набувають резонансу на Черкащині, а й помітні на всеукраїнському рівні. Бібліотека неодноразово завойовувала нагороди Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей у різних номінаціях, а у 2023 році з проєктом «Міжнародна акція «Книжкова ніч Гаррі Поттера»: досвід проведення в Черкасах» за одностайним рішенням журі здобула Гран-прі змагання.

Діяльність бібліотеки невіддільна від життя країни, і сьогодні книгозбірня переживає найважчий у своїй історії час. З початком повномасштабного вторгнення рф на територію України одним із напрямів діяльності Черкаської ОБД стала робота, спрямована на психологічне розвантаження користувачів-дітей через організацію бібліотерапевтичних та дозвіллєвих заходів, а також підтримка військових та внутрішньо переміщених українців.

Ініціативи, що народилися на початку війни, не згасли, вони розвиваються та набувають нових форм. Бібліотекарі плетуть маскувальні сітки та шкарпетки, донатять на ЗСУ, долучаються до зборів продуктів та побутових речей для захисників, організовують дітей на виготовлення оберегів для військовослужбовців, через культурно-мистецькі проєкти пропагують меседжі незламності, перемоги й миру.

Помітними подіями в житті міста стали участь користувачів бібліотеки в міжнародному мистецькому проєкті «Україна – Ельдорадо майбутнього», ініціатором якого був художник-кераміст із Люксембурга Паскаль ВОСТЕЛАНДТ, і благодійний аукціон виробів handmade «Бібліотечний креатив на допомогу ЗСУ».

Упродовж 8 десятиліть наш заклад забезпечує дітям і підліткам Черкащини доступ до актуальної книги, є майданчиком для саморозвитку, відпочинку, спілкування з однолітками. За цей час бібліотека виробила власну філософію дитячого й підліткового дозвілля, засновану на високих стандартах якості обслуговування читачів і відкритості до інновацій.

Ювілей бібліотеки – нагода осмислити пройдений шлях, підбити підсумки й визначити вектор руху в майбутнє. Колектив і надалі працюватиме над зміцненням іміджу бібліотеки як інформаційного та соціокультурного центру. Продовжується формування якісної колекції творів для дітей та реалізація масштабних проєктів з промоції читання.

У планах – багато цікавих задумів з подальшої модернізації бібліотечних просторів з використанням сучасних стильових дизайнерських рішень; перехід на бібліотечну інформаційну систему, яка підтримує міжнародні стандарти; оснащення сучасними технічними засобами. Це піднесе обслуговування користувачів на якісно новий рівень, допоможе читачам швидше й простіше користуватися послугами книгозбірні.

І це вже буде нова сторінка в історії Черкаської обласної бібліотеки для дітей.

Сподіваємося, що наші плани неодмінно втіляться.

Бібліотека й надалі даруватиме своїм користувачам радість пізнання й творчості, популяризуватиме освіченість та критичне мислення. Вкладаємо в дітей найкраще та віримо у Перемогу!

Юлія ЯРОВА

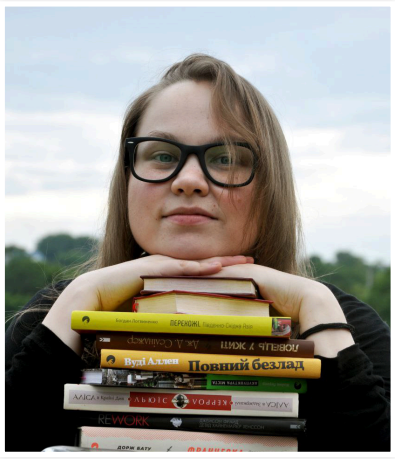

методист І категорії
всеукраїнського тренінгового
центру
Національної бібліотеки України
для дітей

ЯНГОЛ ІЗ МЕТАЛЕВИМИ КРИЛАМИ

Якби ця книга була про щось інше, це була б ідеальна квітнева книга «у світі рожевих поні». Проте годі шукати кращої книги про тривалий лютий квітень, якщо ви опинилися в сучасній історії України. Це книга-рефлексія, книга-відкритий фінал, книга, що не дозволить проживати наодинці події, про які іноді важко розказати.

Загалом складно оцінити важливість і внесок тексту, що торкається подій, які відбуваються тепер. Легше писати про абстрактні бестселлери, класику, визнану літераторами, особливо, коли книга перекладена кількома мовами і отримала схвальну оцінку за межами бульбашки спраглих до книг читачів. Важко сказати, чи подобається тобі текст про війну, особливо, коли вона ще триває, і ти живеш у цих умовах… Тому за допомогою я звернулася до цифр, а вони кажуть, що лише за 4 місяці з моменту виходу книги вдалося зібрати 30000 гривень для благодійного фонду «Голоси дітей», який постійно допомагає постраждалим від війни сім'ям, – по 10 гривень із кожного купленого примірника.

І ще «кола, які розходяться по воді»: торік відбулася прем'єра вистави за мотивами книги, підготовлена учнями Одеської мистецької театральної школи під наставництвом Федора Ткача. Цьогоріч у лютому вийшов переклад книги польською у видавництві «Dwie siostry». А ще – відгуки букблоґерів, презентації, зустрічі у читацьких клубах та робота над сценарієм до екранізації… То чим саме ця книга привертає стільки уваги, і чи варто її читати саме зараз, коли фінал історії про війну в Україні, так би мовити, відкритий?

Міни – це як насіння, яке сіє війна…

Це вже п'ята книга письменниці та журналістки «Громадського» ***Олі РУСІНОЇ***, яка традиційно для неї вийшла у «Видавництві Старого Лева».

І перша про війну…

Після дебютної публікації історій для молодшої сестри (у збірці «Сестричка») та історій про дитинство й дружбу, тематично притаманних творчості авторки, вона вирішила опрацювати новий напрям творчості. Так з'явилася сіренька книга з ілюстрацією Катерини Сад на обкладинці – хлопчик визирає з-за будинку, осипаного білими пелюстками абрикосового цвіту. Єдиною кольоровою плямою є червоне сонце на сході. Символічне сонце символічного кольору…

Під обкладинкою – 143 сторінки, що розповідають про хлопчика Устима з прифронтових територій Донеччини і дрона Ела, який раптом втрачає зв'язок з пілотом під час одного з вильотів і згодом стає малому другом. Устим намагається зрозуміти, чому до них переїхала тітка з Донецька, чому не можна гуляти далеко від дому, чому вони з батьками клеять скотч на вікна і, зрештою, навіть мають виїхати з рідного містечка. Ел прагне згадати, звідки він, і зрозуміти почуття та мотивацію людей, зокрема військових, які залишаються на своїх позиціях попри страх, втрати і невизначеність.

Ви можете зазначити: типова історія для 2022 року – дрони, вибухи, війна... Так, але це був тільки 2015-й. Свою книгу авторка почала писати у 2021 році, ще до повномасштабного вторгнення, маючи на меті привернути увагу до затяжної 8-річної війни на сході України, про яку мешканці з віддалених від лінії фронту територій почали забувати. Оскільки різність досвідів, на думку авторки, заважає комунікації, саме література має ту soft power (м'яку силу), здатну через присвоєння досвіду інших дійти порозуміння.

Насамперед Ольга хотіла розповісти своїй цільовій аудиторії – дітям – про умови, в яких живуть їхні однолітки з Донеччини та Луганщини. Зрештою, ідея трансформувалася: тепер читачі «Абрикосів…» – як діти, так і дорослі – відрефлексовують свій досвід повномасштабного вторгнення через історію 9-річного хлопчика, який пам'ятає часи «до» на його малій батьківщині, що безжально відбирають у його пам'яті чужинці.

Цей досвід залишається з Устимом і після переїзду у Дніпро – як пам'ять про безпілотник, як згадка про вибухи, коли за вікном запускають феєрверки, як перевірка підвалів до готовності прихистити людей під час вибухів…

Одним з моїх улюблених персонажів (окрім військового з позивним «Бібліотекар») є Донеччина, «загублена земля, як Атлантида, як безпілотник». Її авторка робить живою, наділяючи здатністю дихати – «спершу розмірено, спокійно, а згодом дедалі частіше, перелякано». Для мене вона ніби уособлює один із базових безумовних рефлексів реагування на небезпеку – завмерти. У цьому образі – всі тривожні чекання під час повітряних тривог: прилетить чи промине повз?

Звичайно ж варто звернути увагу і на тих, хто захищає цю землю: образи військових тут дуже «людські», вони не герої з постаментів, вони ті, хто не може змиритися зі свавіллям і несправедливістю і мають причини не пропустити зло далі.

А ще авторка пропонує рецепт припинення війни, вклавши його у пряму мову військового із позивним «Майстер»: ***«Треба просто робити те, що мусиш, і те, що хочеш… І не втрачати надії. Нічого не забувати».***

Важливою рисою книги, та і будь-якого художнього твору про війну, яка триває досі, є уникнення додаткової травматизації або повторної (ретравматизації). Це досягається через вдалий підбір описів подій, стилістичних засобів і прийомів, власне тон оповіді в цілому. Адже для українських читачів, які перебувають в умовах війни, це не просто художні прийоми, а жорстока реальність.

Зрештою, популярність твору, переклад і творчі інтерпретації доводять, що з цим завданням авторка впоралася.

Моя викладачка з кафедри видавничої справи казала, що основною рисою для журналіста є вміння дивуватися. Ця здатність дивитися на речі ніби вперше в житті, майже із дитячою безпосередністю, дає змогу виокремити деталі і передати настрої так, щоб заразити атмосферою тексту читачів. Я вважала, що втратила це вроджене вміння – можливо, це захисна реакція нервової системи, яка втомлюється розпізнавати грім і ракетні пуски...

І тоді слова Олі Русіної із твору «Абрикоси зацвітають уночі» стають на диво реалістичними: ***«…Життя під час війни стає ніби непомітнішим. Ховається. Але ніколи не припиняється. Люди менше сміються вголос, але продовжують усміхатися. Ліхтарі у містах загоряються пізніше. А дерева зацвітають уночі, поки ніхто не бачить».***

Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей

Кращі видання українських видавництв, які отримала бібліотека у другому кварталі 2024 року

Список підготували:
Наталія ЗАГОРУЙКО – завідувач відділу формування та зберігання документних ресурсів НБУ для дітей, заслужений працівник культури України
Валентина КРАСНОЖОН – завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування НБУ для дітей

Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку

1. Ауер М. Школа чарівних тварин розслідує. Кн. 1 : Лист із зеленим слизом / М. Ауер ; пер. з нім. І. М. Савюк ; іл. Н. Дуллек. — Харків : Ранок, 2023. — 60 с. : іл. — (Школа чарівних тварин розслідує. Перше читання).

2. Ауер М. Школа чарівних тварин розслідує. Кн. 2 : Крадій хатніх капців / М. Ауер ; пер. з нім. І. М. Савюк ; іл. Н. Дуллек. — Харків : Ранок, 2023. — 60 с. : іл. — (Школа чарівних тварин розслідує. Перше читання).
Чудові історії про чарівних тварин, які стають детективами.

3. Баншерус Ю. Справа для Квятковського : детектив : Дуель детективів / Ю. Баншерус ; іл. Р. Бучкова ; пер. з нім. О. О. Гергелійник. — Харків : Ранок, 2023. — 80 с. : іл. — (Справа для Квятковського).

4. Баншерус Ю. Справа для Квятковського : детектив : Собаки, капелюхи та негідники / Ю. Баншерус ; іл. Р. Бучкова ; пер. з нім. О. О. Гергелійник. — Харків : Ранок, 2023. — 80 с. : іл. — (Справа для Квятковського).
Книжки із відомої детективно-пригодницької серії , перекладеної 22 мовами світу.

5. Блейк К. Три маленькі мавпочки : для читання дорослими дітям / К. Блейк ; з англ. пер. О. Орлова ; іл. Е. Ч. Кларк. — Харків : Читаріум, 2023. — [32] с. : іл.

6. Блейк К. Три маленькі мавпочки у відпустці! : для читання дорослими дітям / К. Блейк ; з англ. пер. О. Орлова ; іл. Е. Ч. Кларк. — Харків : Читаріум, 2023. — [32] с. : іл.
Книжки-картинки від всесвітньо відомого британського карикатуриста, ілюстратора та дитячого письменника.

7. Блок С. Зук. Кн. 9 : Чемна, як відьма / С. Блок, Н. Убеш ; концепція ігор А. Льоша ; пер. з фр. О. Колесникова. — Дніпро : Nasha idea, 2024. — 60 с. : іл.
Продовження добрих історій про маленьку відьмочку.

8. Бушковська Н. Просто про науку : дізнайся всі секрети здорового харчування : Суперїжа для супергероїв / Н. Бушковська ; намал. Л. Е. Чайка. — Харків : АССА, 2023. — 59 с. : іл. — (Читай та відкривай).
Енциклопедичне видання відповість на найважливіші запитання щодо корисних та шкідливих властивостей їжі.

9. Венгринюк Х. Малючки Емма та Ліза : для дітей від 3 р. / Х. Венгринюк ; іл. А. Вільчинської. — Чернівці : Книги - XXI : Чорні вівці, 2023. — [31] с. : іл.
Позитивна весела історія про двох маленьких активних близнючок.

10. Горова Л. Ми вареники ліпили / Л. Горова ; іл. Я. Саєнко. — Київ : ТаТиШо!, 2023. — 31 с. : іл.
Теплі затишні вірші.

11. Дідьє А. Еміль і Марго : комікси. [Кн.] 5 : Світ навиворіт / А. Дідьє, О. Мюллер ; іл. О. Делуа ; пер. з фр. М. Марченко. — Харків : Читаріум, 2023. — 93 с. : іл.
Продовження цікавих, чудернацьких оповідей про невгамовних брата та сестру в коміксах.

12. **Драґо Ф. З.** Влад. Чудесний вампір : для дітей від 3 р. : для читання дорослими дітям / Ф. З. Драґо. ; іл. авт. ; пер. з англ. Г. Лелів. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — [33] с. : іл. — (Кольорові світи).

13. **Драґо Ф. З.** Лейла. Ідеальна відьма : для дітей від 3 р. : для читання дорослими дітям / Ф. З. Драґо. ; іл. авт. ; пер. з англ. Г. Лелів. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — [34] с. : іл. — (Кольорові світи).

Серія яскравих і добрих книжок-картинок.

14. **Захабура В.** Панцир, лапи й крила пані Оксани : для читання дорослими дітям : 6-11 р. / В. Захабура ; іл. А. Гаврилюк. — Київ : Ще одну сторінку, 2024. — 63 с. : іл.

Книжка з надзвичайними ілюстраціями Анни Гаврилюк покликана навчити дітей піклуватися про хатніх улюбленців та природу загалом.

15. **Ілюха Ю.** Друга справа Сашка Сірого : Родина для няні / Ю. Ілюха ; іл. Г. А. Гаюнової. — Харків : АССА, 2023. — 191 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Продовження детективних пригод, де головний герой разом з вірними подругами розшукують рідних няні, яка виросла у дитячому будинку.

16. **Казаліс А.** Велика книга про тварин / А. Казаліс ; пер. з італ. Н. Мірошник ; іл. Т. Вульф. — Харків : Vivat, 2024. — 54 с. : іл. — (Для найменших).

Пізнавальне видання про тварин з неймовірними малюнками видатного італійського ілюстратора.

17. **Кокотюха А.** Печера Чорного Кальмара : морський детектив / А. Кокотюха ; іл. та обкл. П. А. Ромашевської. — Харків : Ранок, 2023. — 48 с. : іл. — (Детективи звідусіль).

Казкова історія про те, як детектив карасик Юрчик розгадує таємницю печери Чорного Кальмара.

18. **Кордерой Т.** Шифті та Сем : Кексопе-регони / Т. Кордерой ; іл., обкл. С. Лентона ; пер. з англ. К. Корніюк. — Київ : Kalamar, 2023. — 128 с. : іл. — (Шифті та Сем).

Веселі карколомні детективні пригоди двох песиків, які відважно розгадують дивовижні таємниці.

19. **Коржик Т.** Різдвяний пундик / Т. Коржик ; намал. А. Олійник. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — [37] с. : іл.

Затишна історія, як панди пекли пряниковий будиночок. А ще в книжці вміщено рецепт цього чудового смаколика.

20. **Лебедєва О.** Листи Катрусі до святого Миколая та бабусі / О. Лебедєва ; іл. авт. — Київ : Час майстрів, 2023. — 39 с. : іл. — (Книга Нового року).

Книжка занурить читачів в атмосферу зимових свят у родинному колі та зацікавить дитину темою листування.

21. **Маєр Й.** Горгелі / Й. Маєр ; іл. Р. де Гааса ; пер. з нідерл. І. Коваль. — Харків : Читаріум, 2023. — 133 с. : іл.

Розповідь із серії книг про казкових, загадкових істот від популярного нідерландського коміка, актора, пародиста та автора книг для дітей. Книга стала справжнім бестселером у 18 країнах світу, а у 2016 році виборола приз голландського дитячого журі, яким нагороджується найкраща дитяча книга року.

22. **Містер Тан.** Крута Адель : дітям від 8 р. Т. 9 : День страждань / А. Доле, Д. Ле Феєр ; пер. з фр. О. Колесникова. — Дніпро : Nasha idea, 2023. — 80 с. : іл. — (Крута Адель).

Продовження веселих історій в коміксах про неординарну, з безліччю геніальних ідей дівчинку від французького письменника і сценариста.

23. **Олефір Ю.** Казковий ліс. Пригоди єнотів-бешкетників / Ю. Олефір ; іл. Р. Нільсон. — Чернівці : Чорні вівці, 2023. — 99 с. : іл.

Дебютна книжка авторки про казкові шалені пригоди, захопливі відкриття єнотиків, яка сповнена вірою в перемогу добра над злом.

24. **Рюкгофф С.** Конрат – супергерой підземелля : Небезпечна ніч / С. Рюкгофф ; пер. з нім. Н. Іваничук ; іл. Е. Брудер. — Харків : Читаріум, 2023. — 124 с. : іл.

Казка німецької письменниці про чудернацьку подорож маленького щурика та його нових друзів.

25. **Рятуй Землю** : у кн. 5 інтеракт. коліс : Вода / Daco's Confetti ; іл. Ф. Фаббіан ; пер. з італ. Н. Валентир. — Київ : Каламар, 2023. — [24] с. : іл. — (Рятуй Землю).

26. **Рятуй Землю** : у кн. 5 інтеракт. коліс : Папір / Daco's Confetti ; іл. Ф. Фаббіан ; пер. з італ. Н. Валентир. — Київ : Каламар, 2023. — [24] с. : іл. — (Рятуй Землю).

27. **Рятуй Землю** : у кн. 5 інтеракт. коліс : Переробка / Daco's Confetti ; іл. Ф. Фаббіан ; пер. з італ. Н. Валентир. — Київ : Каламар, 2023. — [24] с. : іл. — (Рятуй Землю).

28. **Рятуй Землю** : у кн. 5 інтеракт. коліс : Пластик / Daco's Confetti ; іл. Ф. Фаббіан ; пер. з італ. Н. Валентир. — Київ : Каламар, 2023. — [24] с. : іл. — (Рятуй Землю).

Серія інтерактивних екологічних книжок-іграшок допоможе дітям зрозуміти, як можна допомогти нашій планеті та застосовувати нові навички в повсякденному житті: сортувати сміття, ощадливо використовувати папір, воду тощо.

29. **Татомамасніг** : кн.-сніжка зимових дивовиж : зб. оповідань / Ю. Ілюха [та ін.] ; худож. В. В. Мельничук. — Харків : АССА, 2022. — 143 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Збірка зимових оповідань відомих сучасних українських письменників, об'єднаних темою різдвяного дива.

30. **Ткачук Г.** Хто такі котулаки / Г. Ткачук ; намал. І. Кравець ; Літ. агенція «Barabooka» . — Харків : Ранок, 2023. — 103 с. : іл. — (Котулаки ; кн. 1).

Перша книжка з нової серії про вигаданий світ котулаків, чаклунів та перетворення від відомої дитячої письменниці, лауреатки багатьох літературних премій, зокрема Книга року ВВС, Топ БараБуки, «ЛітАкцент року».

31. **Хоменко Я.** Біжи, Форесте, біжи! : пригод. повість / Я. Хоменко ; худож. Н. Дяченко-Китайгора. — Київ : Час майстрів, 2024. — 131 с. : іл. — (Рекомендуємо прочитати).
Пригодницько-казкова історія про юного горностая – найспритнішого хижака, який не такий, як усі. Він не полює на дрібних тварин, а, навпаки, рятує їх життя.

32. **Хоменко Я.** Такі, як ми : зб. нарисів : про тварин та їхні характери : із доповн. реальністю / Я. Хоменко ; худож. О.-К. Прокопчук. — Київ : Час майстрів, 2024. — 175 с. : іл. — (Відкривай).
Інтерактивна книжка історій про тварин з доповненою реальністю, де портрети тварин «оживають».

33. **Хіменес Н.** Вода. Хлюп! : для читання дорослими дітям / Н. Хіменес, Е. Хіменес ; пер. з англ. К. Головастікова ; іл. Р. М. Курто. — Харків : Ранок, 2023. — 35 с. : іл. — (Турбота про планету).

34. **Хіменес Н.** Енергія. Клац! : для читання дорослими дітям / Н. Хіменес, Е. Хіменес ; пер. з англ. К. Головастікова ; іл. Р. М. Курто. — Харків : Ранок, 2023. — 35 с. : іл. — (Турбота про планету).

35. **Хіменес Н.** Повітря. Дмух! : для читання дорослими дітям / Н. Хіменес, Е. Хіменес ; пер. з англ. К. Головастікова ; іл. Р. М. Курто. — Харків : Ранок, 2023. — 35 с. : іл. — (Турбота про планету).

36. **Хіменес Н.** Сміття. Фе! : для читання дорослими дітям /Н. Хіменес, Е. Хіменес ; пер. з англ. К. Головастікова ; іл. Р. М. Курто. — Харків : Ранок, 2023. — 35 с. : іл. — (Турбота про планету).
Серія ілюстрованих науково-популярних видань про сміття, як глобальну проблему людства, забруднення повітря, раціональне використання води, ощадливе споживання електроенергії з інструкціями для дітей до тематичних саморобок, а також із підказками для батьків, які допоможуть більш ґрунтовно пояснити дітям прочитане.

37. **Чечерські Я.** За небокраєм: велике космічне прибирання : казка : [пер. з пол.] / Я. Чечерські, Й. Чечерські ; іл., ред. авт. — Київ : Третя Планета, 2023. — 46 с. : іл.
Казкова ілюстрована історія про жителів далеких астероїдів, які страждають від космічного сміття землян.

38. **Шекелс А.** Гектор Лис і Відчайдушний політ : для читання дорослими дітям / А. Шекелс ; пер. з англ. О. Орлової ; іл. авт. — Харків : Читаріум, 2023. — [32] с. : іл.

39. **Шекелс А.** Гектор Лис і Загадкова мапа : для читання дорослими дітям / А. Шекелс, Астрід ; пер. з англ. О. Орлової ; іл. авт. — Харків : Читаріум, 2023. — [32] с. : іл.
Продовження історій у картинках про хороброго та вигадливого лиса.

40. **Ширін Н.** Темноліс / Н. Ширін ; іл. авт. ; пер. М. Калініченко. — Харків : Читаріум, 2024. — 240 с. : іл. *Повість знайомить дітей з непересічними героями, яких очікують цікаві сюжетні повороти та яскраві пригоди.*

41. **Шульга А.** Маня і Різдво : казк. повість / А. Шульга ; худож. Н. Герасименко. — Київ : Час майстрів, 2023. — 71 с. : іл. — (Комікс-книжка).
Казкова повість про подорож відомої читачам таксі напередодні Різдва до німецького міста, де живуть ельфи та працює колега Святого Миколая Вайнахтсман.

Дітям середнього та старшого шкільного віку

1. **Аберкромбі Д.** Пів світу : роман / Д. Аберкромбі ; пер. з англ. О. Леська ; іл. Т. Копанського. — Київ : Небо, 2023. — 393 с. : іл., [5] окр. арк. іл. — (Небомагія) (Потрощене Море ; кн. 2).
Епічна фентезійна пригода в світі добра і зла.

2. **Баришевська І.** Жінки, які прославили Україну : 33 надихаючі історії / І. Баришевська ; іл. Я. Егве, С. Авдєєва, Є. Варава [та ін.]. — Харків : АССА, 2023. — 143 с. : іл. — (Читай та відкривай).
Пізнавальні розповіді про видатних жінок, які увійшли в історію України.

3. **Брюн-Арно М.** Мемуари лісу. Т. 1 : Спогади Фердинанда Крота / М. Брюн-Арно ; проіл. Саное ; пер. з фр. М. Марченко. — Дніпро : Nasha idea, 2023. — 318 с. : іл. — (Мемуари лісу).
Надзвичайно чуттєва, добра і щира казкова повість для всіх, хто потребує душевного тепла, у чудовому перекладі та з розкішними ілюстраціями.

4. **Булгакова Г.** Скелети і кістки : для читання дорослими дітям / Г. Булгакова ; намал. А. Лагода. — Харків : Ранок, 2023. —- [12] с. : іл. — (Енциклопедія з віконцями).
Науково-популярне видання з біології з величезними розгортками та інформативними віконечками. Енциклопедія інформує про те, що спільного в скелетах усіх ссавців; чим роги відрізняються від кісток; як за кістками вивчають історію та інші цікаві факти.

5. **Венгринюк Х.** Ловці світла : історії укр. худож. / Х. Венгринюк, Є. Завалій, М. Дупешко ; іл. Ю. Мархішуд. — Чернівці : Книги – ХХІ : Чорні вівці, 2023. — 39 с. : іл., фотоіл.

Історії 17 митців, які жили і творили в різні періоди, а також інформація, де можна побачити ту чи іншу картину художників.

6. Вожжов С. Лісові комерсанти : укр. ділові казки / С. Вожжов ; намал. К. Бранчукова. — Харків : Ранок, 2023. — 96 с. : іл. — (Розширення світогляду).

Збірка економічних казок про основи фінансової та підприємницької діяльності від автора бестселера «Мрія на мільйон» та ділової гри «Лісові комерсанти».

7. Войцехівська С. Варто спробувати! : роздуми про волонтерство / С. Войцехівська ; іл. Н. Грищенко. — Харків : Читаріум, 2023. — 95 с. : іл.

Пізнавальне видання про історію та основи волонтерської діяльності, а також про те, як важливо цінувати та розуміти роль волонтерів у суспільстві.

8. Гарріс Н. Чарівники-невдахи / Н. Гарріс ; пер. з англ. Ю. Вітяка ; іл. Л. Марлін та К. Гілтона. — Київ : Небо, 2023. — 303 с. : іл. — (Чарівники-Невдахи ; кн. 1).

Дебютна книжка, сповнена магічних таємниць та фокусів від першокласного актора, продюсера, режисера та ілюзіоніста.

9. Гедеонов О. Ольвія. Зима змін / О. Гедеонов ; іл. О. Карабут. —- Харків : АССА, 2023. — 223 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Історична повість, дія якої відбувається у давньому місті Ольвія. У центрі оповіді – рік із життя юного ольвіополіта Алкіона, який є свідком подій та провідником у минуле. Книга увійшла до списку «Найкращі українські книжки 2023 року» за версією ПЕН та короткого списку Топ Бара-Буки 2023 року.

10. Джоселін М. Небіжчик у садку / М. Джоселін ; з іл. І. Фоллат ; пер. з англ. Т. М. Марченко. — Харків : Ранок, 2023. — 351 с. : іл. — (Еґґі Мортон. Королева таємниць ; кн. 3).

Нове детективне розслідування 12-річних підлітків.

11. Єремєєв П. Міфи та фейки з історії України : 33 спростування / П. Єремєєв ; іл. Л. Чайка, О. Бойко, Є. Кліменкова [та ін.]. — Харків : АССА, 2023. — 143 с. : іл. — (Читай та відкривай).

Науково-популярне видання, що спростовує створені пропагандистами міфи та фейки, що заперечують існування українців як окремої нації.

12. Ілюха Ю. Зеро : роман / Ю. Ілюха ; іл. на обкл. indigo dolorous ; Літ. агенція «Barabooka» . — Харків : Ранок, 2023. — 221 с. : іл.

Психологічна повість про 15-річну дівчину, яка мешкає в зоні бойових дій, і життя якої – булінг у школі, самотність, війна та злидні.

13. Кай Т. Дрімопедія : геть усе про користь сну / Т. Кай ; іл. В. Ґуле ; пер. з англ. Л. В. Лебеденко. — Харків : Ранок, 2023. — 80 с. : іл. — (Розширення світогляду).

Пізнавальне видання з дотепними ілюстраціями, цікавими історіями, приголомшливими фактами про те, що відбувається з нашим мозком і тілом, коли ми спимо.

14. Казанська О. Енергія природи : цікаві факти про поновлюв. джерела енергії та енергоефект. будинок : посібник / О. Казанська ; іл. М. Ласійчук. — Київ : FastAR Kids, 2023. — 63 с. : іл., фотоіл. + [4] арк. саморобок

Інтерактивний посібник містить цікаві факти і корисні експерименти, завдяки яким діти дізнаються багато нового про властивості тепла, світла та електрики.

15. Канавезі В. Мрія Елоїзи. Вітаємо у школі танців : роман-комікс / В. Канавезі ; пер. з фр. М. Іванцової ; іл. К. Корраден. — Харків : Vivat, 2024. — 79 с. : іл. — (У вирі пригод).

Роман-комікс про одинадцятирічну дівчинку, яка захоплюється танцями.

16. Карп'юк В. Олекса Довбуш : пригод. повість : Кров опиря / В. Карп'юк ; іл. Н. Кудляк. — Брустури : Дискурсус, 2023. — 119 с. : іл.

Третя книжка для дітей із пригодницького циклу про легендарного карпатського опришка.

17. Керролл Е. Неболови / Е. Керролл ; пер. Ю. Підгорної ; обкл. М. Логвинчук. — Київ : Небо, 2023. — 255 с.

Історія про перші кроки повітроплавання, дівчинку-крадійку, життя якої круто змінилося після знайомства з французькими винахідниками повітряної кулі – братами Монгольф'є.

18. Кирилова В. Балет. Перший пірует Стефанії / В. Кирилова ; намал. У. Решетуха ; [передм. авт.]. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — 175 с. : іл. — (Круті знання для пізнання).

Пізнавальна розповідь про історію та мистецтво балету, про шлях, який треба пройти до першого виходу на балетну сцену.

19. Ковалишена І. Крута історія перемог / І. Ковалишена ; намал. Galochka CH. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — 163 с. : іл. — (Круті знання для пізнання).

Дев'ять історій, про перемоги XX століття, серед яких перший зимовий похід армії УНР, битва за Британію, бунти українців у концтаборах, арабські повстання, перемоги Південної Кореї, Грузії.

20. Кокотюха А. Бешкетні тролі з будинку «Вау!» / А. Кокотюха ; іл. В. С. Печеник. — Харків : Vivat, 2024. — 111 с. : іл. — (Дім історій).

Продовження казкових історій про дивовижний будинок та його мешканців.

21. Лабан Б. Опівнічні коти : роман. Кн. 1 : Школа фелідіксів / Б. Лабан ; іл. Ж. Пелісьє ; пер. з нім. І. Вовченко. — Київ : Вид-во РМ, 2024. — 336 с. : іл. — (Дитячий детектив).

Детективна повість з карколомними пригодами у пошуках котячої королеви Англії.

22. Лівін М. Космос, прийом / В. Катерушин ; іл. С. Мудрої. — Харків : Vivat, 2024. — 239 с. : іл. — (Художня література).

Щемкий підлітковий роман про дорослішання, дружбу, людську байдужість і небайдужість, ментальне здоров'я від популярного українського письменника, співзасновника популярного психологічного подкасту «Простими словами».

23. **Маєр М.** Вінтер / М. Маєр ; пер. з англ. Т. В. Євлоєвої ; іл. на обкл. Т. Ханука. — Харків : Ранок, 2023. — 783 с. : іл. — (Хроніки Місяця).
Четверта книга серії «Хроніки Місяця» американської письменниці, яка є визнаним бестселером № 1 за версією New York Times. Це пригодницький роман, події в якому перемежовані казковими та науково-фантастичними сюжетами.

24. **Макаллістер Е.** У світі оповідок про тварин : 50 казок, міфів і легенд / Е. Макаллістер ; намал. Ейч ; пер. з англ. В. Наріжна. — Київ : Книголав, 2023. — 127 с. : іл. — (Дитяча полиця).
Колекція казок, міфів та легенд про тварин з чудовими етнічними малюнками.

25. **Мацко І.** Легендарна Україна : історії вільних / І. Мацко ; іл. О. Берсан. — Золотоноша : Вид-во Раіни Н., 2023. — 91 с. : іл.
Історія України в легендах від Трипілля до Козаччини.

26. **Міроу Б.** Містл-Енд. Кн. 3 : Загроза знищення /Б. Міроу ; пер. з нім. О. В. Губич ; дизайн обкл. М. Майнцольд. — Харків : Ранок, 2023. — 463 с. : іл. — (Міст-Енд).
Продовження захопливих фентезійних пригод жителів міста, які мають магічні здібності.

27. **Проща В.** Nominka. Українські імена світової історії / В. Проща ; намал. Ю. Ганик. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — 155 с. : іл. — (Круті знання для пізнання).
Короткі історії життя 25 визначних українців, якими захоплюється весь світ.

28. **Руе А.** Аптека ароматів. [Т.] 4 : Турнір тисячі талантів / А. Руе ; пер. з нім. І. Савюк, М. Гнатюк ; іл. К. Карлс. — Дніпро : Nasha idea, 2023. — 267 с. : іл. — (Аптека ароматів).
Продовження захоплюючої пригодницької серії книжок про загадковий світ ароматів.

29. **Сердюк М.** Геть! Твоє право на протест / М. Сердюк ; намал. В. Крижановська. — Київ : Моя кн. полиця, 2023. — 127 с. : іл. — (Круті знання для пізнання).
Пізнавальне видання про відстоювання власної ідентичності та права бути собою.

30. **Фарр Д.** Книга вкрадених снів / Д. Фарр ; пер. з англ. А. І. Цвіра ; іл. K. Kister . — Харків : Ранок, 2023. — 368 с. : іл. — (Сторінками пригод).
Дебютний підлітковий роман, сповнений магічних пригод, від відомого британського театрального режисера та сценариста кіно.

31. **Шамблен Ж.** Серце шрифтом Брайля : за мотивами роману П. Рютера. Т. 1 / Ж. Шамблен ; іл. П. Рютер, А.-Л. Нален ; пер. з фр. О. Колесникова. — Дніпро : Nasha idea, 2023. — 74 с. : іл. — (Серце шрифтом Брайля).
Зворушливий підлітковий комікс про дружбу двох героїв, яких об'єднує любов до музики, від французького дитячого письменника, автора бестселерів «Щоденники Вишеньки».

32. **Шваб В.** Місто Привидів : роман : 1 кн. трилогії «Кессіді Блейк» / В. Шваб ; пер. Д. Березіної ; іл. мапи М. Плас. — Київ : Небо, 2023. — 231 с. : іл.
Захопливий та сповнений моторошних, дивовижних пригод перший роман із трилогії «Кессіді Блейк» перенесе читачів до містичної Шотландії, де історія оживає серед стародавніх замків, туманних цвинтарів і таємничих вуличок Единбурга.

Вихователям, батькам, вчителям

1. **Бріш К.** Г. Safe. Надійна освіта для батьків : надійна прив'язаність між батьками і дитиною : для періоду вагітності та перших років життя / К. Г. Бріш ; пер. з нім. М. Вачко. — Дніпро : Смакі, 2023. — 159 с.
Книжка вчить майбутніх батьків чуйно, швидко та адекватно реагувати на сигнали дитини. Автор показує як розвивати надійний зв'язок з немовлям, адже це є стабільною основою для фізичного, розумового, емоційного та соціального розвитку особистості.

2. **Ньюфелд Г.** Тримайтеся за своїх дітей : чому батьки мають бути важливішими за однолітків / Г. Ньюфелд, Г. Мате. — Вид. 2-е, випр. — Дніпро : Смакі, 2023. — 365 с.
Ця оригінальна книга канадських авторів вийшла 2004 року і стала національним бестселером протягом декількох тижнів. Відтоді була перекладена більш ніж десятьма мовами. Українською книга видається вперше. Цінність видання в тому, що тут описуються не тільки проблеми, а й висвітлюються ефективні практичні стратегії та підходи до налагодження і збереження взаємин між батьками і дитиною, пропонуються нові природні альтернативи сучасним надуманим методам контролю поведінки дітей.

ВИДАВНИЦТВО МАМІНО

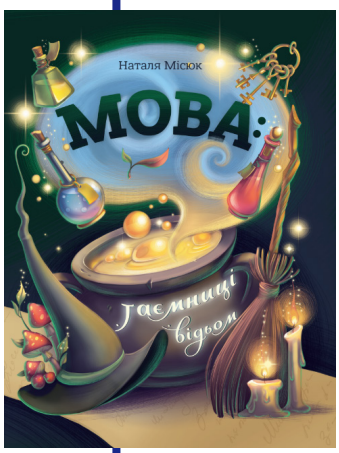

МОВА: ТАЄМНИЦЯ ВІДЬОМ
Наталя Місюк

Це дуже незвична книжка!
У форматі пригодницької історії вона розповідає про особливості української мови, які важливо знати кожному, хто щойно відкриває її для себе. Події книги відбуваються в чарівному містечку, де живуть відьми. Головний герой знайомиться з ними, переживає захопливі пригоди, потрапляє в халепи, робить несподівані відкриття про мову й життя загалом. А в результаті він… Та хто ж вам скаже, що в результаті? Читайте книгу — і дізнаєтеся!

РУЧНА-ЗРУЧНА РОЗМОВА. ПУТІВНИК ЖЕСТОВОЮ МОВОЮ
Ганна Ткач

Неможливо уявити розвинене суспільство без гуманного ставлення до людей з інвалідністю.
В дитячому віці бар'єри зрушити найлегше, тож цільова аудиторія цієї книги – діти та юнацтво, але вона стане в нагоді і дорослим.
В Путівнику представлені основні слова і вирази, які полегшать порозуміння та залучать людей
з порушенням слуху у суспільне життя.
Матеріал надається в легкій розмовній формі.

МІСТО НА ВІКНІ
Тетяна Вінник

У мальовничому місті на Сході України разом зі своїми батьками та братиком живе Богдан. Він любить малювати та мріє стати художником. Проте одного дня намальовані танки й гелікоптери оживають — війна приходить у місто. Оповідання Тетяни Винник проговорює із читачами досвід і почуття дитини, яка стала очевидцем трагічних подій.

СВІЧАДО
Книги, що дарують радість душі

ВИДАВНИЦТВО СВІЧАДО

БІБЛІЯ В ІНФОГРАФІЦІ ДЛЯ ДІТЕЙ

Читати, розглядати, дізнаватися.
А ще – мандрувати, роздумувати і... дивуватись, як одна книга відкриває цілий світ пригод за сторінками Святого Письма!

«Біблія в інфографіці для дітей» – це перша книжка такого формату від видавництва «Свічадо». Задум авторів геніальний і водночас простий: розповісти дітям про важливі біблійні події так, щоб їх було легше зрозуміти і навіть уявити. Інфографіка пригодилася у цій справі якнайкраще.

(НЕ) СТРАШНА ІСТОРІЯ ПРО МОНСТРОПЛАНШЕТ
Вікторія Солтис-Доан

Ця (не) страшна історія про монстропланшет трапилася у країні Штрашляндія у звичайнісінькій сім'ї монстриків.
Втім, такі пригоди цілком могли трапитися у будь-якій сім'ї.
На день народження синочкові батьки дарують планшет,
малий дуже тішиться і стає з ним нерозлучним:
у планшеті стільки всього цікавого!
Але далі події розгортаються неконтрольовано: монстропланшет стає некерованим! Як із цією ситуацією впораються наші герої?

АНГЕЛ НА ЙМЕННЯ ГРУШКА. ДІТЯМ ПРО ГОЛОДОМОР
Зоряна Живка

Ця книжка створена на допомогу батькам і педагогам. Вона порушує важливе питання: як говорити з дітьми про національну трагедію — Голодомор і колективізацію. Побудована на родинних переказах автобіографічна оповідь врешті набуває вимірів притчі, де надія та правда перемагають велике Лихо. Виразні динамічні ілюстрації поглиблюють цей притчевий вимір: барви, кольори, квіти — зрештою зцілюють чорну рану болю.